

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ELAZIĞ MEBUSU HÜSEYİN GÖKÇELİK
1876-1933

HAZIRLAYAN
Mustafa UZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2018

©2018 - Mustafa UZ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ELAZIĞ MEBUSU HÜSEYİN GÖKÇELİK
ELAZIĞ DEBUTY HÜSEYİN GÖKÇELİK

1876-1933

Hazırlayan
Mustafa UZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

KIRŞEHİR-2018

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Mustafa UZ tarafından hazırlanan “*ELAZIĞ MEBUSU HÜSEYİN GÖKÇELİK 1876-1933*” adlı tez çalışması 20.04.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Bengül BOLAT

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Erhan YOSKA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

ÖZET

ELAZIĞ MEBUSU HÜSEYİN GÖKÇELİK (1876-1933)

Hazırlayan: Mustafa UZ

Danışman: Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

2018 - 115 Sayfa

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Doç. Dr. Bengül BOLAT

Dr. Öğretim Üyesi Erhan YOSKA

Dr. Öğretim Üyesi Mahmut BOLAT

Dr. Öğretim Üyesi Cihat TANIŞ

Tarihi geçmiş 4000 yıllık olan Harput, yeni bir yerleşim merkezi olan Elazığ'ın merkezi konumundadır. Bu bölgeye ilk yerleşenlerin Hurriler olduğu tarihi kaynaklarda belirtilmektedir. M.Ö. 9.yy da Urartular' ın Elazığ tarihindeki izlerini tarihî Harput Kalesi'nden görebilmekteyiz. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra bu bölgede Artuklular, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Dulkadiroğulları ve Akkoyunlular hüküm sürmüşlerdir. 1507'de Safeviler'in eline geçen Harput 1514 Çaldıran Muharebesi'nden sonra Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. 19.yy. sonlarına kadar kültür, bayındırlık gibi konularda yurdun en gözde şehirlerinden biri olarak varlığını sürdüren Harput, değişen toplum yapısına ve şehircilik hayatına uyarak o zamanki adı Agavat olan ovaya doğru yerleşilmeye başlamıştır.

Osmanlı Devleti geç kaldığı demokrasi hareketlerine XIX. ve XX. yy. da yoğunlaşmaya başlamıştır. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet ile birlikte kısmen de olsa demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmıştır.

1908’de yapılan seçimler neticesinde farklı unsurların meclise girmesine zemin hazırlanmış ve siyasi partiler kurulmaya başlanmıştır.

I. Dünya Savaşı’ndan sonra Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal ile birlikte hareket eden Hüseyin Bey 1920 tarihinde TBMM’nin açılmasıyla Elazığ Mebusu olarak meclise girer ve dört dönem mecliste görev alır. Bu dönemde ülkenin siyasî, hukuki, ekonomik, askeri, yönetim, tarım ve eğitim alanlarında birçok konuşması ve önergesi bulunmaktadır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin önemli kararlarına imzasını atmış; şehrinin ve ülkenin menfaatlerini gözetten bir politika izlemiştir.

Beş çocuk babası olan Hüseyin Bey 1933’de vefat etmiş. Ailesinin bir kısmı Yıldızhan bir kısmı Gökçelik bir kısmı da Hanağası soyadını almıştır. Mezarı Elazığ - Hankendi Bucağı Bölüklü köyünde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harput, I. TBMM, Hüseyin Bey (GÖKÇELİK)

ABSTRACT

ELAZIĞ MEBUSU HÜSEYİN GÖKÇELİK (1876-1933)

Prepared by: Mustafa UZ

Advisor: Assos. Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

2018 - 116 Page

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Department of History

Jury

Assoc.Prof.Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Assoc.Prof.Dr Begül BOLAT

Dr. Erhan YOSKA

Dr. Mahmut BOLAT

Dr. Cihat TANIŞ

Harput, which has a history going back over 4000 years has a central location in Elazığ. According to historical records, the Hurrians are believed to have been the first inhabitants in this area. We can observe the historical traces of the Urartus going back to the 9th century B.C. in Harput Castle. After the victory of Malazgirt in 1071, the Artuqids, the Anatolian Seljuks, the Ilkhanids, the Dulkadirids and the Aq-qoyunlus reigned in this region. Harput, which had been occupied by Safavids in 1507 was later seized by the Ottomans after the Battle of Çaldıran (Chaldiran) in 1514. Harput had prevailed its status as a center of attraction in the state in areas such as culture and housing until the end of the 19th century and then the settlement in Harput began to shift towards the Agavat Plain in accordance with changing social structure and urban life.

In the 19th and 20th centuries, the Ottoman Empire began to concentrate on long overdue democracy movements. With Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. Meşrutiyet and II. Meşrutiyet, important steps were taken, though partially, on the path of

democratization. The elections held in 1908 prepared the ground for different elements to get into the parliament and the first political parties began to be founded.

Hüseyin Bey, who acted alongside Mustafa Kemal during the Turkish War of Independence period after the World War I was elected to parliament as Elazığ representative upon the inauguration of TBMM in 1920 and held office for four terms in the parliament. In that period, he made numerous speeches and motions on political, legal, economic, military, administrative, agricultural and educational topics. He put his signature to some of the important decisions of the infant Republic of Turkey and followed a policy upholding the interests of his city and his country.

Hüseyin Bey, who had five children passed away in 1933 and some of his family adopted the surname of Yıldızhan, some Gökçelik and some Hanağası. He was buried in Bölüklü Village, Hankendi subdistrict (bucak), Elazığ.

Key Words: Harput, 1st TBMM, Hüseyin Bey (GÖKÇELİK)

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin XIX ve XX. yüzyılda askerî olarak gerilemesinin ve buna paralel olarak da toprak kaybetmesinin birtakım nedenleri vardır. Bu nedenler idarî, siyasî ve ekonomik alanlarda yoğunlaşmıştır. Osmanlı Devleti hem iç bünyesinden kaynaklanan sorunlar, hem de dış merkezli siyasal gelişmelerden ciddî anlamda olumsuz etkilenmiştir. Bunun neticesinde Osmanlı'nın yetiştirdiği subaylar Balkanlar'da isyan hareketlerine girmişlerdir. Aynı dönemlerde bağımsızlık isyanlarıyla da boğuşan II. Abdülhamit, 31 Mart Ayaklanması ile zor durumda bırakılmıştır.

Yetkileri azaltılan II. Abdülhamit acele seçime zorlanmış, sonrasında Meclis-i Mebusan yeniden açılmıştır. Ancak İstanbul'un işgali üzerine Meclis-i Mebusan dağıtılmıştır. Fakat Ankara'da Meclisin yeniden açılmasıyla dağılan meclisten kaçabilen vekiller de Ankara'ya çağrılarak eksik kalan vekillerin yerine ise yenilerin seçilmesiyle 23 Nisan 1920'de TBMM açılmıştır.

Bu çalışmada 1920 yılında TBMM'ye giren ve 1933'e kadar mecliste kalan Elazığ milletvekili Hüseyin Gökçelik'in hayatı, meclis çalışmaları ve meclisteki gündem konuşmalarını incelenip yorumlamaya çalışılmıştır.

I. Bölümde, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerde içine girdiği çıkmazlardan kurtulmak için giriştiği yenilik hareketleri ve anayasalar

II. Bölümde, TBMM'nin açılması ve bu meclise seçilen mebusların meslekleri,

III. Bölümde, Elazığ mebusu Hüseyin Bey' in (Gökçelik) hayatı yer almaktadır.

IV. Bölümde, I. TBMM'deki faaliyetleri konuşmaları takrirleri önergeleri yer almaktadır.

V. Bölümde, II. TBMM'deki faaliyetleri konuşmaları takrirleri önergeleri yer almaktadır.

VI. Bölümde, III. TBMM'deki faaliyetleri konuşmaları takrirleri önergeleri yer almaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında akademik katkıları ile yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ'e teşekkür ederim. Ayrıca bu zor süreçte bana maddi ve

manevi desteğini esirgemeyen ailem, eřim, ađabeyim ve değerli dostlarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Ve dünyaya yeni gözlerini açan sevgili ođlum Mehmet Emir'e.

Mustafa UZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	X
İÇİNDEKİLER.....	xii
KISALTMALAR.....	xviii
GİRİŞ.....	1
ELAZIĞ (HARPUT) TARİHİ	1
OSMANLI DEVLETİNİN DURUMU	2
I. BÖLÜM	9
1.HÜSEYİN (GÖKÇELİK) BEY'İN HAYATI (MEBUS, POLİS MÜTEKAİDİ).....	9
1.1. POLİSLİK DÖNEMİ	10
II.BÖLÜM.....	13
2. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)	13
2.1 TBMM BİRİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN MESLEKLERİ.....	15
2.2 TBMM BİRİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİM DURUMU	15
2.3 1920 – 1923 I. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ	16
2.4 1923-1927 II. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ	16
2.5 1927-1931 III. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ.....	17
2.6 1931-1934 IV. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ.....	17
3 HÜSEYİN BEY'İN (GÖKÇELİK) SİYASİ FAALİYETLERİ.....	18
3.1 SİYASİ ALANDAKİ KONUŞMALARI.....	18
3.1.1 Malatya Mebusu Hacı Garip Ağa'nın Seçim Mazbatasına Dair Mazbataları Tetkik Encümeni Mazbatası Münasebetiyle Sözleri	18
3.1.2 Müdafaa-i Milliye Teşkilâtının Takviyesi Hususunda Alınacak Tedabirin Bir Celse-i Hafiyede Müzakeresine ve İcra Vekillerinden İstizah Edilmesine Dair Takrirler Münasebetiyle Sözleri	18
3.1.3 Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Bey'le 114 Arkadaşının Meclisin Ankara'dan Başka Bir Mahalle Nakline Dair Takrirleri Münasebetiyle Sözleri	19
3.1.4 Avrupa'dan Ankara'ya Avdet Etmemiş Olan Aydın Mebusu Cami Bey Hakkındaki Divan-ı Riyaset Kararı Münasebetiyle.....	19
3.1.5 Zapt-ı Sabık Hakkında	19
3.1.6 Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Haricine Çıkarılmasına Dair Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendi İle Elli Üç Refikinin Teklif-i Kanunisi Münasebetiyle	20
3.2 HUKUK ALANINDAKİ KONUŞMALARI	20
3.2.1 Muvakkat Bir Temyiz Heyet-i Teşkiline Dair Kanun Münasebetiyle Sözleri	20
3.2.2 Beşer Sene Küreğe Mahkûm İslâhiyeli Kuru Haliloğlu Abdullah ve Rüfekası Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle.....	20

3.2.3 Keskin Hastanesi Hesap Memuru Cemal Efendi'nin Affi Hakkındaki İstidasına Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle.....	21
3.2.4 İdare-i Kura ve Nevahi Kanun Münasebetiyle.....	21
3.2.5 Elaziz Mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey Hakkındaki Suali Münasebetiyle.....	22
3.2.6 Memalik-i Müstahlasada İşgal Müddetince Mahkemelerden Sadır Olan Hükümler Hakkındaki Kanun Layihası Münasebetiyle	23
3.2.7 Divan-ı Muhasebet Reisisanisi Salih Vahid Bey'in Muhasebatı Umumiye Müdüriyeti Umumiyesine Tayinine Müsaade Olunmasına Dair Maliye Vekaletinden Mevrut Tezkere Münasebetiyle	24
3.2.8 İstanbul Baro Reisi Lütfi Fikri Bey'in Affi Hakkındaki İstidası ve Affına Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle	24
3.2.9 İstanbul İşgali Zamanında İngiliz Amaline Hizmet Etmesinden İdama Mahkumken Sakarya Muharebesi'ne İştirak Ederek İfa-yı Hüsn-ü Hizmet Ettiğinden Dolayı Cezası On Beş Sene Küreğe Tenzil Edilen Topçu Yüzbaşısı Hakkı Efendi'nin Lüzumu Tahliyesine Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle.....	24
3.2.10. Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Bey'in Umur-u Belediyeye Ait Ahkam-ı Cezaiye Hakkındaki Kanunun Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Teklif-i Kanuniyesi Münasebetiyle.....	26
3.3 EKONOMİ – HİZMET ALANINDAKİ KONUŞMALARİ.....	27
3.3.1 Kütahya Livası Muallimlerinin Maaşına Dair Takrir Münasebetiyle Sözleri	27
3.3.2 Bolu'da Şehit Edilen Binbaşı İhsan Bey'in Ailesine Maaş Tahsisi Hakkında (2/138,2/244).....	27
3.3.3 Bütçeler Üzerine Yapılan Tenkihatın 1 Temmuz 1337 Tarihinden İtibaren Mamülünbih Olması Hakkındaki Muvazene-i Maliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle	28
3.3.4 Rusumat İdaresince Müsadere Edilen Kaçak Eşya Hakkındaki Kanun Layihası Münasebetiyle.....	28
3.3.5 Kurtarılan Yerlere Fevkaled Heyetler İzamı Hakkındaki Kanun Teklifi Münasebetiyle (Menhubat Komisyonlarının Sureti Teşekkülü Hakkında Kanun).....	29
3.3.6 Belediye Vergi ve Resimleri Hakkındaki Kanun Lahiyası Münasebetiyle	30
3.3.7 Dr.Reşit Bey Merhumun Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun Layihası Muvazeney-i Maliye Encümenince Bir Karara Rapt Edilmemiş Olduğundan Heyet-i Umumiyece İntacı Hakkında	30
3.3.8 Elaziz Mebusu Hüseyin Bey ve Yüz Dört Refiki Çorum Mebusu Merhum Ferit Bey'in Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında.....	31
3.3.9 Belediye Vergi ve Resimleri Kanununun 20. Maddesinin Tadiline Dair Teklif-i Kanunî Münasebetiyle	31
3.3.10 Elaziz Mebusu Müteveffa Muhittin Bey'in Kerimesi Faika Hanım'a Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında	32
3.3.11 Geçen Meclisten Müdevver Evrakın Yeniden Tetkik Edilmesine Dair Takrir ve Encümen Mazbatası Münasebetiyle.....	32

3.4 ASKERİ ALANINDAKİ KONUŞMALARİ.....	33
3.4.1 Dahiliye Vekili Câmî Bey'in İstifanamesi Münasebetiyle Sözleri	33
3.5 YÖNETİM ALANINDAKİ KONUŞMALARİ.....	33
3.5.1 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Münasebetiyle Sözleri	33
3.5.2 Dersim Mebusu Hasan Hayri Bey'in Elazığ Valisi Sabıkı Abulkadir Bey'le Jandarma Kumandanı Hamdi Bey Hakkında İstizah Takriri Münasebetiyle	34
3.5.3 KÖY KANUNU LAYİHASI MÜNASEBETİYLE	43
3.5.4 İstiklal Marşı Münasebetiyle.....	44
3.6 TARIM ALANINDAKİ KONUŞMALARİ	45
3.6.1 Mükellefiyet-i Ziraiye Hakkındaki Kararın Geri Alınmasına Dair Takrir ve Mazbata Münasebetiyle.....	45
3.6.2 Rize Vilâyeti İle Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandaline ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında Lâzistan Mebusu Esat Bey'in, Teklif-i Kanunisi Münasebetiyle.....	47
3.7 EĞİTİM ALANINDAKİ KONUŞMALARİ	47
3.7.1 Yozgat Darilmualliminin Sedd-i Esbabına Dair Maarif Vekaletin'den Olan Sual ve İstizah Takrirleri Münasebetiyle	47
3.8 TAKRİRLER VE ÖNERGELER.....	48
3.8.1 Zabıt Ceridelerinin Teksiriyle Satılmasına Dair	48
3.8.2 Sualler, Temenni Takrirleri, İstizahlar Ve Cevaplar	49
3.8.3 Teklifler Sualler Ve Cevaplar	49
3.8.4 Teklifler	50
3.8.5 Teklifler	51
3.8.6 İstanbul Vilâyeti Kanununun Dördüncü ve Beşinci Maddelerinin Tadili Hakkında	51
3.8.7 Takrir	53
3.8.8 Takrir	53
3.8.9 Takrir	53
3.8.10 Takrir	53
3.8.11 Takrir	54
3.8.12 Takrir	54
3.8.13 Teklif.....	54
3.8.14 Teklif.....	54
3.8.15 Teklif.....	54
3.8.16 Teklif.....	54
3.8.17 Sualler	54
3.9 HÜSEYİN BEY'İN MÜSPET OY VERDİĞİ KANUN MADDELERİ	55
3.9.1 Dahiliye vekili Hakkı Behiç Bey'in istifası ile alakalı oylama	55
3.9.2 Erzincan mebusu Tevfik Bey'in cepheleeri ziyaret edecek heyet-in askere hediye götürmesine dair takrirî.....	55
3.9.3 Aşar teslis kanununun hin-i müzakeresinde kanunun kabulü hakkındaki rey verenlerin esamisi	55

3.9.4 Reis-i Sani vekili ile ikinci reisvekili intihabı	55
3.9.5 Oyun kağıdı istihlak resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler	55
3.9.6 Sigara kağıtları resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler.....	55
3.9.7 Kibrit istihlak resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler.....	55
3.9.8 Keçiborlu kükürt memurlarının muhassasatlarına dair kanunu kabul edenler	55
3.9.9 Şer'îye vekaletinin 1338 senesi bütçesinin ikinci defa reye vaz'ı neticesi.....	55
3.9.10 Yahya Kaptan'ın ailesine hidemat-ı vataniya tertibinden bin kuruş maaş tahsis edildiğine dair kanuna verilen reylerin neticesi	55
3.9.11 Cami Bey'in müstafi addedilmesi hakkındaki karara verilen reylerin neticesi	55
3.9.12 Yunanlılardan tahlis olunan mahallerde menhubat komisyonlarının sureti teşkiliyle vazifine dair kanuna verilen reylerin neticesi	55
3.9.13 Nafia vekili Feyzi Bey'e itimat beyan eden aza-yı kiramın esamisi	55
3.9.14 Jandarma muhassasatının tezyidi hakkındaki kanuna verilen reylerin neticesi.....	56
3.9.15 Ergani mebusu Nüzhet Bey'in mezuniyeti esnasında tam tahsisat almasına dair olan Divan-ı riyaşet kararına verilen reylerin neticesi	56
3.9.16 Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalat-ı Harbiyenin 1339 Senesi Bütçelerine Tahsisat-ı Munzamma İlavetine Dair Kanun Hakkındaki Netice-i Arası.....	56
3.9.17 Rize Vilayetiyle Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina, Çay Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	56
3.9.18 Milli Mücadelede Şehid Olan Gönüllü ve Kuvay-ı Milliye Zabitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanuna İlk Defa Toplanan Aranın Neticesi	56
3.9.19 Sayım Kanunu Hakkındaki Aranın Neticesi	57
3.9.20 Yeniden İnşa Edilen Hapishaneler Masarifi İçin 1339 Senesi Bütçesine Üç Yüz Bin Lira Tahsisat Konulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası	57
3.9.21 Nisabı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerini Muaddil 8 Mart 1339 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanuna Verilen Reylerin Neticesi	57
3.9.22 Şair Abdülhak Hamit Bey'e Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi.....	57
3.9.23 Büyük Millet Meclisinin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisat-ı Munzamma İtası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası.....	58
3.9.24 Aşarın İlgasıyla Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	58
3.9.25 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15 Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası.....	58
3.9.26 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15 Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli İkamet Muahadnamesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	58
3.9.27 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 25 Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli Tabiiyet İtilafnamesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	59
3.9.28 Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 1341 Bütçe Kanunun Netice-i Arası	59
3.9.29 Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanununun İkinci Defa Reye Vazındaki Netice.....	59

3.9.30 Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben 75000 Liranın Sarfıyatı Muvakkate Suretiyle Tesfiyesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	60
3.9.31 Ziraat Vekaleti Bütçesinin Muhtelif Fasil ve Maddelerine Ceman (225000) Liranın Tahsisat-ı Munzamına Olarak İlavesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	60
3.9.32 Türkiye Cumhuriyeti ile Brezilya Düvvel-i Müttehidesi Cumhuriyeti Arasında 8 Eylül 1928 Tarihinde Münaküt Muhadenet Muahedenamesinin Tasdik-i Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	60
3.9.33 Türk Ocakları Merkez Heyetince Akteedilecek İstikraza Maliye Vekilinin Kefalet-i Mezuniyetine Dair Kanunun Netice-i Arası	61
3.9.34 22 Haziran 1928 Tarih Ve 1130 Nolu Maarif Vergisi Kanununa Bazı Mevad Tezyidine Dair Kanunun Netice-i Arası	61
3.9.35 Bazı Müessesat Muafiyetleri Hakkındaki Ahkâmın İlgasına Dair Kanunun Netice-i Arası	61
3.9.36 Meslek Mektepleri İnşası İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüt İcrası Mezuniyetine ve Maarif Vekaleti 1928 Sene-i Bütçesine Tahsisat-ı Fevkalade İcrasına Dair Kanunun Netice-i Arası	62
3.9.37 1928 Sene-i Maliyesi Nafia Vekaleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunun Netice-i Arası	62
3.9.38 Yüksek Mühendis Mektebinin 1928 Sene-i Maliyesi Bütçe Kanununun Netice-i Arası	62
3.9.39 Seyri Sefain İdaresi 1928 Bütçesine Tahsisat-ı Fevkalade İcrasına ve İşbu Tahsisatın Suret-i İstimaline Dair Kanunun Netice-i Arası	63
3.9.40 Telgraf Kanununun 33. Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	63
3.9.41 Türkiye – Afganistan Muhadenet ve Teşrik-i Mesai Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	63
3.9.42 22 Nisan 1928 Tarihli Türkiye – İran Muhadenet Mukavelenamesini İkmalen 15 Haziran 1928 Tarihinde Akit ve İmza Edilmiş Olan Protokolün Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	64
3.9.43 Türkiye İle İtalya Arasında Roma’da Akit Ve İmza Edilmiş Olan Bîtarafılık Uzlaşma ve Adli Tasfiye Muahednamesinin Tasdiki Hakkında Kanunun Netice-i Arası	64
3.9.44 Türkiye ile İtalya Arasında İmza Edilmiş Olan İade-i Mücrimin Muahedenemesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	64
3.9.45 Gümrük Tarife Kanununun Netice-i Arası	65
3.9.46 Hükümetle İzmir – Kasaba Demir Yolları ve Temdidi Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilafnamenin Tasdik-i Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	65
3.9.47 Hükümetle Şark Demir Yolları Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilafnamenin İmza ve Tasdikına Mezuniyet’itası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	65
3.9.48 Milli Müdafaa Vekaletinin 1928 Senesi Bütçesine Tahsisatı Fevkalade Konulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası	66
3.9.49 Kibrit İnhisarı Muamelatının Tarz-ı İdaresi ve Çakmaklarında Devlet İnhisarında Bulundurulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası	66

3.9.50 Yeniden İnşa Edilecek Meclis Matbaası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası.....	66
3.9.51 Tuz Kanunun Netice-i Arası	67
3.9.52 Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanunun Netice-i Arası	67
3.9.53 Devletle Alakaları Katedilenler Hakkında Kanunun Netice-i Arası	67
3.9.54 Bazı Zevat Ailelerine İkramiye İtası Hakkındaki Kanunu Netice-i Arası.....	68
3.9.55 Malatya'da Teşebbüs-ı Sınaiye Şirketi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	68
3.9.56 Samsun Sahil Demir Yolları Şirketi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	68
3.9.57 Şosa ve Köprüler Kanununun Netice-i Arası	69
3.9.58 Türk-Alman Muahedesi Kanununun Netice-i Arası	69
3.9.59 Ziraatta Müstamel Mevadd-ı Müşteile Hakkındaki Kanununun Netice-i Arası	69
3.9.60 Seyri Şefain Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunun Netice-i Arası	70
3.9.61 Muhtelif Vekaletler ve Devairinin 1928 Sene-i Bütçelerine Tahsisatı – Munzamına ve Fevka Verilmesi ve Münakale İcrası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	70
3.10 HÜSEYİN BEY'İN OLUMSUZ REY VERDİĞİ KANUNLAR.....	71
3.10.1 Bütçelerde Yapılan Tenkihatın 11 Temmuz 1337'den İtibaren Tatbiki Hakkındaki Muvazenei Maliye Mazbatası	71
3.10.2 Nisab-ı Müzakere Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkındaki Layiha-i Kanuniyenin Müstacel Ruznameye Alınması Hakkındaki Takrire Verilen Reylerin Neticesi	71
3.10.3 On Üçüncü Madde Hükmünden Bu Meclisin İstisnası Hakkındaki Netice-i Arası	71
3.10.4 Muvazene-i Umumiye Kanununun 10'ncu Maddesi Hakkındaki Tay Teklifinin Netice-i Arası	71
3.11 HÜSEYİN BEY'İN REYE İŞTİRAK ETMEDİĞİ KANUNLAR.....	71
3.11.1 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası.....	71
3.11.2 Şehir ve Köy Yatılı Mekteplerinin 1928 Masarısı Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası	72
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	81

KISALTMALAR

a. g. e.	: Adı geçen eser
a. g. m.	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
İ.T.C.	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
OMM Z.C.	: Osmanlı Mebusan Meclisi Zabıt Ceridesi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM Z.C.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

ELAZIĞ (HARPUT) TARİHİ

Elazığ, doğudan ve kuzeyden Murat Nehri, batıdan ve kısmen güneyden Fırat Nehri ve Hazar Gölü ile bir ada gibi çevrili bulunmaktadır. Elazığ ili tarihi üzerine son yıllarda birtakım çalışmalar yapılmıştır.¹

4000 yıllık kent olan Harput, yeni bir yerleşim merkezi olan Elazığ'ın geçmişi mahiyetindedir. Gerçekten bugünkü şehir merkezinden sadece 5 km uzaklıkta bulunan Harput, yazılı kaynaklara göre M.Ö. 2000 yılına dayanan 4000 yıllık tarihiyle, Elazığ'ın ilk yerleşim bölgesidir. Önemli ticaret yollarının tam üzerinde yer alması, her dönemde önemli bir yerleşim merkezi olmasına ve çeşitli uygarlıkların fethine uğramasına neden olmuştur. 1085'te Çubuk Bey tarafından fethedilen yörede, önce Artukoğullarının daha sonra 1234'te Anadolu Selçuklularının, 1243'te İlhanlıların, 1363'te Dulkadiroğullarının, 1465'te Akkoyunluların hüküm sürdükleri görülmektedir.²

Harput 1507'de Safevilerin, yani Şah İsmail'in idaresine geçmiş ve Çaldıran Muharebesi'nden sonra Osmanlı'ya geçmiştir.³ Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra 19. yy. sonlarına kadar kültür, bayındırlık gibi konularda yurdun en gözde şehirlerinden biri olarak varlığını sürdürmüştür.

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal, Elazığ'a ilk defa⁴ ikinci ordu komutanı olduğu 1916 yılında Diyarbakır'dan gelerek, Palu ilçesinin Sekerat köyündeki karargâh evinde bir süre kalmış, İsmet İnönü ile istişarelerde bulunmuştur.⁵

1-Ahmet Aksın; 19.yy'da Harput, Elazığ, 1999,

2-İshak Sunguroğlu; Harput Yollarında, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları No:2, İstanbul, 1959

3-Harput Araştırmaları Dergisi; T.C. Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi

4-Uluslararası Harput'a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu, 14-16 Mayıs 2015

5-Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ, 23-25 Mayıs 2013

6-Enver Çakar; Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No:3, Elazığ, 2017

Elazığ (Harput) İle Alakalı Yapılan çalışmaların bir kısmı bunlardır.

² Elazığ Kent Rehberi, Elazığ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2013, s.3-4.

³N. Arıçoğlu; Harput Tarihi, Elazığ Eğitim, Sanat, Kültür, Araştırma, Tanıtım ve Hizmet Vakfı Yayınları No:1, 2, Basım, Ankara, 1997, s.99.

⁴ Yurdal Demirel'in yazdığı Tarık Tahiroğlu'nun hatıralarıyla Elazığ'dan Elazığ'a, Manas Yayınları, Elâzığ, 2007, s.175; adlı eserde Atatürk'ün vefatından bir yıl evvel, okulların tatil olduğu bir zamanda, Kasım ayında Atatürk, Diyarbakır ve Tunceli'yi de kapsayan bir gezi programı içinde Elazığ'ı hayatında ilk ve son kez ziyaret edecekti diye yazmaktadır.

⁵ Mehmet Topal; Tarihten Günümüze Elâzığ, Atatürk Araştırma Merkezi, C.1, Kasım, 2014, Elazığ, s.263.

İlk gelişi 2. Ordu Komutanı rütbesiyle 1916'da Atatürk'ün 2. Ordu Karargâhında silah arkadaşları ile “**Kurtuluş Savaşı**”nı başlatma kararı aldığı, bir bakıma “Kurtuluş Savaşı”nın fikren Elâzığ'da doğmuş olduğu kabul ediliyor.⁶

Mustafa Kemal Atatürk'ün Elazığ'a ikinci gelişi son yurt gezisi kapsamında gerçekleşmiştir.⁷

OSMANLI DEVLETİNİN DURUMU

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren süratli bir şekilde gelişmesi, güçlü ve disiplinli bir orduya sahip olması, adalet ilkesine uyması, tamamen taassuptan uzak hoşgörölü bir din anlayışı uygulaması ve bilinçli bir politika izlemesi sayesinde olmuştur. Osmanlı Devleti'nin gelişmesi ve genişlemesi gelişigüzel bir macera anlayışı ile değil belirli bir programa göre akılcı bir yol izlenerek gerçekleştirilmiştir.⁸

Bilinçli bir yaklaşımla önce Anadolu'da Türk birliğini sağlayıp sonra Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına doğru fetih hareketine girişmiştir. Böylece XV. ve XVI. yüzyıllarda üç kıta üzerinde yayılarak en görkemli devrini yaşamıştır. Osmanlı Devleti kuruluş tarihi olan 1299 ile Kanun-u Esasi'nin (Anayasa) yayımlandığı tarih olan 1876 yılına kadar geçen sürede 577 yıl mutlak monarşi ile yönetilmiştir. Bu dönemde Osmanlı devlet yönetiminde dinî hukuk kuralları egemen olmuştur. Devlet yönetiminde padişaha en yakın yardımcı olarak şeyhülislam ve sadrazam bulunmaktadır. Şeyhülislam şeriatın yorumlanmasında en üst makam sahibi olup padişah tarafından atanırdı. Ülkede yapılacak işin dine uygun olup olmadığına dair fetva verirdi. Sadrazam (bugünkü başbakan) ise yönetimden sorumlu olup padişah adına yetkiyi kullanırdı.⁹

Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılın başlarından itibaren devamlı yenilgilerle yüzleşmesi devletin Batılı devletleri üstün görmesine sebep olmuştu. Bu üstünlüğü kabullenmenin temel sebebi Batılı devletlere karşı koyamaması olmuştur. Batı'ya karşı Batı'nın silahlarıyla karşı koymada çareyi bulmuş fakat bu yetersiz olmuştur.

⁶ Elazığ Kent Rehberi, Elazığ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2013, s.6.

⁷ M. Topal; a.g.e., s.263-264

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. I.4.b, Ankara, 1982, s.181-186.

⁹ Mehmet Kılıç; Cumhuriyet Yolunun Kilometre Taşları, Okan Üniversitesi Yayınları, I. Basım, 2007, s.35-36.

Osmanlı Devleti kendini toparlamak ve çağa ayak uydurabilmek için birtakım yenilik faaliyetleri içine girdi. Önceleri bu geri kalmışlığı sadece askerî konularda ararken daha sonraları birçok alanda ve yönetim şeklinde de yapmaya çalışmıştır. Bu yeniliklerin temel amacı Osmanlı Devleti'ni çöküşten kurtarmaktı. Bu amaçla yeni fikir akımları ortaya atılmış bu fikir akımları genellikle XIX. yüzyılda kendini daha çok göstermiş ancak bunlardan istenilen sonuç alınamamıştır.

Osmanlı Devleti'nde yapılan yeniliklerden biri olan 03 Kasım 1839'da yayımlanan Tanzimat Fermanı devlet hayatının her alanına yenilik getirmeyi amaçlamıştır. Sultan Abdülmecid, Tanzimat Fermanı esaslarına uyacağına söz vermiştir. Böylece kanun gücünün üstünlüğü ilkesi benimsendi. Avrupa hukuk kuralları geçerli olmaya başlamıştır. Padişahın yetkileri bu fermanla sınırlandırılmış, anayasacılığa ve demokrasiye geçişin ilk adımı olmuştur. Tanzimat Fermanı bir anayasa taslağı kabul edilmektedir.

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nin yarı sömürge durumuna düşmesiyle birlikte geldiği için, birçok ulusçu yazarımız onu pek de hoş bulmazlar. Gerçekten de Osmanlı Devleti'nin çok düşkün bir zamanına denk gelmiştir. Ama Tanzimat'ın insan hakları, hukuk devleti, demokrasi mücadelesinin başlangıcı olduğunu da unutmamak gerekir.

18 Şubat 1856'da yayımlanan Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı'nın tamamlayıcısı ve pekiştiricisidir. Yayınlanmasını hızlandıran etken Kırım Savaşı sonrasında Avrupa devletlerinin tam desteğini sağlayabilmektir. Temel amaç Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında her yönden tam bir eşitlik sağlamaktır. Islahat Fermanı I. Meşrutiyet'in ilanına kadar Osmanlı iç ve dış siyasetinde esas alınmıştır.¹⁰ Ancak söz konusu fermanlar ve Tanzimat adı verilen yenilik hareketleri, Batı'nın anayasal gelişmelerini izleyebilen küçük bir aydınlar zümresi içinde bir "anayasacılık" akımının doğmasını hazırlamıştır. Genç Osmanlılar adı verilen bu grup, Osmanlı İmparatorluğunun çöküntüden kurtarılabilmesi için, meşrutî (anayasalı) bir monarşiye geçilmesini, yani padişahın yetkilerinin kurulacak bir meclisle sınırlandırılmasını gerekli görüyordu. Bu akımın etkisiyle, 1876 yılında ilk Osmanlı anayasası (Kanuni Esasi) ilan edilmiştir.

1921 tarihli Teşkilat-Esasiye Kanunu, Osmanlı Türk anayasacılığında en keskin dönüm noktasıdır. Bu anayasa, kısıtlılığını kat kat aşan bir önceye, sonraya ve büyük öneme sahiptir.

¹⁰ Komisyon; Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, s.220.

Türkiye’de 1921 yılında yeni ve özgün bir anayasanın doğumunu hazırlayan, biri olaysal öbürü kurumsal nitelikli iki büyük faktörler demeti vardır. Bunlardan birincisi, Osmanlı Devleti’nden “Türkiye Devleti’ne geçişi gerektiren siyasal gelişmeler dizisidir. İkincisi ise 1921 anayasasının asıl yaratıcısı olan Büyük Millet Meclisi ve rejimidir.¹¹

1921 ve 1924 Anayasaları Türkiye’de cumhuriyet döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılan ilk ve son anayasalardır. Kurtuluş Savaşı içindeki kuruluş yıllarının devlet yapısını belirleyen 1921 Anayasası çok kısa bir belgedir (23+1 ek madde). Anayasaların geleneksel bölümlerinden yalnızca birini, devletin temel kuruluşunu gösterir. Hak ve özgürlükler bölümü, ön sözü, değiştirilme yöntemini gösteren hükümleri yoktur. Anın en acil gereklerini karşılamak için zaten geçici olarak tasarlanmış bir belge gibidir. Yine de Türkiye Cumhuriyeti’nin anayasa geleneğini başlatan çok önemli esaslar getirir.

1921 Anayasası, “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim biçimi halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayalıdır.” diyen 1. Maddesiyle Türkiye’de Cumhuriyet’i yalnız fiilen değil hukuken de kurmuştur. Bu maddeye 1923’te eklenen “Türkiye Devleti’nin hükümet biçimi cumhuriyettir.” cümlesi adın resmen konmasından ibarettir. Yoksa 1. TBMM 1921 Anayasası’nın birinci maddesiyle cumhuriyet esasını tanımlamış ve kabul etmiş bulunuyordu. Nitekim 1922’de Osmanlı İmparatorluğu’nun ortadan kalktığını ilan eden 307 nolu meclis kararı “...Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (1921 Anayasası) ile egemenlik hakları milletin kendisine verildiğinden İstanbul’daki padişahlığın var olmadığına ve tarihe karışmış olduğuna...”diyerek bunu teyit ediyordu. Saltanatı kaldıran 308 nolu meclis kararı da “...(Türk milleti) Teşkilat-ı Esasiye Kanununu çıkararak onun birinci maddesiyle hakimiyeti padişaktan alıp bizzat millete... vermiştir.” derken bu durumu pekiştiriyordu. Kısacası cumhuriyete giden yolda 29 Ekim 1923 kanunu önemsiz değil ama esas olarak biçimsel bir aşamaydı.

1921 Anayasası, “ yürütme erki ve yasama yetkisini milletin tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi’nde bulunur ve toplanır.” diyen 2. Maddesi ile parlamenter meşruiyet (yasamanın üstünlüğü) ilkesini getirmiş bunu “ Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti Büyük Millet Meclisi hükümeti unvanını taşır.” diyen 3. Maddeyle açarak, yasamanın üstünlüğü ilkesinin katı uygulaması olan meclis hükümeti (güçler birliği) sistemini kurmuştur. Öyle ki, “ Büyük Millet Meclisi hükümetinin bölündüğü daireleri... kendi seçtiği vekiller eliyle yönetir... onları

¹¹ Bülent Tanör, Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri, Yapı Kredi Yayınları, 27. Baskı, İstanbul, 2016, s.225

yönlendirir... ve değiştirir.” Diğer bir deyişle yürütme organı ortak sorumluluk taşıyan ve güçler ayrılığı sisteminde olduğu gibi kendi yetkileri de bulunan bir bakanlar kurulu (kabine) değil, adı üstünde, yasama organının vekili olan bir icra vekilleri heyetidir.

Özetle, 1921 Anayasasının benimsediği temsili demokrasi modelindeki ilişkiler hiyerarşisi şöyledir: Halk-Yasama-Yürütme-Yönetim. Millet iradesi ile meclis iradesi de seçim dönemi boyunca özdeştir.¹²

1921 Anayasası olağanüstü koşulların ürünü olan eksik ve yetersiz bir metindi. Bu geçiş döneminden başarıyla çıkılmasından sonra, devletin temel kuruluşunun, toplumun ve bireylerin konumunu ve haklarını belirleyecek yeni bir yapılanmaya ihtiyaç vardı. “iki anayasalı” (1876-1921) duruma da artık bir son verilmeliydi.

Böylece yeni meclis, yeni devletin, yeni anayasasını yapma tarihsel göreviyle karşı karşıyaydı. 491 sayılı ve 20 Nisan 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu klasik anayasa anlayışına ve sistematığına uygun olarak yapılandırılmıştır. Devletin kuruluşu, organları ve bunların işleyişi düzenlenmiş olduğu gibi hak ve özgürlüklerle ilgili hükümlere de yer verilmiştir.

Bu anayasa yaratan dinamikler, tıpkı bir öncekindeki gibi yerli ve ulusaldır. Anayasa, herhangi bir dış güce ödün vermek için yapılmış değildir. Temelleri bakımından, Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın ve onun iktidara taşıdığı güçlerin eseridir.

Ulusal devlete geçiş toplumların siyasal gelişmelerinin önemli uğrak noktalarından biridir. Türkiye bu aşamaya, ümmet ya da cemaat temeline dayalı Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkıntıları üzerinde yükselen bir devrimle gelmiştir. 1924 Anayasası en başta bu çizginin ürünü ve temel yasasıdır. Osmanlı anayasacılığının çokuluslu-teokratik monarşisi düzelterek sürdürme çabalarını temsil etmesine karşılık, 1924 Anayasası, 1921 Anayasası ile başlayan sıçramayı belgelemiş, ulusal, demokratik ve laik bir devletin temellerini kurmuştur.

Anayasa demokratik felsefeye bağlıdır. Onun ideolojik özü olan ulusal egemenlik ilkesi hukukilik ve yasallık açısından da yeni bir açılamdır. Devletin temelinin ve organlarının ulusal iradeye dayalı olması, hukuksallığın da besleyicisidir.

¹² Taha Parla, Türkiye’de Anayasalar ,İletişim Yayınları, 4.Baskı, İstanbul, 2007, s.17-18

1924 Anayasası demokratik bir ruha sahip olmakla birlikte, demokrasinin çoğulcu (plüralist) ve iktidarı bölüştürücü seçeneğinden çok, çoğunlukçu ve bütüncü biçimine yatkındır. Kökü Rousseau’ya dayanan bu anlayışta, ulusal irade diye adlandırılan çoğunluk iradesi bölünmez, “yanılmaz” niteliktedir ve kamunun iyiliğini dile getirir.

1924 Anayasası’nın neden böyle bir çoğunlukçu demokrasi anlayışına tutkunluk gösterdiği sorusu akla gelebilir. Bunun nedenleri çok çeşitlidir. Birkaçına işaret etmek gerekirse, ilkin Türk hukuk dünyası üzerindeki Fransız anlayışının etkileri hatırlatılmalıdır. Öte yandan, 1920’lerin kurucuları, fenalıkların padişah’tan gelebileceği, siyasal çoğunluklarınsa milletin sesi olduğu inancındaydılar. İktidar güçlerini meclis çoğunluğunda ve onun yönetiminde toplayan bir sistemin, devrimlerin gerçekleştirilmesi bakımından daha elverişli bir platform oluşturduğu da unutulmamalıdır.

Bu sonuncu nokta özellikle önemlidir ve bunu biraz daha açmakta yarar vardır. 1924 Anayasası bir ulusal-demokratik devrim dalgasının ürünüydü, devrimci bir iktidarın eseri idi. Anayasanın yapıldığı dönemin ana sorunu çoğulcu demokrasi değil, köklü reformlarla toplumun ve devletin çağdaşlaştırılması olarak görülüyordu. Devrimci iktidar, ana sorunu ve hedefini bu şekilde belirlemişti. Yapacağı ve yaptığı anayasada bu yüzden kısa, özlü ve iktidar güçlerinin devrimci atılımlarını kolaylaştırıcı nitelikte olmalıydı ve olacaktı. Meclis karar ve yasalarının derhal yerine getirileceği, reformların hukuk çarpımayacağı bir anayasal sistem oluşturmak, devrimci kadroların esas amacıydı. 1924 Anayasası bu esnek çerçeveyi sağlamıştır.

1924 Anayasası’nın çoğulcu ve özgürlükçü bir demokrasi açısından yetersizlikleri açıkça ortada olmakla birlikte, o dönem dünyasından çoğulcu ve özgürlükçü demokrasiyi kurumsallaştıran anayasalar pek azdı. Öte yandan, Türkiye’de tek partili rejim 1924 Anayasası yüzünden doğmuş da değildir. Bunu yaratan nedenler siyasal alanla ve kuvvet dengeleriyle ilgilidir.

1924 Anayasası’nın demokrasi performansının ölçüleceği yer, “ulusal devletin kurulması” na ayrılan bu kısımdan çok, “Çok Partili Rejim Dönemi” olmalıdır.¹³

Birinci Meşrutiyet Dönemi 23 Aralık 1876’da Kanun-i Esasi’nin ilanı ile başlayıp 14 Şubat 1878’de Meclis-i Mebusan’ın kapatılmasına kadar sürer.¹⁴ I. Meşrutiyet ile

¹³ Bülent Tanör, a.g.e. s.328-329

Osmanlı Devleti artık anayasa ile yönetilmeye başlamıştır. Padişahın yetkilerine sınırlama getirilmiş olsa da yine de parlamentonun üstünde bir yetkiye sahip bulunmaktaydı. Anayasada kişilere birçok hak tanınmış olmasına rağmen hala tam bir anayasa değildi. Örneğin padişaha verilen “kişileri sürgüne gönderme yetkisi” gibi sebepten kişilere verilen hürriyetleri ortadan kaldırmaktaydı. Ayrıca kadınların seçme hakkı da yoktu.

1876 Anayasası “Meclis-i Umumi” adını alan bir parlamento kurmuştur. Bu parlamento iki meclisten oluşmaktaydı. Meclis-i Mebusan ve Ayan Meclisi idi. Ayan Meclisinin bütün üyeleri padişah tarafından atanmaktadır. Mebusan Meclisinin üyeleri ise halk tarafından iki dereceli seçimle seçilmektedir.

1909 değişiklikleri ile padişahın yetkileri daraltılarak Mebusan Meclisinin yetkileri genişletildi. Bakanlar Kurulunun Mebusan Meclisine karşı sorumlu olduğu açıkça belirtildi. Padişahın meclisi feshetme hakkı, Ayan Meclisinin onayı ve üç ay içinde yeni seçimin yapılması şartlarına bağlandı. Kanun teklif edebilmek için padişahın izninin alınması zorunluluğu kaldırıldı. Meclislerce kabul edilen bir kanunun, padişahça ya iki ay içinde onaylanması ya da bir kere daha görüşülmek üzere meclislere geri gönderilmesi hükmü konuldu. Geri gönderme halinde bu metnin kanunlaşabilmesi için 2/3 çoğunluğu gerekliydi.¹⁵

Osmanlı İmparatorluğunda 23 Temmuz 1908’den başlayarak, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kendini feshederek Teceddüd Fırkası’na dönüştüğü 21 Aralık 1918’e kadar olan 10 yıllık döneme devlet yönetimini Batılı anlamda düzenlenme dönemine “II. Meşrutiyet” ya da “İttihat ve Terakki Dönemi” denmektedir¹⁶.

23 Temmuz 1908 günü Manastır’da mektepli subaylar tarafından ilan edilen Meşrutiyet’i II. Abdülhamit de bir oldubitti karşısında kalarak Meşrutiyeti ilan etmek zorunda kalmıştır. Hürriyet’in ilanı olarak da bilinen bu olay üzerine ülkede önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Alınan önemli kararlardan biri yeni seçimlerin yapılarak parlamentonun bir an önce açılmasıydı. Türk siyaset tarihinde önemli bir yeri olan bu

¹⁴ M. Kılıç, a.g.e. s.38.

¹⁵ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992, s.4,5.

¹⁶ Komisyon; Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, s.285.

dönemin temel özelliği bir parti örgütünün bulunması ve bu örgütün etkisiyle ülkede toplumsal duygu havası içinde Türk milliyetçiliği fikrinin doğmasıdır.¹⁷

Meclis-i Mebusanın, 17 Aralık 1908’de açılmasıyla siyasi hayatta yeni bir dönem başlıyordu. Bu yeni dönem artık çok partili ve parlamentolu olacaktı. II. Meşrutiyet döneminde kurulan siyasi partiler:

1. İttihat ve Terakki Partisi
2. Hürriyet ve İtilaf Fırkası
3. Osmanlı Ahrar Fırkası
4. Fedakaran-ı Millet Cemiyeti
5. Osmanlı Demokrat Fırkası
6. İttihad-ı Muhammediye Fırkası
7. Mutedil Hürriyetperveran Fırkası
8. Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye Fırkası
9. Ahali Fırkası
10. Osmanlı Sosyalist Fırkası
11. Milli Meşrutiyet Fırkası¹⁸.

¹⁷ Ayten Sezer, İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Siyasal Katılma, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, s.421.

¹⁸ B. Kodaman a.g.e. s.170-174.

I. BÖLÜM

HÜSEYİN (GÖKÇELİK) BEY'İN HAYATI (MEBUS, POLİS EMEKLİSİ)

Hüseyin Bey 1876 (1283) de Elaziz Merkez İlçesi Milikan (Gözpınar) köyünde doğdu. Köy isimlerinin Türkçeleştirilmesi çalışmaları esnasında, köyde bulunan su pınarlarından esinlenerek köye 'Gözpınarı' ismi verilmiştir. Köy eski Ermeni köyü olup sonradan 'Balyan' aşiretinden sünni Müslümanlar iskan edilmiştir¹⁹.

Nevruzoğullarından olan Hüseyin Bey'in baba adı Mehmet anne adı Fatma dır. Özel öğrenim gördü. 26 Temmuz 1886 yılında İstanbul Polis Müdürlüğü 8'inci Bölük Polis neferliği ile devlet hizmetine girdi.²⁰ 17 Mayıs 1888'de çavuşluğa yükseltildi. 25 Ocak 1892'de Mamuratü'l Aziz Vilayeti 3'üncü sınıf komiserliğe atandı. 1 Aralık 1896 tarihinde 2'nci sınıf komiser oldu. 1 Ağustos 1904 tarihinde Erzurum ili ikinci komiserliğine nakledildi. 26 Ekim 1905 tarihinde Bingazi, 3 Mayıs 1908 tarihinde Sivas, 1 Ekim 1909 tarihinde tekrar Mamuratü'l-Aziz ikinci komiserliğinde görevlendirildi. 6 Ocak 1910 tarihinde Diyarbakır baş komiserliğine getirildi. 1 Eylül 1910 - 27 Şubat 1912 tarihleri arasında açıkta kaldıktan sonra 1 Nisan 1912 tarihinde Bitlis Polis Müdürlüğüne atandı. 1 Kasım 1912 tarihinde tekrar açığa alındı.²¹

Hüseyin Bey açıkta kaldığı dönemde Elazığ ve çevresinde ticaret ile meşgul oldu. Bundan dolayı yörede " Deveci Hüseyin " adıyla anılmaya başlandı.²²

Baş komiser Hüseyin Bey, 14 Ağustos 1914 tarihinde Diyarbakır polis müdürü oldu. Bu görevde iken Türkiye Büyük Millet Meclisinin I. Dönemi için yapılan seçimde (Yurdal Demir'in kitabında yazdığına göre Elazığ'dan milletvekili olarak Meclis'e girmiş ancak Fahri Çöker'in kitabında Elazığ milletvekilleri içinde yer vermesine rağmen Diyarbakır milletvekili olarak yazmıştır.) Elazığ milletvekili olarak 14 Mayıs 1920 tarihinde görevinden ayrıldı. 20 Mayıs 1920 tarihinde Meclis'e katıldı. 22 Eylül 1920 tarihinde Ankara İstiklal Mahkemesi üyeliğine seçildi. Bu mahkemenin faaliyette bulunduğu 31 Temmuz 1922 tarihine kadar bu görevini sürdürdü. 1923 yılında ilk defa 24

¹⁹ Milikan köyü sakinlerinden Eren Yılmaz ile 16.07.2016 tarihli görüşme.

²⁰ F. Çöker; a.g.e. s.337.

²¹ Yurdal Demir, Pulutlu Halil Efendi Hayatı ve Hatıraları, Manyas Yayıncılık, Elazığ, 2006, s.200.

²² Y. Demir; a. g. e. 201.

kişiyeye verilen “İstiklal Madalyası” sahipleri arasında Elazığ’dan Hüseyin Gökçelik²³ ve Mustafa Kemal Atatürk de bulunuyordu.

Dönem içinde 2’si gizli oturumda olmak üzere 32 konuşma yaptı. 2 soru önergesi, 5 kanun önerisi verdi.²⁴

I. II. III. ve IV. dönemlerde Elaziz’den tekrar milletvekili seçilerek yasama görevine ölümüne kadar devam etti. Bu arada 24 Temmuz 1927’de memuriyetten emekliye ayrıldı. 8 Ağustos 1933’te vefat etti. Elazığ’ın Hankendi bucağı Bölüklü köyünde toprağa verildi.

Hüseyin Bey evli olup eşinin adı Fatma’dır. Kızları, Fatma Zekiye, Münire, Mevlüde ve Nevres isminde beş çocuk babası idi. Ailesinin bir kısmı “**Yıldızhan**”, diğer bir kısmı “**Gökçelik**” ve “**Hanağası**” soyadlarını almışlardır.²⁵ Soyundan gelenler hayatlarını günümüzde de devam ettirmektedirler.

POLİSLİK DÖNEMİ

Dahiliye Nezaret-i Celilesine,

“Devletlü efendim hazretleri

Makam-ı ali nezaret penahilerinden mukaddema muayenelerinin icrası iş’ar buyurulan polis komiser ve memurlarından şimdiye kadar gelmeyenlerden bu kere müracaat eden Polis Hüseyin bin Şeyh Cemal ve İsa ve Abdullah Şükrü efendilerin muayene-i tıbbiyeleri bi’l-icra duçar oldukları hastalıklarla kabil-i istihdam olup olmadıklarını mübeyyin meclis-i maarif-i tıbbiyeden ita olunan Künye pusulası mesturen zabtiye nezaret-i aliyyesine ırsal ve henüz vurud etmeyen kırk kişinin de hemen izamı ilaveten izbar olmakla ol babda emr-u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.”²⁶

Üstteki belgeye yapılmış olan Zeyl (Ek)

Zabtiye Nezaret-i Behiyesine,

13 Nisan 325 Ahiren “Ecren müracaat eden Polis Hüseyin ve Bin Seyh Cemal Abdullah Şükrü efendilerin muayene-i tıbbiyeleri icra olunarak duçar oldukları hastalıklara kabil-i istihdam olup olmadıklarını mübeyyin pusulalarının Nezaret-i Behiyelerine

²³Ahmet Yıldızhan ile 16.07.2016 tarihli görüşme

²⁴F. Çöker; a. g. e. s. 338.

²⁵Y. Demir; a. g. e. 201.

²⁶BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 002781-2085-70-001-001

gönderildiği beyanıyla henüz müracaat etmeyen kırk kişinin de hamen izamı lüzumu umur-ı tabbiye-i mülkiye nezareti Behiyesinden alınan tezkere beyan olunmasına nazaran tesri-i ifa menfaatına hasta-i Behiyelerine ²⁷

Hüseyin Bey ve yanındaki kırk kişinin hasta olduğuna dair kuruma yazdığı dilekçe.

Dahiliye Nezareti Celilesine,

“Şuray-ı devlet-i riyaset-i celilesinin merbut tezkiresine nazaran usul ve imtisaline tevfikân dahiliye nezareti celilesinden icab eden muamele ve tebliğatın ifasına himmet buyrulmak.”²⁸

Dahiliye nezaretine yazı yazarak bulunduğu kurumda görevini ifa etmek için kanunlar konusunda beyanname istemektedir.

Hariciye Nezaret-i Celilesine,

“İran devleti tarafından polis on yedinci bölüğün yirmi beş numarasında mukayed Hüseyin Efendi’ye i’ta olunan Şiru Hurşid mevalibesinin kabul ve lede’l- icab 18 Recep sene 321 tarihli ve 2682 numaralı tezkire devletleri üzerine bila istizan makrun-ı müsaade-i seniyye-i hazret-i padişahı buyrulmuş olduğu beyanıyla tezkire devletle muktezasına hemen.”²⁹

İran şehri Hurşit mevkiinde görev yapan Hüseyin Efendi’nin istifasını istemesine dair belgenin cevabı olarak istifanın kabul edilmediğine dair belge.

Huzurat-ı Hazret-i Sadarat Penahiye,

“Sivas vilayeti merkez polis efradından Hüseyin Efendi ve Süleyman Efendilerin umur-u me’murelerine görülen ikdam ve gayretlerine mükafaten beşinci rütbeden birer kıt’a mecidi nişan ve şan ile taltifleri hakkında vilayet-i müşar-ı ileyhadan vukubulan işara atfen zabtiye nezaretinden var olan tezkere leffen takdim kılınmış olmağla icra-yı icabı vabeste-i müsaade-i Cenab-ı emrû ferman 56.”³⁰

Hüseyin Efendi’nin görevindeki başarılarından dolayı kendisine Rütbe ve Nişan verilmesine dair belge.

²⁷ BOA, BEÖ, 002801-00029-002-001

²⁸ BOA, BEÖ, 278-1-208570

²⁹ BOA, BEÖ, 002781-2085-70-001-001

³⁰ BOA, BEÖ, 002226-1669-28-001-001

Keskin kaymakamı Arif Bey'in belediye reis Mustafa Efendi'yi hapsedtirmek üzere verdiği emir üzerine efendi-i mümai ileyh ile zevcesini polis ve zabtiyeler darp ve tahkîr ederek eser-i darptan iskat-ı cenin eylediği cihetle müma-i ileyh'in taht-ı muhakemeye alınmak üzere evrak-ı tahkikiyenin gönderildiğine dair.

Keskin kaymakamı Arif Bey'in Belediye reis Mustafa Efendi'yi hapsedtirmek üzere polis gurubunun malum şahısları mahkemeye zorla götürmesine dair belge ve Mustafa Efendi'nin arzuhali.

Dahiliye Nezaretinin Tezkeresi,

“Ankara vilayetinin tahriratı telgrafname Kırşehir mutasarraflığının zahiri der kenarlı vesikası ve telgrafhanesi tahkik-i me'murinin balası istizaklı layiha vesikası Mustafa Efendi'nin arzuhali.”³¹

³¹ BOA; Fon Kodu, BEO, Dosya No: 976/73162-002-001, Tarih 1315, s.10

II. BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

İstanbul'un işgali ile Millî Mücadele'de yeni bir döneme girilmiştir. Artık İstanbul'daki esir padişah ve hükümetten hiçbir şey beklenemezdi. İtilaf devletleri böylece milleti de etkileyerek mücadele azmini kıracaklarını düşünmüşlerdi. Fakat Türk milletinin önünde bu milletin karakterini, ruh yapısını çok iyi bilen bir lider vardı. Nitekim Mustafa Kemal, yeni durumu çok iyi analiz etmiş, Türk milletinin tarihinde yeni bir dönemi başlatacak girişimlerde bulunmuştur. 19 Mart 1920'de vilayetlere, livalara, kolordu komutanlarına gönderdiği tamiminde olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplanmasını ve dağılmış Meclis-i Mebusandan Ankara'ya gelebileceklerini bu meclise katılabileceklerini duyurmuştur. Yine seçimlerin yapılarak on beş gün içinde milletvekillerinin Ankara'da bulunmalarını istemiştir. Bu tamimden sonra, milletvekili seçilebilme şartlarına sahip kimseler arasında sürat ve ciddiyetle seçimler yapılmıştır. İstanbul'un işgalinden sonra tatil edilen Meclis-i Mebusandaki milletvekilleri de çeşitli yollardan Ankara'ya gelmeye başlamışlardır. Bu arada Damat Ferit, 5 Nisan 1920'de dördüncü defa sadrazam olarak atanmıştır. Yeni İstanbul Hükümeti, Ankara'da meclisin toplanmasını engellemek için isyanları tahrik etmiştir. Mustafa Kemal bir yandan yeni meclisin açılışı hazırlıklarını yaparken diğer yandan Balıkesir'de, Bolu'da, Düzce'de, Beypazarı'nda çıkartılan ayaklanmaları bastırmaya çalışmıştır.³²

Ankara'da bulunan milletvekilleri 11 Nisan 1920'de bir toplantı düzenleyerek Meclisin 23 Nisan 1920 Cuma günü toplanmasına karar verildi. Ayrıca bu toplantıda vekiller arasında açılacak olan meclisin hangi adı taşıyacağı meselesi de tartışıldı. Türk Ocağı kökenli milletvekilleri Kurultay adının konmasını istediler. Mustafa Kemal ve onunla birlikte bazı milletvekilleri Meclis-i Kebir-i Millî adı üzerinde durdular. Osmanlıcı olanlar ise Meclis-i Mebusan denmesini istediler. Sonunda "Büyük Millet Meclisi" adı kabul edildi.³³

Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 Cuma günü saat 14.00'te Ankara'da en yaşlı üye Sinop mebusu Şerif Bey'in başkanlığında açıldı. İtilaf devletlerinin Türkiye'yi paylaşarak sömürgeleştirmeye çalıştığı, Yunan ordusunun Batı Anadolu'nun işgaline

³²Komisyon; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I., Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s. 189-190.

³³ Adnan Sofuoğlu, Prof Dr. Abdurrahman Çaycı'ya Armağan, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1995, s. 434.

giriştiği, ülkedeki kışkırtılmış Rum ve Ermeni azınlığın ihanet faaliyetlerini yoğunlaştırdığı ve nihayet padişahın meclisi feshederek ülkeyi ve milleti Damat Ferit Hükümetine teslim ettiği bir sırada böyle bir meclisin açılabilmesi büyük önem taşıyordu. Büyük Millet Meclisinin açılabilmesi kuşkusuz pek çok insanın ortak çabaları sonucunda gerçekleşmiştir.³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ile anayasasız bir anayasa düzenine girilmiştir. Bu rejim fiili anayasalı bir devlet rejimidir.³⁵ Büyük Millet Meclisinin Ankara’da açıldığı gün ülkenin durumuna bakarsak 23 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisi açıldığı sırada Türkiye topraklarında 38000 İngiliz, 59000 Fransız, 17000 İtalyan askeri 90000 kişilik Yunan ordusu bulunuyordu.³⁶

Meclis-i Mebusanın bir devamı olacağı beklentisi içinde açılan BMM’nin ikinci gününde bizzat M. Kemal Paşa tarafından Mondros Mütarekesi’nden Meclis’in açılışı süresine kadar geçen olay ve durumlara ait geniş izahat ve bu izahatı takiben verilen teklif, hem Meclis’in niteliğini hem de hükümet teşkilatı üzerine olmuştur.³⁷

I. Büyük Millet Meclisinin üye sayısı hakkında 300-437 arasında değişen rakamlar ileri sürülmüştür. Bu durum meclisin gerek yeni seçilen, gerekse dağıtılan meclisin üyelerinden oluşması, seçilen mebuslardan bazılarının istifa etmesi ve yerlerine daha sonra yenilerinin seçilmesi, memuriyet görevini mebusluğa tercih eden, mazbatasını kaybettiği için mebusluğu onaylanmayan üyelerin varlığı gibi nedenlerden kaynaklanmıştır. Meclis ikinci yıl çalışmalarına 350, üçüncü yıl çalışmalarına 347 mebusla başlamıştır.³⁸ TBMM’nin ilk günkü açılış toplantısına ancak 120 kişi katılabilmiş, Meclis çalışmalarına bunlarla başlayabilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci döneminde görev yapan milletvekilleri toplamı, tüm dönem boyunca 376’dır.³⁹ Bunların meslek ve eğitim durumları, TBMM albümündeki bilgilere göre şöyledir:

³⁴ Ali İhsan Gencer-Sabahattin Özel, Türk İnkılap Tarihi Der Yayinevi, 2006, s. 125.

³⁵ H. Eroğlu a. g. e. s.114.

³⁶ Atatürk(Komutan, Devrimci ve Devlet Adamlığı Yönleriyle), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, s.277.

³⁷ Ahmet Yeşil, Türkiye Cumhuriyeti’nde İlk Teşkilatlı Muhalefet Partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Cedit Neşriyat, b. 1 s.39.40., Ankara, 2002.

³⁸ A.İ. Gencer-S. Özel; a.g.e, s. 126.

³⁹ Suna Kili, Türk Devrim Tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, b.13 s.70.

TBMM BİRİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN MESLEKLERİ

MESLEK	MİLLETVEKİLİ
Tüccar, Çiftçi, Eşraf	80
(Tüccar 37, Çiftçi 32, Eşraf	
İdareci	90
Asker	59
Hukukçu	49
Din Adamı	30
Müderris	16
Öğretmen	16
Doktor	14
Aşiret Reisi	7
Gazeteci	6
Yüksek Mühendis	3
Bankacı	3
Eczacı	1
Veteriner	1
Tekniker, Ustabaşı	1
Toplam	376

Bu meslek dalları arasında geçişler bulunmaktadır. Örneğin bir subay aynı zamanda bir aşiret reisi de olabiliyor, bir hukukçu aynı zamanda gazeteci de olabiliyor, müderrisler aynı zamanda din adamı olabiliyor, din adamlarının çoğu tarikat şeyhi olabiliyordu.

TBMM BİRİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİM DURUMU

OKULU	MİLLETVEKİLİ
Medrese	71
Üniversite, Yüksekokul	158
Sultani, Lise	12
İdadi (Lise Yakını)	25
Rüştiye (Ortaokul)	78
İptidai (Ortaokul)	2
Okulsuz ya da Özel	30
Toplam	376 ⁴⁰

Medreselerin, imparatorluk döneminin dinsel ve çeşitli bilimsel konularda yükseköğretim yapan kurumlar olduğu bilindiğine göre I. TBMM'deki milletvekillerinden

⁴⁰ S. Kili; a. g. e. s.71-72

229'unun yükseköğrenim gördüğü anlaşılabacaktır. Sultani, İdadi ve Rüştîye gibi okulları bitirenlerin toplamı 115 kişidir.

Milletvekilleriyle ilgili bir başka özellik de Türkçeden başka dil bilip bilmeme konusudur. Çoğu Arapça olmak üzere İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça, Farsça, Bulgarca, Sırpça, Rumca, Lehçe bilenlerin toplamı 158 kişidir.⁴¹

O dönemin şartları düşünüldüğünde yani imparatorluğun son dönemde girdiği şartlara bakarsak önce Trablusgarp Savaşı, ardından I. ve II. Balkan Savaşları derken I. Dünya Savaşı'nın ardından Kurtuluş Savaşı dönemlerinde yukarıdaki okuma yazma oranları ve farklı bir dil bilenlerin oranının hiç de azımsanacak bir oran olmadığını anlarız.

18. yüzyıldan itibaren çağdaşlaşma ya da modernleşme hareketlerine hız veren Osmanlı İmparatorluğu'nda bu alanda önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu demokratikleşme hareketleri I. TBMM'nin açılmasıyla da tam olarak oturduğunu söyleyemeyiz. Buna demokrasiye geçişteki emekleme dönemi de diyebiliriz.

1920 – 1923 I. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ

1. Hasan Tahsin Bey (BERK)
2. Hüseyin Bey (GÖKÇELİK)
3. Mehmet Feyzi Bey (CELAYİR)
4. Mehmet Naci Bey (KARAALİ)
5. Mustafa Rasim Bey (TEKİN)
6. Muhittin Bey (ÇÖTELİ)
7. Mustafa Şükrü Efendi (ÇAĞLAYAN)⁴²

1923-1927 II. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ

1. Hüseyin GÖKÇELİK
2. Mehmet Naci KARAALİ
3. Muhittin ÇÖTELİ
4. Mustafa SOLMAZ
5. Süleyman KARAKAYA
6. Cevat ÇOBANLI

⁴¹ S. Kili; a. g. e. s.72

⁴² Fahri Çöker, Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem, Cilt III. S.335-347

1927-1931 III. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ

- 1. Ahmet Saffet OHKAY**
- 2. Fazıl Ahmet AYKAÇ**
- 3. Hasan Tahsin BERK**
- 4. Hüseyin GÖKÇELİK**
- 5. Mehmet Naci YÜCEKÖK**
- 6. Muhittin ÇÖTELİ**
- 7. Mustafa SOLMAZ**

1931-1934 IV. DÖNEM ELAZIĞ MİLLETVEKİLLERİ

- 1. Ahmet Saffet OHKAY**
- 2. Fazıl Ahmet AYKAÇ**
- 3. Fuat AĞRALI**
- 4. Fuat Ziya ÇİYİLTEPE**
- 5. Hasan Tahsin BERK**
- 6. Hüseyin GÖKÇELİK**
- 7. Memduh Şevket ESENDAL**

III. BÖLÜM

HÜSEYİN BEY'İN (GÖKÇELİK) SİYASİ FAALİYETLERİ

Hüseyin Bey, dört dönem milletvekili olarak mecliste görev yapmıştır. Görev yaptığı dönemlerdeki faaliyetlerini bir bütünlük teşkil etmesi hasebiyle dönem dönem ve tek başlık altında değil de konularına göre vermeye çalıştık. Bu faaliyetler, kronolojik sıra halinde Zabıt Ceridelerinden tespit edilerek çalışmamıza eklenmiştir.

3.1. SİYASİ ALANDAKİ KONUŞMALARI

3.1.1 Malatya Mebusu Hacı Garip Ağa'nın Seçim Mazbatasına Dair Mazbataları Tetkik Encümeni Mazbatası Münasebetiyle Sözleri⁴³

Hüseyin Bey “Efendim Hacı Bedir Ağa olsun Hacı Mahmud Ağa olsun intihap (Seçmek, seçilmek) olunan azanın ekserisi buraya gelmekten istihkâf etmişlerdir. Böyle istifa edenler arasında meselâ; Hacı Bedir Ağa'nın çıkıp gelmesi ve kendisinden evvel intihabda kazananların da istifa etmeleri herhalde kabulünü icap ettirir.” demiştir. Hüseyin Bey, 1920 seçimleriyle milletvekili olmaya hak kazanmış bazı kişilerin TBMM'ye gelmediklerinden istifa etmiş sayılmalarının gerektiğini savunmuştur. Mecliste yaptığı konuşmada bu kişilere örnek olarak Hacı Bedir Ağa ve Hacı Mahmud Ağa'yı vermiştir. Meclisteki diğer milletvekilleri de bu konuşmasına destek vermişlerdir.

3.1.2 Müdafai Milliye Teşkilâtının Takviyesi Hususunda Alınacak Tedabirin Bir Celsei Hafiyede Müzakeresine ve İcra Vekillerinden İstizah Edilmesine Dair Takrirler Münasebetiyle Sözleri⁴⁴

Bitlis mebusu Resul Bey'le rüfekasının (Arkadaşları), memur mebuslardan bir kısmının memuriyetinin baki kaldığına diğer bir kısmının yerlerine başkalarının tayin olduğuna dair takriri (Resmi olarak yazı ile bildirme, Politika yazısı, Nota).

HÜSEYİN BEY (Elâziz) “Efendim takrir sahibi diyor ki; memur iken mebus olup da gelenlerden elan (Hala, Şimdi, Hali hazırda) bir kısmı memuriyetlerini muhafaza ettikleri halde diğer kısmı azledilmiş ve Hüseyin Bey'in bu konuda gösterdiği hassasiyet

⁴³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 20.Birleşim s.29.

⁴⁴Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 32.Birleşim s.264.

onun kendi seçim bölgesinin dışındaki sorunlara da duyarlı olduğunun açık bir göstergesidir.

3.1.3 Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Bey’le 114 Arkadaşının Meclisin Ankara’dan Başka Bir Mahalle Nakline Dair Takrirleri Münasebetiyle Sözleri⁴⁵

Kastamonu mebusu Abdülkadir Kemali Bey’le 114 arkadaşı başkentin Ankara’dan başka yere taşınmasını isterler. Kırşehir mebusu Müfid Efendi canını, kanını vermekten esirgemeyen Anadolu insanından uzaklaşılması gerektiğini söyler. Hüseyin Gökçelik ince bir dönemden geçildiğini, bu dönemde henüz sulhun ve istikrarın netleşmediği, bu dönemde başkentin başka bir yere taşınmaması gerektiğini söyler. Böyle önemli bir mevzunun daha sonra konuşulması gerektiğini söyler.

3.1.4 Avrupa’dan Ankara’ya Avdet Etmemiş Olan Aydın Mebusu Cami Bey Hakkındaki Divan-ı Riyaset Kararı Münasebetiyle⁴⁶

Aydın mebusu Cami Bey’in Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmemesi üzerine vekilliğinin düşürülmesi tartışılmış, daha sonra mecliste yapılan oylama sonucu Aydın mebusu Cami Bey’in mebusluğu düşürülmüştür.

3.1.5 Zapt-ı Sabık Hakkında⁴⁷

Adnan Beyefendi’nin tahtı riyasetlerinde bilnikat ve Halife Vahidettin Efendi’nin İngiliz gemisine bi’l-iltica makamı hilafetten firar ettiğine dair Refet Paşa’dan mevrut (Gelmiş) telgraf icra vekilleri reisi Rauf Beyefendi tarafından mecliste okunarak kendisinin hilafetten hal’i hakkında şer’iye vekili Vehbi Efendi tarafından okunan fetvayı şerifi üzerine hal keyfiyeti müttefikan (Anlaşılarak) kabul edilip hilafet için icra kılınan intihapta Hanedan-a Ali Osman’dan Abdülmecid Efendi Hazretleri’nin 148 reyle ihrazı (Kazanmak, erişmek) ekseriyet eyledikleri bi’-ttebliğ pazartesi günü toplanılmak ve mevcut takrirlerin müzakeresine devam edilmek ve reye konmak üzere içtima nihayet verildi.

Hakkı Hami Bey, (Sinob) bu kanunun okunmaksızın yeteri kadar istişare edilmeden karara bağlandığını söyler. Bunun üzerine,

⁴⁵Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 24.Cilt 122.Birleşim s.29.

⁴⁶Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 24.Cilt 123.Birleşim s.61.

⁴⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 25.Cilt 141.Birleşim s.3.

Hüseyin Bey (Elaziz), eski takrirlerin okunmasını söyler ve Reis Bey'e gizli oturuma ait meselelerin Genel Celsede söylendiğini söylemesi üzerine Lütfi Bey (Malatya), milletten gizli hiçbir şeyin olamayacağını söyler.

3.1.6 Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Haricine Çıkarılmasına Dair Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendi İle Elli Üç Refikinin Teklifi Kanunisi Münasebetiyle⁴⁸

Osmanlı hanedanlarının bütün mallarına halk adına el konulması ve hanedan üyelerinin sınır dışı edilmesi ve halifeliğin kaldırılması için çıkarılmak istenen kanunlar Meclis'te tartışmalara neden olmuş. Özellikle Zeki Bey (Gümüşhane)'in karşı çıkma sebebiyle;

Hüseyin Bey (Elaziz), senin karışmaya hakkın yoktur, deyip Halifeliğin kaldırılmasına destek vermiştir.

3.2 HUKUK ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.2.1 Muvakkat Bir Temyiz Heyet-i Teşkiline Dair Kanun Münasebetiyle Sözleri⁴⁹

Hüseyin Bey, “Heyet-i temyiziye Sivas'ta mı bulunacak, yoksa Ankara'da mı bulunması icab eder? Bu cihetin reye konulması ve sonra madde madde müzakere edilmesi lâzımdır.” sözleriyle “Heyet-i Temyiziye”nin Sivas'ta mı Ankara'da mı bulunması gerektiğini meclise sorar ve bu durumun oya sunulması ve sonra detaylı bir şekilde maddeleriyle alakalı fikir alışverişinde bulunulması gerektiğini ifade eder.

Sonuç olarak yapılan oylama sonrasında “Heyet-i Temyiziye”nin merkezi Sivas'ta olmak üzere şer'îye, hukuk, ceza ve istida dairelerinden ibaret olmasına karar verilmiştir.

3.2.2 Beşer Sene Küreğe Mahkûm İslâhiyeli Kuru Haliloğlu Abdullah ve Rüfekası Hakkındaki Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle⁵⁰

15.05.1922 tarihli meclis oturumunda Pozantı İstiklal Mahkemesinde 27 Ocak 1338 tarihinde yargılanıp 5 yıl küreğe mahkum edilen Kuru Haliloğlu Abdullah, Ökkeşoğlu Memo ve Merdan Hasanoğlu Köse Ali'nin af talepleri ve bu olmadığı takdirde memleketlerindeki hapisaneye nakledilme talepleri görüşülmüştür. Bu görüşmede

⁴⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 2.Birleşim s.31.

⁴⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 22.Birleşim s.50.

⁵⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 20.Cilt 43.Birleşim s.53.

Hüseyin Bey (Elaziz), mahkumların hapishane yerini belirleme hakkının hükümete ait olduğunu ifade etmiştir.

“Bu konuda karar verme yetkisi hükümete aittir ve şimdiye kadar böyle muamele etmiştir. İstiklal Mahkemesi mesela birini on seneye mahkum eder, fakat filan yerde filan hapishanede demez. Hapis yerine karar verme hükümete aittir.” der.

3.2.3 Keskin Hastanesi Hesap Memuru Cemal Efendi’nin Affı Hakkındaki İstidasına Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle⁵¹

Keskin Hastanesi Hesap memuru Cemal Efendi’nin İstiklal Mahkemesi tarafından altı ay hapse mahkûm edilmiş, cezasını çektikten sonra işine geri dönmek için af çalışmaları yapılmış. İstiklal Mahkemesinin de yanlış yapmış olabileceğinden ve adaletin sağlanması gerektiğinden söz ederler, bu amaçla Hüseyin Bey (Elaziz), ” Efendim bu adam Keskin’de bulunduğu zaman oraya gittiğimizde bu adamı altı ay hapse mahkum ettik ve aynı zamanda taredettik. Fakat bu adam cezasını çekmiş, mahpushaneden çıkmıştır. Şimdi bunun istediği şey iade-i hukuktur. Yani ref (Lağv etme, Hükümsüz bırakma) edilen hukukun iadesini talep ediyor. Biz vaktiyle bir askeri mahkum etmiştik ve kendisine altı ay ceza vermiştik. Fakat tard cezası kaydını ilave etmemiştik. Askerler altı ay mahkum olurlarsa usulen tekaüde (Emekliye ayırma) sevk edilirmiş. Tard (Kovma, sürme çıkarma) mı edilir yahut tekaüde mi sevk olunur? Bilmiyorum. Sonra bize sordular. Dediler ki: Bu adama altı ay hüküm vermişsiniz. Bunda tard cezası dâhil midir? Değil midir? Biz dedik ki: hastane müdüriyetinde istihdam edilmemek şartıyla bu adamı altı aya mahkum ettik. Şimdi bendeniz zannediyorum ki mademki hastane müdüriyetinde istihdam edilmemek kaydı vardır kendisinin rütbesine helal gelmez. Bu adam bu suretle mahkum olmuş, müddeti mahkumiyetini ikmal etmiş. Şimdi de hukukunun iadesini talep ediyor. Takdir Heyet-i Celilenize aittir.”

3.2.4 İdare-i Kura ve Nevahi Kanun Münasebetiyle⁵²

Mustafa Sabri Efendi (Siird) mahkemede şahitlik yapanların mesailerini bırakıp geldiklerinden şahitlik bedeli bir ücretin verilmesini talep eder. Hamdi Bey (Biga) bu şahitlerden isteyenlere ücret verilmesini söyler.

Hüseyin Bey (Elaziz), “Efendim arkadaşım diyor ki şahitler talep ederlerse buna ücret takdir edilir. Halbuki bunu istemeyi bilmeyen pek çoktur. Binaenaleyh şahit bir hak iktisab

⁵¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 23.Cilt 101.Birleşim s.35.

⁵²Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 185.Birleşim s.114.

(Kazanma edinme) etmiş midir, etmemiş midir? Bunu anlamayana da bir şey verilecek mi, verilmeyecek mi? Sonra jandarma onu kolundan tutar. Döve döve götürür mahkemeye. Sözü ne ise söyler gider. Bendeniz diyorum ki hakim şahidin kaç gün vakit geçirdiğini bilsin ve öğrensın. Onun ücretini tayin etsin. Şahit isterse alsın istemezse almasın.” der.

Yapılan oylama sonucu madde kabul edilir.

3.2.5 Elaziz Mebusu Hüseyin Bey’in Elaziz Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey Hakkındaki Suali Münasebetiyle⁵³

Riyaset-i Celileye,

Elaziz Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey’in Elaziz’den Diyarbakir’e tahvil (Değişme atama) edilmesi esbabının dermeyan (Ortada, arada, araya sürmek, söylemek, anlatmak) edilmesini Sıhhiye Vekaletinden sual ve teklif eylerim

24 Kanun-ı sani 1339

Elaziz
Hüseyin

Elaziz Valisi Sıhhiye Müdürü Ferruh Niyazi Bey hakkında mühim bir tahkikata başlamış ve kendisini birkaç meseleden dolayı itham ediyor. Tahkikatın tamamen sonuçlanmaması ve diğer taraftan memlekette çok doktorun bulunmaması dolayısıyla Ferruh Niyazi Bey’in Elaziz’den Diyarbakir’e gönderilmesinin doğru bulunmadığını savunan mebuslara;

Hüseyin Bey (Elaziz), Ferruh Niyazi Bey’in ermeni eytamını (Yetim babaları ölmüş çocuklar) sevk ederken aldığı paranın mühim bir yekuna baliğ (Yetişmiş, akli kemal) olduğu söyleniyor. Birçok arkadaşlar da öyle söylüyor. Vali bu adamı şikayet etmiş. Diyor ki İzmir’in istihlası şerefine yapılan şenlikte bu adam sarhoş olarak raks etmiştir. Ben bu adamın lehinde veya aleyhinde söylemiyorum. Vali diyor ki bu adam biraderini Küçük Sıhhiye Memuru tayin etmiş. Sivas’tan buraya kadar getirtmiş ve harcırahını da Muavenet-i İctimaiye parasından verdirmiştir. Bir de Vali diyor ki biraderi küçük sıhhiye katibi olduğu halde Hankendi nahiyesinde muaşşirlik kitabetinde bulunmuştur. Şimdi rica ederim, eğer bir madde varsa ve eğer bu adam bir cürüm ika etmişse mutlaka cezasını görmelidir ve hakkında takibat yapılmak lazımsa yapılsın, taht-ı muhakemeye alınsın, ya beraat etsin veya ceza görsün. Yoksa Diyarbakir’e nakledilmemelidir. Valinin böyle olur olmazı kendi fikrine göre, şunun bunun aleyhinde

⁵³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 188.Birleşim s.206-207.

sıfat-ı memuriyetini istimal etmesi doğru mudur? Bu adam Elaziz'e gelmelidir. Eğer efendim bir şey yoksa Vali hakkında tahkikat yapılsın.

Bazı mebuslar bu konu hakkında istizah (Gensoru, bir işin açık söylenmesini isteme, açıklama isteme)önergesinde bulunur, bunun üzerine Hüseyin Bey (Elaziz), bu konu için grubuna müracaat edeceğini söyler. Hasib Bey (Malatya), Hüseyin Bey'in grubuma müracaat edeceğim demesiyle Heyet-i Umumiyenin fevkinde bir merci tanımıştır sözünü geri almasını söyler.

Hüseyin Bey (Elaziz), "Ben bir gruba mensubum sahtekarlık yoktur. Sen de nasıl ki mensupsan. Ben istizah takririni vermeden mensub olduğum gruba müracaat edeceğim. Gruba mensup bir vekilden istizah etmek için gruba mensan aza mutlaka gruba ve grup heyet-i idaresine müracaat eder.

Benim kanaatim budur. Eğer sizin kanaatiniz yoksa başka türlü yaparsınız. Sahtekârlıkla söz söylemem, doğrusu budur. Böyle bir istizah takririni gruba müracaat etmeden veremem." der.

3.2.6 Memalik-i Müstahlasada İşgal Müddetince Mahkemelerden Sadır Olan Hükümler Hakkındaki Kanun Layihası Münasebetiyle⁵⁴

Özellikle Yunan işgali altındaki yerlerdeki mahkemelerin işgal kuvvetleri etkisi altında olup olmadığı ve aldığı kararlardaki işgalcilerin etkisini tartışan mebuslardan.

Hüseyin Bey (Elaziz), "Bendeniz şunu söylemek isterim ki Adliye Vekaleti, Yunan işgali altında bulunan mahkemelerin hepsinde ve neredede tesirle, ne gibi muamele yapılmıştır? Bunu tesbit ve o mevad (Kanun, nizam veya numaralanmış bir yazının fıkraları) yüze mi, ona mı baliğ oluyor, onları getirmeli. Ona göre meclis karar vermeli ve onlar feshedilmelidir. Yoksa böyle alelumum (Genel olarak) ahkâm için bir madde yapmak doğru olmaz."

⁵⁴Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 199.Birleşim s.500.

3.2.7 Divan-ı Muhasebat Reisisanisi Salih Vahid Bey'in Muhasebatı Umumiye Müdüriyeti Umumiyesine Tayinine Müsaade Olunmasına Dair Maliye Vekaletinden Mevrut Tezkere Münasebetiyle⁵⁵

Divan-ı Muhasebat Reis-i saniliğine intihap ve tayin edilmiş olan Salih Vahit Bey'in tekrar Maliye Vekaletinde Muhasebe-i Umumiye Müdüriyetine tayini talep olunuyor. Maliye Vekaletinin tezkeresi reye konmak isteniyor.

Hüseyin Bey (Elaziz), “Rey’e vaz’a (Tayin etme koyma konulma) hacet yoktur. Efendim esasen tezkereye de lüzum yoktur. Geçenlerde bir reis-i sani intihab edilmişti şimdi o çekiliyor, onun yerine diğer birisi intihab edilecek mesele bundan ibarettir.” der.

3.2.8 İstanbul Baro Reisi Lütü Fikri Bey'in Affı Hakkındaki İstidası ve Affına Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle⁵⁶

İstanbul Baro Reisi Lütü Fikri Bey'e İstiklal Mahkemeleri tarafından verilen cezayı af için telgraf çekmiştir. Bu af usulü hakkında tartışma devam ederken Hüseyin Bey (Elaziz) : Reis Beyefendi Lütü Fikri Bey'in telgrafı af istemiyor, mahkemeyi şikayet ediyor.

Yapılan oylama sonucu affa karar veriliyor.

3.2.9 İstanbul İşgali Zamanında İngiliz Amaline Hizmet Etmesinden İdama Mahkumken Sakarya Muharebesi'ne İştirak Ederek İfa-yı Hüsn-ü Hizmet Ettiğinden Dolayı Cezası On Beş Sene Küreğe Tenzil Edilen Topçu Yüzbaşısı Hakkı Efendi'nin Lüzumu Tahliyesine Dair Adliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle⁵⁷

Riyaset-i Celileye,

Topçu Yüzbaşısı İsmail Hakkı Efendi'nin İstanbul'un işgali zamanında İngiliz emellerine hizmet ettiğinden dolayı Ankara Zabıtlar Divan-ı Harbince idamına ve mumaileyhin (İsmi evvelce geçenler, ima edilenler, yukarıda anlatılmış olanlar) ahiren Sakarya Meydan Muharebesi'ne iştirak ederek ifa-yı hüsn-ü hizmet ettiğinden bahs ile on beş sene küreğe tahviline dair ittihaz (Kabul etmek) edilen hüküm ve kararı içine alan 20.08.1339 tarih ve 181 numaralı mazbata-i hükmiye ile evrak-ı müteferriasi (Dallanan, bir kökten ayrılan, bir temel ve kökle ilgili olan) ve bu babdaki (Kısım, fasıl, bölüm, parça,

⁵⁵Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 90.Birleşim s.373

⁵⁶Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 99.Birleşim s.691.

⁵⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 101.Birleşim s.792-796-797.

mevzu) istida encümeni mazbata-i encümenimize havale edilmekle tetkik ve müzakere edildi.

Mumaileyhin İsmail Hakkı Efendi'nin aynı fiilden dolayı evvelce Kastamonu İstiklal Mahkemesince bilmuhakeme beraatına karar verildikten ve ahiren keyfiyet Kayseri İstiklal Mahkemesine dahi ihbar edildiği cihetle tetkikatı larzim-ı bil-icra takriri muhakemenin caiz olmadığına karar ita (Vermek, bahşetmek, ihsan etmek, tekrar etmek) edildikten sonra mezkur (Zikri geçen, zikredilmiş, evvelce bahsi geçmiş olan) Divan-ı Harbin tekrar keyfiyeti bilmuhakeme İstiklal Mahkemeleri kararlarını hilaf-ı kanun addederek mahkumiyet kararı ita eylemesi gayr-ı caiz olup şu muameleyi gayr-ı kanuniyenin Divan-ı Temyiz-i Askeri'de temyizen ıslahı imkanı mevcut ise de mumaileyh İsmail Hakkı Efendi'nin kendisine isnat edilen cürmün vuku bulduğu iddia edilen tarihten sonra kendiliğinden Sakarya Muharebesi'ne iştirakle vatanı cansiperane müdafaa ve ifay-ı hüsn-i hizmet eylemiş olmasına binayen Kuvay-ı Milliye'nin affı hakkındaki kanunun dördüncü maddesi (maznun ve mahkum oldukları halde kendiliklerinden veya bit-tahliye Kuva-yı Milliye'ye iltihak ederek hizmetlerinden istina hasıl oluncaya kadar ifay-ı hüsn-ü hizmet ettikleri hükümet-i mahalliyece tahakküm eden eşhasın kalben iltihak sebebi maznuniyetleri olan efalden dolayı takibat icra ve haklarındaki hükümde infaz ve bunlardan elan mevkuf ve mahpus bulunanlar tahliye kılınır.) mucibince dahili af olmuş olduğundan lüzumu tahliyesi zımnında (Söz ve davranışın iç yüzü, açıktan anlatılmayıp öteki sözlerden çıkarılan gizli maksat) evrakın Müdafai Milliye Vekaletine tevdiinin (Bırakma, emanet etme.) Heyet-i Umumiye'ye arzına karar verildi.

Adliye Encümeni Reisi namına	Mazbata Muharriri
Kastamonu	Dersim
Mahir	Feridun Fikri
Katip	Aza
Bozok	Ankara
Ahmet Hamdi	İhsan
Aza	Aza
Konya	Mersin
Mustafa Feyzi	Besim
	Şefik

Meclis adı geçen kişinin affı hakkında farklı fikirler sunar.

Hüseyin Bey (Elaziz), müzakere kafi değildir. Bu adam İstanbul'da İngilizlere casusluk etmiştir.

Hüseyin Bey, bu adam hakkında ihbar vakı olmuştur. Kastamonu İstiklal Mahkemesi bu adamı tevkif etmiştir. Bilahare bu adam hakkında delil yoktur diye tahliyesine karar vermiştir. Beraat kararı yoktur. (Gürültüler üzerine) Beraat kararı yoktur. İkinci defa yine bu adam hakkında ihbar vakı olmuştur. Taht-ı muhakemeye alınmış, Kayseri İstiklal Mahkemesi bu adam hakkında bir hüküm vermiştir. Fakat ahiren Divan-ı Harbin taht-ı muhakemeye alması aynı meseleden dolayı değildir. Aynı meseledir. Mazhar Müfid Bey (Denizli) Adliye encümeni mazbata muharriri aynı mesele diyor.

Hüseyin Bey, “Hayır efendim. Aynı mesele değil. Müzakere kafi değildir. Adliye Encümeni evrakı tetkik etsin. Temyiz baş müdde-i umumisinin burada bir tahrirâtı (Posta ile gönderilen resmi mektup) vardır. Onun da okunmasını teklif ediyorum. Sonra müzakeresinin icrasını istirham ediyorum.” der. Ancak yapılan tartışmalar bir karara bağlanamaz.

3.2.10 Bozok Mebusu Ahmet Hamdi Bey’in Umur-u Belediyeye Ait Ahkâm-ı Cezaiye Hakkındaki Kanunun Altıncı Maddesinin Tadiline Dair Teklifi Kanuniyesi Münasebetiyle⁵⁸

Madde: Mezkûr kanunun yedinci maddesi zirdeki şekilde tadil edilmiştir.

Altıncı madde mucibince verilecek kararlar Zabıta belediye ve indelicab polis memurları tarafından derhal icra olunur.

Mahkûmünaleyh ceza-yı nakdiyi vermezse Müdde-i umumiye verilecek müzakereler üzerine beher (Her, her biri, her birisine) lira ve küsuru için bir gün hapsedilir. Alakadarına bu kararın tebliğinden veya ıttıla (Haberli olmak, öğrenmek, haberi malumatı bulunma) tarihinden itibaren üç gün zarfında idare heyetlerine itiraz olunabilir. İtiraz ceza-yı nakdinin tahsilini tehir (Geriye bırakma, geciktirme) etmez. Yalnız hükmün hapsen infazı için itiraz neticesine intizar olunur.

Hüseyin Bey (Elaziz), “Efendim bu zabıt varakası denilen şey bildiğimiz şekildeki zabıt varakaları mı, yoksa herhangi bir belediye çavuşunun bir cezayı nakdiye mahkum etmesi midir?” diye sorar. Yapılan açıklama sonucunda bildiği zabıt varakası olmadığı söylenir.

⁵⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 28.Cilt 25.Birleşim s.324-325.

3.3 EKONOMİ – HİZMET ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.3.1 Kütahya Livası Muallimlerinin Maaşına Dair Takrir Münasebetiyle Sözleri⁵⁹

Hüseyin Bey, Kütahya sancağındaki öğretmenlerin maaşlarının idarenin gelirinin tamamının tahsil edilemediğinden verilmediğini belirtmiştir. Buna itiraz edilmesi üzerine konunun ayrıntılı bir şekilde müzakere edildiğini ifade etti. Müzakereler sonucunda vilayetin gelirinin kendi memuruna yetmeyişi, bir kısmının tahsil edilemeyişi ayrıca bu gelirlerden tahsildar maaşlarına da ayrılması sebepleriyle vilayetteki öğretmen maaşlarında aksamalar olduğunu ifade etmiştir. Hatta maliye odacısının bile muallimlerden daha fazla zam aldığını örnek vermiştir. Tüm bu nedenleri gerekçe göstererek “İdare-i Hususiye”nin maaşları veremeyeceğini bu görevi “Muvazene-i Umumiye”nin yapması gerektiğini teklif etmiştir.

3.3.2 Bolu’da Şehit Edilen Binbaşı İhsan Bey’in Ailesine Maaş Tahsisi Hakkında (2/138,2/244)⁶⁰

Bolu’da asiler tarafından şehit edilen Binbaşı İhsan Bey’in dört kişiden oluşan ailesindeki her bir kişiye verilen üç yüz yetmiş beşer kuruş maaşın bir kat daha ilavesiyle yedi yüz ellişer kuruşa ulaştırılması gereğine dair Elazığ milletvekili Hüseyin Bey’in encümenimize havale edilmiş, Ekim 1336 (Miladi 1918) tarihli kanun teklifi iyice düşünüldü ve incelendi. Milletin ekonomik gücü şu sıra bunun gibi bir maaşı artırmaya müsait olmadığı ve adı geçen (Şehit Binbaşı İhsan Bey) ölmüş kişinin derecesinde fedakarlık eden başka şehit yetimlerine bundan daha eksik maaş tahsis edilmiş olduğu halde taraf tutarak bu maaşın artırılması diğerlerinin öfkesine sebep olmakla beraber hak ve adalete de uygun olmayacağı sebebiyle bahs olunan teklifi akla uygun olmayan ve kabul edilemez olmakla kanun gereği Makam-ı Celil-i Riyasete takdimi ifade edilir 29 Kasım 1336 (1918).

I.TBMM Elazığ milletvekillerinden Hüseyin Bey (Gökçelik), Bolu’da isyancılar tarafından şehit edilen Binbaşı İhsan Bey’in ailesine verilen maaşın arttırılmasını teklif etmiştir. Fakat bu teklif mecliste kabul edilmemiştir. Kabul edilmeyişine en büyük sebep dönemin ekonomik şartlarının elvermeyişi gösterilmiştir. Bunun yanı sıra sadece Binbaşı İhsan Bey’in ailesinin maaşını artırmak aynı durumda olan şehit ailelerine haksızlık

⁵⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 24.Birleşim s.88-89.

⁶⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 6.Cilt 111.Birleşim s.275.

olacağından Hüseyin Bey'in verdiği teklif kanunlar gereği 29 Kasım 1336 (1918) tarihinde reddedilmiştir.

3.3.3 Bütçeler Üzerine Yapılan Tenkihatın 1 Temmuz 1337 Tarihinden İtibaren Mamülünbih Olması Hakkındaki Muvazene-i Maliye Encümeni Mazbatası Münasebetiyle⁶¹

18 Haziran 1921 (Hicri 1337) tarihinde bütçe görüşmelerinin yapıldığı oturumda Dahiliye, Jandarma, Halkın Emniyet-i, Maliye ve Maarif (Eğitim) bütçeleri ele alınmıştır. İşte bu bütçe görüşmeleri sırasında Jandarmanın bütçesi ele alınırken Erzurum milletvekili Mustafa Durak Bey Jandarmanın miktarının artırıldığını mı yoksa azaltıldığını mı öğrenmek istemiştir. Fakat araya söz girince Elazığ milletvekili Hüseyin Bey (Gökçelik), Mustafa Durak Bey'in sorusunu yinelemiştir. Bunun üzerine meclis başkanı Dahiliye vekilinin (İçişleri Bakanı) bu soruyu cevaplayacağını ifade etmiştir. Bunun üzerine Dahiliye vekili bir önceki yıl Jandarma bütçesinin yetersiz olduğunu bu sebeple eğer bu yıl da aynı bütçe ayrılırsa Jandarma sayısında azaltmaya gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Fakat ülke şartları dahilinde bu sayıyı değil azaltmak artırmak gerektiğini belirtmiştir. Sayının artırılmasına yönelik teklif hazırladıklarını söyleyerek bu konuyu kapatmıştır.

3.3.4 Rusumat İdaresince Müsadere Edilen Kaçak Eşya Hakkındaki Kanun Layihası Münasebetiyle⁶²

Hüseyin Bey (Elaziz), bu teklif edilen kanun İnebolu, Samsun, Giresun ve Suriye hududuna mı aittir? Esbabı (sebebe) mucibe layihasında (Teşkilat icra edilmemiş olan) kaydı vardır. Bu kayda nazaran Samsun, İnebolu, Giresun gibi yerlerdeki gümrükler teşkilatını icra etmemiş midir? Bu kanunun esbabı mucibe layihasında diyor ki; (Teşkilatı (henüz icra edilmemiş olan mahaller ...) ve esasen de bidayeten (Başlama, ön başlangıç, ilk) teklif Suriye hududuna aittir. Teşkilat Suriye hududunda tamamen icra edilmedi. Sonra bizim bildiğimiz Trabzon, Giresun, Samsun, İnebolu. Bu limanla da evvelden beri gümrük teşkilatı vardır. Müsadere (Tanzimat'tan önce herhangi bir kimsenin malının padişah adına el konması, yasak bir şeyin kanuna uygun olarak alınması) muamelesi vardır. Bunun tekrar affına mahal yoktur. Bununla hazineyi ızzar (Zarar vermek, zarara

⁶¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 10.Cilt 39.Birleşim s.397-398.

⁶²Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 22.Cilt 96.Birleşim s.494.

uğratmak.) etmiş olursunuz. Bunun Suriye hududundan gayrı yerlere teşmil (genişletmek) edilmemesini rica ederim.

Tüccarın malı gümrükte müsadere edilir. Malın affı için kanun yapmak isterler ancak af malın gümrük tarifesinin iki katı bir cezayla malı iade edeceklerini söylerler. Bu kanundan esnaf, tüccar ve halkın pek bilgisi yoktur. Çünkü kanunu matbaadan basıp bütün il ve ilçelere gönderememişlerdir. Dolayısıyla halkın bilgisi yoktur. Konya mebusu Hacı Bekir Efendi halkın %10'unun ancak bu kanundan haberdar olduğunu söyler.

3.3.5 Kurtarılan Yerlere Fevkalade Heyetler İzamı Hakkındaki Kanun Teklifi Münasebetiyle (Menhubat Komisyonlarının Sureti Teşekkülü Hakkında Kanun)⁶³

Hüseyin Bey Menhubat komisyonlarına intihab edilecek heyetlere maaş verileceğine dair kanunda bir açıklık bulunmadığını, işlerin daha hızlı ve düzgün ilerlemesi açısından bunlara maaş bağlanması gerektiğini söyler ve kanun teklifinde bulunur.

Madde: Menhubat komisyonları reislerine bulunduğu kaza, liva ve vilayet Bidayet reisleri ve azalarına Bidayet azaları maaşı verilir.

Hüseyin Bey bu kanun hakkında söz söylemenin bile gereksiz olduğunu, bu kişilere maaş verilmemesi işi süründürmek manasına geleceğinden maaşsız neden çalışsınlar ki, der. Yasin Bey (Gaziantep), Hasbelhamiyye (Hamiyet (meclis)) için, der.

Hüseyin Bey devamla, “Kimse ifayı vazife etmez öyle şey yoktur. Her şey para mukabilindedir. Parasız iş görenler o işten mesul edilemez. Mesuliyet olmazsa bu işler de olmaz. Rica ederim bunları nazarı dikkate alarak bunlara para veriniz. Maaşsız iş olmaz.”

Salih Efendi (Erzurum), Hüseyin Bey'in teklifini doğru bulur, “Dünyada kimsenin babasının hayrına gidip çalışmayacağını, ya bu işleri suiistimal eder çalar veyahut başka bir fenalık eder. Hiç olmazsa bu komisyon reislerine bir lira ve azalara altmışar kuruş verilsin. Parasız olduğu surette hırsızlık mutlaktır, mutlaktır, mutlaktır.” der.

Yasin Bey (Gaziantep), fevkalade işler fevkalade zarar ve ziyan görmüş memleketlerde ciğeri yanmış insanların ciğerinden kopacak komisyonların yapacağı bir iştir. Hırsızlık, fenalık, kıtlık, zarar ve ziyan görmüş, ezilmenin ve sürülmenin ne demek olduğunu tanımış insanların içerisinden doğmuş insanlar fenalık yapmaz. Belediye azalarına, meclisi idare azalarına da para verilmediğini söyler. Ayrıca buna bütçenin de olmadığını hepimizin

⁶³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 24.Cilt 140.Birleşim s.58-59-60-558.

aldığı maaşları biliyoruz. Eğer maaş ihtiyacı temin için veriliyorsa bugün ben zannediyorum ki hiçbir memurun hayatı ihtiyacı temin edilmiyor. Hepsi fedakârlıkla ifayı vazife ediyorlar. Para meselesi gereksizdir. Ayrıca Türkiye’de tahminen yüz kazanın olduğunu altı kişiden 600 kişi yapacağını ve bunun bir ordu büyüklüğünde olduğunu bu kadar kişiye maaş nereden verileceğini sorar.

Hüseyin Bey (Elaziz), iş başında mesul insanların olması gerektiğini söyler. Yapılan şiddetli tartışmalar neticesinde Kanunun 7. Maddesi kabul edilir ve azaların her birine maaş olarak birer lira verilir.

3.3.6 Belediye Vergi ve Resimleri Hakkındaki Kanun Lahiyası Münasebetiyle ⁶⁴

MADDE 22: Belediye hududu dahilinde örfen ölçü ve tartı ile satılan bilcümle eşyanın toptan satıldığı sırada belediye kile, baskül ve kantariyle ölçülüp tartılması mecburidir. Buna mukabil belediyece alınacak resmin miktarı tartılan ve ölçülen şeylerin satış kıymetinin yüzde iki buçuğudur. Örfen ölçü ve tartıya tabii olan eşya ikinci defa ve örf harici olanlar ihtiyari olarak belediye ölçüsüyle ölçtürülmesi ve tartırılması istendiği vakit bu resim noksan alınır. Duhuliye Oktruva (Ticaret amacıyla şehirlere dışarıdan getirilen mallardan alınan giriş vergisi) resmi tatbik olunan mahallerde iş bu resim alınmaz.

Yapılan müzakereler sırasında Hüseyin Bey (Elaziz), defalarca söz istemesine rağmen konuşma sırası kendisine gelmeden müzakereler kafi görülür ve yapılan oylama sonucu kanun oy çokluğuyla kabul edilir.

3.3.7 Dr.Reşit Bey Merhumun Ailesine Hidemat-ı Vataniyye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanun Layihası Muvazeney-i Maliye Encümenince Bir Karara Rapt Edilmemiş Olduğundan Heyet-i Umumiyece İntacı Hakkında ⁶⁵

Elazığ mebusu Hüseyin Bey’in Dr. Reşit Bey merhumun ailesine hidemat-ı (Hizmet, hizmetler, vazifeler, hizmetliler) vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkındaki evrak : Muvazene-yi Maliye Encümenince bir karara rabt (Bağlamak, Nizam vermek, İntizam bulmak) edilmiş olduğundan Heyet-i Umumiyece intacı (Neticelenme, Husule getirme, Sona erdirme, Meydana getirme) hakkında takriri (Muvazene-yi Maliye Encümeni’ne)

⁶⁴Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 6.Cilt 104.Birleşim s.65.

⁶⁵Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 15.Birleşim s.649.

Hüseyin Bey, “Reis Bey bendenizin takririm : Reşit Bey ailesine maaş tahsisi hakkında idi. Takririm encümene verileli bir ayı geçmiştir.” deyip takririn sonuca bağlanmamasına sitem eder.

3.3.8 Elaziz Mebusu Hüseyin Bey ve Yüz Dört Refiki Çorum Mebusu Merhum Ferit Bey’in Ailesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında⁶⁶

Elaziz mebusu Hüseyin Bey ve yüz dört refikin Çorum mebusu merhum Ferit Bey’in ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında teklif-i kanunisi.(2/462)

REİS: Layiha encümenine havale edilmiştir.

3.3.9 Belediye Vergi ve Resimleri Kanununun 20. Maddesinin Tadiline Dair Teklif-i Kanunî Münasebetiyle⁶⁷

MADDE:26 Şubat 1340 tarihli Rûsum-ı Belediye Kanununun yirminci maddesi aşağıda yazılı şekilde tadil olunmuştur:

Veznedilmek (Tartmak) üzere belediye kantarına, satıcı veyahut alıcıdan biri tarafından müracaat vukuunda tartılan her nevi emval ve eşyanın her yüz kilosundan iki kuruş resim alınır.

Hüseyin Bey (Elaziz), “Efendim şimdi adamın biri gider elli kilo pirinç alır, bu nasıl olacaktır? Çarşıda meydandan köyden getirmiş olan adamdan elli kilo pirinç alıyor, tarttırmak isterse elli kilodur diye tartılmaz mı?” diye sorar.

Mustafa Şeref Bey (Burdur), ”Arzu eden gidip tarttırabilir. Belediyeye gelenlerin ürünlerini belediyenin tartmak zorundadır. Ancak yüz kilodan aşağısı ücret alınmaz.”

Hüseyin Bey (Devamla), “Kantarı başka nereden bulacağız? Belediyenin kantarından başka kantarı nerden bulacağız?” diye sorar.

Mecliste yapılan müzakereler ve oylama sonucunda kanun şu şekliyle kabul edilir:

Madde 1: 26 Şubat 1340 tarihli Rûsum-i Belediye Kanununun yirminci maddesi aşağıda yazılı şekliyle tadil olunmuştur:

Veznedilmek üzere belediye kantarına ve ölçeğine satıcı veyahut alıcıdan biri tarafından müracaat vukuunda tartılan ve ölçülen her nevi emval ve eşyanın her yüz kilosundan iki kuruş resim alınır.

⁶⁶Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.109.

⁶⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.295-297-298.

3.3.10 Elaziz Mebusu Müteveffa Muhittin Bey'in Kerimesi Faika Hanım'a Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkında

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz mebusu müteveffa Muhittin Bey'in Kerimesi Faika Hanım'a hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında Teklif-i Kanunisi (Bütçe Encümenine)⁶⁸

Elaziz Mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz mebusu Muhittin Bey'in kerimesine hidemat-ı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında 3/75 ve Manisa mebusu Saim Bey ve 53 arkadaşının Maarif vekili Necati Bey merhumun büyük validesi Remziye Hanım'a ikramiye verilmesine dair 3/94 numaralı kanun teklifleriyle Bilecik mebusu Rasim Bey ve 23 refikin Bolu mebusu Merhum Cemil Bey'in refikası ile oğluna ve kızına 3600 lira ikramiye itasına ve oğlunun liselerden birine leyli (Gececi, Geceleyin kalan, Yatılı)ve meccani (Bedava, Parasız) olarak kabul edilmesine dair 4/47 numaralı tavriri ve Bütçe Encümeni mazbatası (Ruznameye).⁶⁹

TBMM 3. Dönem 12.cilt 75. Birleşimde yukarıdaki teklif TBMM'de onaylanıp kabul edilmiştir.

3.3.11 Geçen Meclisten Müdevver Evrakın Yeniden Tetkik Edilmesine Dair Tavriri Ve Encümen Mazbatas-Münasebetiyle⁷⁰

Dr. Mustafa Enver Bey'e ait bir teklif var ama lüzumsuz evraklar arasına konmuş. Bu adam 85 yaşında Mektebi Tıbbiye'nin ilk mezunlarından 50 senedir hizmet ediyor. 40. yılında İzmirli'ler onun adına şenlik düzenlemiş ve hatta Anadolu'dan da katılım olmuş ve adına abide dikilmiştir. Gureba-yı Müslimin Hastanesinin (garip, garipler) temellerini atmış ve orada İzmir'i istila eden ve İzmir'de icrayı tababet (Tabip, Doktor, Hekim) eden Atina Darülfünunu mezunlarına ve bütün Hristiyan doktorlara karşı İslam tababetinin şereflerini tanıtmış ve bugün yalnız İzmir'de değil bütün Aydın, Manisa ve Denizli'den ta Afyon Karahisar'ına kadar büyük bir şan ve şöhret kazanmıştır. Böyle bir kişiye Türk milleti tarafından takdir olunmadan tekaüde sevk edilmemesi gerektiğinden konuşulur.

Hüseyin Bey (Elaziz), "Efendim bu Doktor Mustafa Bey'i bendeniz de biliyorum. Bu adam Malatya'da beş altı sene kadar kaldı. Kendisi çok şayan-ı hürmet bir zat idi. Bu zatı, vazifesinas olduğundan dolayı çok severim. Hatta bendeniz orada polis komiseri olmak itibariyle gece saat 5-6-8'de her ne zaman haber göndermiş isem bilatereddüt

⁶⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.72.

⁶⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.205.

⁷⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 1.Cilt 13.Birleşim s.387.

gelmiş, vazifesi başına yetişmiş, ne yapmak lazımsa yapmıştır. Herhalde taltifi (İltifat etmek, Bir iyilik yaparak gönül almak, Yumuşatmak) lazımdır. Bendeniz de teklif ederim Mekteb-i Tıbbiye'nin bir numarasını alan Mustafa Enver Bey bu zattır. Malatya'ya da gelmiştir.”

Reis: Haydar Rüşdi Bey (Denizli), Tevfik Rüşdü Bey (İzmir), Mustafa Necati Bey (İzmir), Hüseyin Bey (Elaziz)'in teklifleri reyî Aliye arz edilir. İzmir Gureba Hastanesi Sertabibi Mustafa Enver Bey'e hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dair olan bu teklif oylama sonucu kabul edilmiştir.

3.4 ASKERİ ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.4.1 Dahiliye Vekili Câmî Bey'in İstifanamesi Münasebetiyle Sözleri⁷¹

HÜSEYİN BEY, “Efendiler Erkan-ı Harbiye Riyaseti eleştirildiği sırada cephelerden bahsolundu. Esasen cephelerden ziyade kusur başka yerde yani arka taraflarda arayalım. Bendeniz Saruhan cephesinde bulundum. Oradaki zabitler ve efradın yiğitliğini, fedakarlığını, cesaretini gözümle gördüm. Şahitlik ederim. Bunlar hakkında hiçbir suretle bir şey söylenemez. Orada bir Muharrem Bey var, alay kumandanı Hasan Bey var. Bunların hepsini gördüm. Düşman üstün kuvvetlerle iki cenahtan sarkmış geri dönmeye mecbur kalmışlardır.”

HULUSİ BEY (Karahisarı Sahip), “Olayı ispatlamayı bırakın efendim.”

HÜSEYİN BEY (Devamla), “Yok ben gördüğümü söyleyeceğim. İsmet Bey'den bahsolunuyor. İsmet Bey'i Diyarbekir'den beri biliyorum. Bu adam son derece vatanperver bir adamdır. Bunun için söz söylenemez. Bir de zabitlere ait söz söylenemez ve zabitlere ait birçok münakaşat yapmayalım.”

Hüseyin Bey, Saruhan Cephesinde olduğu zamanlarda askerin ve komutanların kahramanlıklarına, cesaretlerine tanıklık ettiğini bu sebeple onlara kimsenin söz söylemeye hakkının olmadığını ifade etmiştir.

3.5 YÖNETİM ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.5.1 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Münasebetiyle Sözleri⁷²

⁷¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 33.Birleşim s.300.

⁷²Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 6.Cilt 114.Birleşim s.365.

HÜSEYİN BEY, “Arkadaşlar Tevfik Bey dediler ki bizim köy ahalisi kendi kaderlerini tayinden acizdir. Evet! Biz bunları ne vakte kadar böyle aciz bir halde bırakacağız? Bunlara kati olarak bir nahiye teşkilatı, halkın seçimiyle bir nahiye heyet-i lazımdır. Şimdi bu nahiye heyet-i nasıl olabilir? Mesela buradan Dersim’in Nazımiye kazasının Pah nahiyesine bir nahiye müdürü gidecek. O nahiye müdürü oraya gittiği zaman orada hiçbir şey yapamayacak. Yalnız orada Suroğulları (Surzadeler) denilen bir aşiret vardır. O nahiye müdürü mutlaka bu aşiretin reisine müracaat etmeye mecburdur. Biz bunlara böyle yapmayalım, yine biz o idareyi onlara bırakıp ne kadar ihtiyaçları varsa ondan istifade etmelerini yine kendilerine bırakalım. Şimdi bendeniz kısa konuşacağım. Ben ahalinin seçimle beş bin nüfusu olan üç beş köy halkının bir nahiye teşkilatına tabi olmasını ve bu o nahiyenin de idaresi ve hatta bir kadısının bulunmasını arz ve teklif ederim.”

3.5.2 Dersim Mebusu Hasan Hayri Bey’in Elazığ Valisi Sabıkı Abdulkadir Bey’le Jandarma Kumandanı Hamdi Bey Hakkında İstizah Takriri Münasebetiyle⁷³

İSTİZAHLAR

1-Dersim mebusu Hasan Hayri Bey’in Elaziz vali sabıkı Abdülkadir Bey’le Jandarma kumandanı Hamdi Bey’in bazı yolsuz icraatı hakkında 9 maddelik istizah takriri ve Dahiliye Vekili Ali Fethi Bey’in cevabı:

Dahiliye Vekili Fethi Bey İstanbul

Riyaset-i Celileye,

Elaziz vali sabıkı Abdülkadir Bey’le Alay Kumandanı Hamdi Bey baş başa vererek mütecasir (Cesaret eden, Küstah, Cüret gösteren, Tecasür eden) oldukları gayrikanuni ve keyfi muameleleri havali-i mezkûrede elim tesir bıraktığından bu gibiler şimdiye kadar mesul olmadıklarından berveçhi (Aşağıdaki gibi, Gelecekte görüleceği gibi) ati mevaddın Dahiliye Vekaletinden müstacilen (Çabuk ve acele olarak, Süratli bir tarzda) istizahını talep ederim.

Madde 1: Üç yüz otuz altı senesinde Dersimliler tarafından iltizam (Osmanlı devlet vergilerin bir bölümünün belli bir bedel karşılığında devlet tarafından kişilere devredilerek toplanması yöntemi) edilen Harput kazasının Çömlek ve Saire kura aşarından yapmış oldukları yolsuzluktan dolayı azledilen Vali Mazhar Müfid Bey’le Harput kazası

⁷³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 19.Cilt 22.Birleşim s.60-61-62-63-68-69.

kaymakamı ve Dişili nahiyesi müdürü Abdülkadir Bey tarafından tekrar aynı mahallerde istihdamlarındaki hikmetin ne olduğu?

Madde 2: Dişili nahiyesi takım kumandanı Abdülaziz Efendi tanzim ettiği sahte bir evrakla Dersimlilere muharebe ettiği bahanesiyle Harput'un Hozik karyes-i imamı İsmail Efendi'yi darp ederek pederinin gözü önünde darp ve işkence ettiğinden evladının acısına tahammül edemeyen İsmail Efendi karye kadınlarından toplamış olduğu otuz adet kulplu Osmanlı altınını vererek çocuğu işkenceden kurtarmıştır, akabinde Harput'a gelerek ettiği şikayet üzerine bölük kumandanınca Aziz Efendi'nin cürmü sabit olduğu halde Alay Kumandanı Hamdi Bey mülazımı mumailayhten nısf (yarı) fiyatla mübayaa ettiği veyahut parasız aldığı bir hayvanın hatırası için Aziz Efendi'yi debboy memuru sıfatıyla Alay merkezine aldığı, bilahara meselenin kapatılması için İzoli takım kumandanlığına kaçırılarak merhum İsmail Efendi'nin parası iade edilmediği gibi Aziz Efendi'nin de tecziye edilmesinin hikmeti nedir?

Madde 3: O havalide namuskârlığı ile tearüf eden Elaziz Jandarma Bölük Kumandanı Ali Niyazi Efendi bir esbabı kanuniye ve sübut iye beyan edilmeyerek Abdülkadir ve Hamdi beylerin kazibane işarları üzerine Suruç'a naklettirilerek yerine suihalinden on ay açıkta kalan bilahare Suruç'a tayin edilerek mevkii memuriyetine gitmeyerek taallül (Vesile ve bahane arama, Bir işten kaçınma, Mazeret) ve temarüz (Yalandan hastalanmak, Kendini hasta gibi göstermek) etmiş olan Yüzbaşı Ali Rıza Efendi'nin tayin edilmesinin esbabiyle Yüzbaşı Ali Niyazi Efendi'nin tebdilindeki esbabın beyanı lazımdır.

Madde 4: Namuskârane ifay-ı vazifeye devam eden Elaziz Polis Müdürü Ahmet Bey'in, Vali Abdülkadir Bey tarafından ne esbaba mebni (Yapılmış, kurulmuş, bir şeye dayanan, nazar ve itibar ve isnad olunarak) işten el çektirildiği?

Madde 5: Elaziz'e üç kilometre mesafede vakı Hasibek karyesinden mütevattın Kiği muhacirlerinden Ali Ağa mahdumu Hasan'la mezunen karyesinde bulunan Jandarma Halil beynindeki adi su münazaasından dolayı Mülazim Fuat Efendi kumandasında elliye mütecaviz atlı ile Ali Ağa hanesini abluka altına alarak kadınlarına varıncaya kadar bütün çoluk çocuklarının mahfuzan götürülmek istenildiği meselesinden dolayı merhum Hasan'ın biraderi Mehmed Emin Efendi'nin vakı şikayetine siyasi renk verilerek Abdülkadir ve Hamdi beylerin adliyeye tahakkümle mumailayh iki mahbi gayrihakkın tevkif edilmiş, bilahara serbest kalmasına mecbur kaldıklarından mumailayhin açmış olduğu hukuk davasını bastırmak için Elcezure Cephesi kuvvetiyle Elaziz havalasini Dersimlilere bildirmiş olmak bahanesiyle tahliyesinden birkaç gün sonra Merkez Ordusu

Kumandanlığından Divan-ı Harb-i Örfiye tevdi için istenilerek mahfuzan Sivas'a götürülmüş; üç ay kadar Sivas'ta gayrimevkuf süründürüldükten sonra, arkasından hiçbir evrakın vürud (Geliş, gelme, varid olma) etmemesinden Divan-ı Harpçe memleketine gitmesine mezuniyet verilmiştir. Bigayri hakkın, Elaziz'de mevkuf kaldığı iki ay ile Sivas'ta sürüdüğü üç ayki ceman (Bir yere toplanmak suretiyle, toplanmış olarak) beş mah ticaretinden alıkonulduğu ve Sivas'a gidip gelmesi yüzünden laakal (En az, hiç olmazsa) bin beş yüz lira mutazarrır (Zarar ve ziyana uğrayan, zarar görmüş olan) edilmesi yüzünden mumaileyhimin duymuş oldukları ezvaktan büyük bir istifade varsa Meclisi Ali'nin de müstefidalması (İstifa eden, fayda gören, faydalanan) için esbap ve hikmetinin izah buyurulması.

Madde 6: Palu Jandarma Bölük Kumandanı Mecid Efendi bigayrihakkın açığa ihraç edilerek yerine müteaddit (birçok, birden fazla) defalar suihalinden dolayı tekaüde sevk edilmiş olan Hikmet Efendi'nin tayin edilmesi, Mecid Efendi'nin de müddeti (Dava eden adam davacı, temelsiz bir hak isteyen) medide, Elaziz'de süründükten sonra bilahare tekaüde sevk edilmesi, Harput Bölük Kumandanı Ali Rıza Efendi Keban'a nakledilerek yerine Hükümeti hazıra aleyhinde tefevvühat (Bir birinden eksik olmak), lisaniyede bulunduğu dair evrakı olan Rüşdü Efendi Alay Kumandanlığının keyfine uygun olduğundan nakledilmesi ve Ali Rıza Efendi'nin bilahare tekaüde sevk edilmesi, Arabkir Bölük Kumandanlığına tayin edilen Yüzbaşı Edhem Efendi'nin Bölük Kumandanlığı naademi istihdamına Divan-ı Harb kararı sadır olduğu halde Alay Kumandanlığınca istihdam edilerek bilasebep Arabgir Bölüğü Kumandanı Hayreddin Efendi'nin Çemişgezek'e nakledilmesi Eğin Bölük Kumandanı Şükrü Efendi bilasebep ihraç edilerek yerine kendi bendeganından (Hizmetçi gibi, Bağlanmışçasına) Alay Mülhaki Mülazimievvel İbrahim Efendi'nin tayin edilmesiyle hukuku zayi edilen mağdurun ile bu keyfi azil (ıslah edilmesi mümkün olmayan) ve nasplardan hazinenin tesviyesine mecbur kaldığı harcırahlara karşı meskutunanlı (Söylenmemiş, Sükut edilmiş, Hakkında bir şey söylenmemiş) geçilmesi esbap ve avamilinin (valiler, hakimler) beyanı.

Madde 7: Yirmi dört katil, hane ihrak-ı nehip (Ateşe atmak, yakmak yandırmak) ve garattan (yağmalar, çapulculuklar) ceman dört takım evrakla adliye tarafından cinayetle mahkum edilen ve tevkifleri icra kılınan Palu'nun Ohi karyeli Necip Ağa ile biraderleri ve rüfekası Vali Abdülkadir Bey tarafından adliyeye tahakküm etmek suretiyle himaye edilerek tevkif edilmeyip kasabalarda serbest gezdirilmeleri, merkumana (Yazılmış, Adı geçmiş, Rakamla söylenmiş, Basit ve adi insan, Cem olmuş toplanmış insan) Dersimlilere mukabele etmek fikriyle devletin şu zamanda en ziyade muhtaç olduğu bini mütecaviz

tüfek ve o nispette kendilerine cephaneye verilmesi ve el'an bu esliha ve cephanenin kendilerinden istirdad (Geri almak, Geri almayı istemek) edilmemesinin hikmeti.

Madde 8: Bu gibi gayrikanuni muamelelerden ve daha sair birçok devair (Daireler, Resmi işlerin görüldüğü yerler) rüesa (reisleri başkanlar) ve memurini keyfine uygun olmadığından tebdil ederek hazineyi beyhude birçok harcırahların tasviyesine mecbur kıldığından aleyhindeki şikayetlere rağmen yine azledilmeyip adeta vatana birçok mesbukhidemattan dolayı yorgun düşenler gibi istirahat buyurması için altı ay hizmetten affedilen Abdülkadir Bey bu müddet zarfında el'an Musul Valiliği unvaniyle birinci sınıf muhasesatla Elaziz'de ikamet ettirilmekte ve Elaziz'e de diğer bir valinin tayin edilmemesinden mağrur olan mumaileyh kemakan (Eskiden olduğu gibi, eski tarzda) bütün devaire tahakküm ettiği gibi ilerde teşekkül edecek müfettişliklere tayin edileceğinden birkaç vilayete birden hükmü cari olacağından bahsile bendeganı vasıtasıyla kendisine aleyhtar bulunan efkârı umumiyyeyi tehdit etmekte ve bu gibi tehdit atınaıgmazıayn edilmesiyle beraber Elaziz'de ikametine müsaade edilmesindeki hikmeti hükümetin beyan edilmesi.

Madde 9: Elaziz'in Holpenk karyesinde bulunan Yüzbaşı Niyazi Efendi'nin biraderinin çiftçisinin hanesini müskirat (İçilmesi ve kullanılması Allah (cc) tarafından men edilmiş sarhoşluk veren şeyler) taharrisi (Aramak, araştırmak, incelemek) bahanesiyle jandarmalar vasıtasıyla yağma, nakit ve eşya olarak beş yüz madeni liralık eşyasının gasp edilmesi, Yüzbaşı Ali Niyazi Efendi'nin Alay Kumandanı Hamdi Bey tarafından taht-ı tevkife aldırılması ve el'an tahliye edilmemesi esbabının müstacilen istizahını teklif ederim.

Hüseyin Bey (Elaziz) : Bu takririn tarihi çok eskidir. Hatta bir vakit bu takrir meclise sual tarzında gelmişti. Dahiliye vekili buna cevap vermek üzere kürsüye gelmişti. Fakat takrir sahibi burada olmadığından takrir öyle kalmıştır. Geçen gün tarihi tetkik edilmeksizin istizaha kalb (Her şeyin ortası, bir halden diğer bir hale çevirme, değiştirme) edildi.

Dahiliye Vekili Fethi Bey (İstanbul) : Dersim mebusu Hasan Hayri Bey biraderimizin vermiş oldukları bu istizah takriri pek çok mevadd-ı cami olduğu için ezberden bunların cevaplarını vermek biraz müşkül, bilhassa zaman-ı idaremden evvel olduğu için tahriren bazı şeylerini arz etmek istiyorum. İcap eden yerlerini de şifahen söylerim. Birinci maddeye cevap olarak kendilerine söyleyebilirim ki:

Madde 1: Dersimliler tarafından Harput kazasında iltizam edilen bazı karyelerin aşarında (Osmanlı döneminde köylülerden ürettikleri tarım ürünleri için %10 oranında

alınan vergidir) yolsuzluk vukuu sebebiyle azledilmiş memur yoktur. Dersimli bazı mültezimlerin (Osmanlı toprak sisteminde açık arttırma usulüyle, belirli eyaletleri (özellikle merkezden uzak olanları) kiraya verme) aşarını iltizam eyledikleri karyelerde nispeti nizamiyeden fazla cibayet (Vergilerin devlet gelirlerinin tahsili) ve ahaliyi diğer suretleri ızzar eylemek gibi muamelelerden dolayı ol vakit Maliye Vekaletiyle muhabere edilerek 1336 senesi aşarının ihalesi sırasında ahvali mümasilenin men'i tekerrürü için o kabil mültezimlere aşar ihale edilmemiştir. Harput kaymakamı Rüşdü Bey El Cezire⁷⁴

⁷⁴El-Cezire Cephesi: Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nda ayrıldıktan sonra İngilizler ilk iş olarak Musul vilayetini işgal etti. Mondros Ateşkes Antlaşması'na bile aykırı olarak işgal edilen Musul vilayetini tekrar elde edebilmek için çeşitli planlar tatbik etti. Zaten bölge ahalisinin çoğunluğunun Türk ve Kürtlerden müteşekkil olması, Anadolu Türkleri ile kültürel bağların kurulmasında kolaylık sağlamıştı. Hem bölge insanının ayaklanmaları hem de Özdemir Bey'in buradaki Derbent Muharebesi cephegedeki önemli gelişmelerdendir.

İngilizler Musul'da uygulanacak yönetim biçimini oluşturmada yöredeki kabiliyetli, nüfuzlu insanlardan istifade etmeyi ümit etmişler fakat halk içinde gerek İngiliz idaresine gerekse İngiliz tahakkümünde kurulacak kukla bir idareye karşı sert bir tavır sergilemişti. Erbil, Kerkük ve Süleymaniye'deki Türkmenler, kurulması düşünülen Kürdistan'a bağlanıp bir Kürt yönetimi altına girmek istememişler; Musul'daki Kürtler de Arap idaresini kabullenmemişlerdi.

Anadolu'daki gelişmeler kısa sürede Musul vilayetinde de birtakım hareketlerin başlamasına yol açtı ve seri ayaklanmalar patlak verdi. 23 Mayıs 1919'da Zaho bölgesinde halkın İngilizlere karşı saldırısı sonucu ilk ayaklanma başlamıştır. İsyanın ilk başlarında Şeyh Mahmut Berzenci birlikleri başarılı bir şekilde ilerlemiş fakat üstün İngiliz silahları 18 Haziran 1919 günü bastırılmasına neden oldu. Ayaklanma sonucu ayaklanmanın lideri Şeyh Mahmut Berzenci Hindistan'a sürgüne gönderilmiş, İngiliz birlikleri de halka karşı cezalandırma hareketine girmiştir. Her ne kadar bu ayaklanma bastırıldı ise de küçük gruplar bu direniş hareketini devam ettirmişlerdir.

Mustafa Kemal yöredeki aşiret reisleri ile temasa geçti. Aşiret reisleri içinde müstesna bir mevkiye sahip olan Şeyh Ajimi El Sadun, mütemediyen Ankara Hükümeti ile temas halinde bulunmaktaydı. Araplar içinde muhtelif hiziplerin yanında Türk hakimiyetine geri dönerek bir "Arap-Türk birliğini" kurmak isteyenler ile mutlak bağımsızlıkta ısrar eden gruplar da vardı. Bu sıralarda İngilizlere karşı sık sık saldırılar gerçekleştirilmiş ve Yüzbaşı Salmon ve Albay Leachman adlı iki subay öldürülmüştü.

Irak'taki İngiliz görevlileri İngiliz yönetimi gözcülüğü altında Büyük Millet Meclisi ile görüşmelerde bulunmayı önerdiler. Bu öneri, İngiliz Sömürge Bakanlığınca desteklendi. Dışişleri Bakanı Lord Curzon arada sağlam bir esas bulunmadığına değinerek bu görüşmelerin yapılmasına karşı çıktı. Irak'taki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Percy Cox, Kral Faysal'ın saygınlığının arttırılması ve tahtının güvence altına alınması gerektiğini savundu, ayrıca Ankara Hükümeti ile Fransa arasında yapılan görüşmelerle artan Fransız etkinliğini kırmak için İngiltere'nin de Ankara ile görüşmelere başlamasını gerekli gördü.

General Townshend'in Ankara'yı ziyaret ederek Türk hükümeti yetkilileriyle görüşmesi diplomatik alanda Ankara'nın başarısı olarak addedilmiş ve İngiltere ile barış umudu doğduğu izlenimi yaratmıştı. Fakat İngiltere'de Yunan yanlısı siyasetin mimarı Lloyd George'nin 4 Ağustos'ta Avam Kamarası'nda Ankara Hükümeti aleyhinde yaptığı konuşma ve Londra'ya gönderilen iyi niyet elçisi Dahiliye Nazırı Ali Fethi Bey'e Lord Curzon'un takındığı tavır İngilizler ile antlaşma umuduna büyük bir darbe indirmişti.

Öte taraftan Özdemir Bey komutasındaki Kuva-yi Milliye birliği ve Kürt aşiretleri Musul bölgesindeki hareketine başarı ile devam edip 31 Ağustos 1922'de Derbent Muharebesi'nde İngilizleri bozguna uğrattı. Öte yandan Anadolu'da başarı ile devam eden mücadele Musul hattındaki aşiretleri İngilizlere karşı cesaretlendirmişti. Süleymaniye, Kerkük ve Musul bölgesi halkı bağılıklarını bildirmek için vergilerini Ankara'ya göndermeye başlamışlardı. Bölgede Türkler lehine değişen denge İngilizleri Süleymaniye'yi terk etmeye mecbur etti. Aşiretler şehre girerek duruma hakim oldular.

Fevzi Paşa 7 Eylül 1922'de Doğu ve El-Cezire cephegedeki komutanlarına çektiği telgrafta Musul'u elde etmenin tek yolunun silahlı mücadeleye olduğunu belirtmişti. Bunun için de aşiretler ve yerli halktan kuvvet tedarik olunarak Özdemir Bey müfrezesi takviye edilmiş ve İmadiye-Süleymaniye hattı üzerinden Musul-Kerkük'e taarruzla görevlendirilmişti. Bu sırada boğazlar bölgesinde kuvvet bulundurulması gerekli olduğundan söz konusu kuvvetler batıya kaydırıldı. Lozan Konferansı başladığı için Büyük Millet Meclisi Ali Şefik Özdemir'e çekilme emri verdi. Fakat bu emri dinlemeyen Özdemir Bey direniş kararı aldı. Bunun üzerine takviye alan İngilizler ilerlemeye başladı. Özdemir Bey ve ordusu İngilizler tarafından mağlup edildi.

Cephesi Kumandanlığından gösterilen lüzum-u idareye binaen Devrek Kaymakamlığı'na tahvil (Değiştirmek, döndürmek) ve mütaakiben aynı kumandanlık tarafından mumaiylehin afif ve müstakim memurinin idareden olması hasebiyle o mıntıkadan çıkmasının zayiattan madud (Hesabedilen, sayılan, addedilen, muayyen, belli) olacağı beyan ve Elaziz vilayetince de şahadeti vakıa teyid olunmakla memuriyeti sabıkasına iade kılınmıştır.

Dişili nahiyesi müdürü İsmail Efendi ise ne azledilmiş ne de tebdil edilmiştir, bulunduğu yerde ibka (Bakileştirmek, devamlı etmek) edilmiştir.

İkinci maddeye gelince ;

2- Dişili Jandarma Takımı Kumandanı Aziz Efendi'nin sahte evrakla Dersimlilerle muhabere ettiği bahanesiyle Harput'un Hozik karyesi imamını ve oğlunu darp ve kendisinden otuz madeni lira ahzeylediği hakkındaki şikâyet üzerine muktazi tahkikata tevessül (Allah'ın dergahına yaklaştıracak amel işlemek, sarılmak, başvurmak, inanmak, sebep tutmak) olunarak elyevm (bugün, hala) gerek bu meselenin ve gerek tevatür edercesine varan diğer süistimalatı hakkındaki mesmuatın tesbiti için ehemmiyetle tahkikat cereyan etmekte olup neticesine göre lazım gelen muamelenin ifa edileceği mahallinden işar kılınmıştır. Mahaza mumaiylehin bu haliyle devamı istihdamı gayricaiz görülerek açığa ihracı mahalline emredilmiştir.

Efendim tahkikat ikmal edilmektedir. Gerek bunun ve gerek Jandarma Alay Kumandanı hakkında tahkikat yapılmaktadır.

3- Elaziz Jandarma Bölüğü Kumandanı iken Suruç Bölüğü Kumandanlığına nakledilen Yüzbaşı Ali Niyazi Efendi Elaziz'de muvaffakiyetkârane hizmet edemeyeceğinden tebdili lüzumu El Cezire Cephesi Kumandanlığından talep edildiğinden bahs ile Alay Kumandanlığından vuku bulan işarın ledelistilam vilayetçe de teyid edilmesi üzerine ahvali sıhhiyesinin tedbili mevkiini müstelzim olduğu etıbbâ raporuyla tebeyyün eden Suruç Bölüğü Kumandanı ile becayışleri icra edilmiştir.

4- Dördüncü maddeye cevap veriyorum: Elaziz Polis Müdürü Ahmet Bey vazifesindeki kayıtsızlığından dolayı vilayetten vuku bulan işar üzerine tebdil edilmiştir. Efendim bu zatın mütaaddit defalar azil ve tebdili buradan mahalline tebliğ edilmiş. O zaman orada vali bulunan Abdülkadir Bey bunu terviç etmemiş ve memuriyetinde ibkası için ısrar etmiştir. Bilmiyorum, eski zamanlarda olmuş. (Ne gibi bir şey olmuştur sadaları) Sonra oradaki vali vazifesinde kayıtsızlık görmüş; azil ve tebdili hakkında vekaletin

Kuşatıldığını anlayan Özdemir Bey İran'a çekilmek zorunda kalmıştır. Ulaş Salih Özdemir, Bir Siyasi Kişilik Olarak Urfa Mebusu Mustafa Kemaleddin Yetkin (Şeyh Safvet Efendi), (Ahi Evran Üniversitesi Tarih Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir, Mayıs 2013, s.19.

mütaaddit defalar vaki olan şeysini hatırlatmış ve bu defa vekalet tarafından azil ve tebdil edilmiştir. Mamafih şimdiye kadar bu Ahmet Bey hakkında aldığım malumata göre kendisi hakikaten ilim ve fazıl sahibi, müştekim ve değerli bir memurumuzdur. Kendisinin uzun müddet açıkta kalmasına ben de razı değilim. Bir yer açıldığı zaman tercihen oraya tayin etmek isteriz.

5- Beşinci maddeye cevap olarak diyorum:

Kıgı muhacirlerinden Ali Ağa'nın mahdumu Hüseyin ile Halil Bey'in su münazaasına aid olan fıkra sureti cereyanı hale göre muhilli (asayiş ve güvenliği bozan) intizam bir şekil alan münazaai mezkûreden dolayı valinin kuvvei kafiye göndererek mütecasirleri evrakiyle cihet-i adliyece tevdi etmesinden ibaret olmasına göre vali vazifesini ifa etmiş add olunur. Cihet-i adliyece tahliyelerinden sonra Merkez Ordusu Kumandanlığından kendilerinin Divan-ı Harbe sevki meselesi Müdafaa-i Milliye Vekâletinden sual olunmak icab eder. Valinin bu işte yaptığı mesele şu münazaasından dolayı: Muhall-i asayiş olacak bir vaziyet olan münazaayı bastırmak için mahalline kuvvet sevk etmesinden ibarettir ve münazaayı bastırarak sükûnete tebdil etmesidir. Ve bu sükûneti ihlal edenler hakkındaki evrak adliyece verilmiştir. Ciheti askeriyece tahkikat bittikten sonra Merkez Ordusu Kumandanlığı tarafından takririnizde mevzuubahis olduğu üzere Sivas'a sevk edilmiştir. Ahval ve harekâtından Müdafaa-i Milliye Vekaletinin mesul olması lazım gelir.

6- Altıncı Maddeye Cevap olarak:

Burada Mehmed Emin Efendi'den bahsediyorsunuz. Mehmed Emin Efendi jandarma zabıtini şetm (Küfredilmiş , sövülmüş kimse) ve tahkir ve darb etmiştir. Zabıt varakasıyla birlikte jandarma alayı tarafından müddei umumiliğe gönderilmiş ve müddei-i umumi tarafından hakkında takibat-ı adliye yapılmıştır. Palu jandarma bölük kumandanı Yüzbaşı Mecid Efendi efrat maaşatından ve mahrukat (Odun kömür gibi yakılacak şeyler, yakıt) esmanımdan zimmetine para geçirmesinden ve devair-i resmiye namına kuradan meccanen odun ve kömür naklettirmesinden ve jandarma hayvanatı için getirtmiş olduğu at ve samandan bir kısmını kendi hanesine göndermesinden ve münasebet-i sıhriyesi olan bir serçavuşun en vaid (Cezasını söyleyerek fenalıktan korkutmak, yıldırma) suistimalatına ağmaz-ı ayn (Göz yumma, görmezlikten gelme, gammazlama) eylemesinden dolayı açığa çıkarılarak hakkında tutulan evrak-ı tahkikiyi ite mahkemeye tevdi olunmuştur ve yerine Balı Takımı Kumandanı Hikmet Efendi gönderilmiştir. Hikmet Efendi gerçi mukaddema Dersaadetçe tekaüde sevk edilmişse de bilahare tekaüdünü icab ettiren maddenin indel muhakeme beratıyla neticelenmesinden ve tekrar hizmete alınması için vuku bulan

müracaatı üzerine yapılan tahkikatın lehine zuhur etmesiyle hemen bir buçuk sene evvel hizmete alınmış, genç ve tûvana bir zabittir. Buyurduğunuz kadar ihtiyar bir zabit değildir. Harput bölük kumandanı Ali Rıza Efendi'nin Keban bölüğü kumandanı Rüşdü Efendi ile becayışları ise Rüşdü Efendi'nin altı seneden beri bulunduğu Keban'da ahaliyle hususiyet derecesine varan münasebatının vazifesine suitesir edeceği mülahazasıyla vilayetçe gösterilen lüzum üzerine icra edilmiştir ki bu keyfiyet de valilerin İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanuniyle kendilerine bahşedilen salahiyet cümlesindendir. Rüşdü Efendi'nin Hükümeti hazıra aleyhinde tefevvühatta bulunduğu dair olan ihbaratın da indeltahkik (Yanında, göre, fikrince, olunca, olduğu halde) sabit olmadığı tetkikat-ı vakıadan anlaşılmıştır. Ali Rıza Efendi kadroda tevazün husulü için yapılan tasfiye muamelesine tabi tutularak emsali meyanında sevk edilmiştir. Yüzbaşı Hayreddin Efendi Kürtçe lisanına aşına bulunması ve ahval-i muhailiyeye vukufu (Durma duruş, bir halde durma, artıp eksilmeme) gibi esbab-ı idariyeden dolayı Çemişgezek Bölük Kumandanlığına nakledilmesinden münhal kalan Arabkir Bölüğü Kumandanlığına memuriyeti lağvedilen alay milhakı Yüzbaşı Ethem Efendi'nin memuriyeti icra edilmiştir. Yüzbaşı Ethem Efendi'nin bölük kumandanlığında istihdam edilmemesi için bir divan-ı harb kararı yoktur. Eğin bölüğü kumandanı Şükrü Efendi bazı seyyiatı idaresinden dolayı işten el çektilirerek merkeze alınmış ve yerine alay kaleminden müstahdem İbrahim Efendi gönderilmiştir. Şükrü Efendi de meclisi idare-i vilayet encümenince tetkik olunan evrakı tahkikiyesi üzerine mani-i istihdam bir hali olmadığına bir karar verilmesiyle bilahare başka mahalle tayin-i izam (Büyükler, ulular, yüceler) kılınmıştır. Bu da Vali Abdülkadir Bey'in memuriyetinden evvel olmuş bir meseledir.

Yedinci Maddeye cevap: Ohi Karyeli Necib Ağa ile biraderleri hakkında Mazgirt İstintak Dairesine nakledilmiş ve o daire de tahkikat cereyan etmekteyken bunların seferberlik esnasında gösterdikleri sadakat ve hizmet sebebiyle haklarındaki tahkikatın tecili lüzumuna, cihet-i mülkiye ve askeriye o vakit vaki olan işarı üzerine Heyet-i Vekilece karar verilmiş. Şu muameleye göre ne cihet-i adliyyeye tahakküm ve ne de hükmü icra edilmemiş bir emr-i kanuni hâsıl olmuştur.

Silah ve cephe meselesi ise cephe kumandanlığının salahiyeti dâhilinde bir şey olup vilayetçe buna dair hiçbir işar vaki olmamıştır. Buna Müdafaa-i Milliye Vekâletinden sormak icab eder. Yüzbaşı Niyazi Efendi Elbistan'a tayin olunmuştur. Memuriyetine gitmemiştir. Umum Kumandanlık, memuriyetine gitmesini emretmiş bu emri tebliğ ettiği esnada Hamdi Bey'e birkaç kişi huzurunda serkeşlik göstermiş. Divan-ı Harp on beş gün hapsine karar vermiştir.

Hüseyin Bey (Elaziz): Efendim arkadaşım (Hasan Hayri Bey) meseleyi iyi öğrenmemiş. Hasan Hayri Bey Harput aşarından bahsediyor. Harput'ta birtakım köylerin aşarını alıyorlar da bir kişi yerine yirmi kişi getiriyorlar. Bu vesile ile etraftaki köylerde çapulculuk etmek için. Birin yerine yirmi kişi getirmişlerdir. Harput ahalisi umumiyetle kendi mebuslarına ve devair-i aidesine müracaat ettiler. Biz birleştik Maliye Vekâletine, Dâhiliye Vekâletine gittik, dedik ki: Herhalde siz bu Dersimlilerin bizden aşar almamalarını temin ediniz, çünkü çapulculuğa kapı açıyorsunuz. Bunlara aşarı vermemekle bu kapıyı kapatacaksınız. Onlar da alelusul bir emir verdiler. Bu aşarı vermeyin dediler. Aşar meselesi böyle olmuştur.

Sonra gelemim, bu Necip Ağa'ya. Bu Necip Ağa meselesi Necip Ağa'ya asker ve silah verilmesi meselesidir. Zannedersem cümnenizin hatırındadır ki 1331 senesinde Dersimliler isyan ettiler.

Efendim Çarsancak, Mazgirt, Nazimiye doğrudan doğruya bu kazalardaki memurları korudular. Mazgirt kaymakamını ve kâmilin ailesini kestiler. Bunu zannedersem hepiniz işitmişsinizdir. Bunun üzerine isyan ettiler. Bir taraftan da Ruslar geliyordu. Hükümet emr-i vaki karşısında kaldı. Ne yapmak lazımsa onu yapmaya mecbur oldu. Etraftan birtakım aşair rüesasına aşair efradına müracaata mecburiyet hâsıl oldu. Aşairden her birisi bir tarafa gittiler. Birer mevki tuttular işte bu Necip Ağa o zaman çok büyük hizmetler yapmıştır. Dersim'in yolunu tutmuş ve bunları kımılatmamıştır. Hakikaten çok fedakârlık etmiş ve bunları durdurmuştur. Mesele böyle olmuştur.

Sonra beyefendiler Vali Abdülkadir Bey bahsine gelince: Birçok arkadaşımı gösterebilirim. Abdülkadir Bey bizim vilayete gittiği günden itibaren asayişî bîhakkın (Hakkıyla, tamamıyla) temin etmiş, şunun, bunun birçok tecavüzatını menetmiştir. Biz bu adamı hürmetle yad ederiz. Hakkında başka bir şey söyleyemem.

08.04.1922 tarihinde yapılan TBMM oturumunda Dersim Milletvekili Hasan Hayri Bey bir önceki Elazığ valisi Abdülkadir Bey'le Jandarma Kumandanı Hamdi Bey'in bazı yolsuz icraatları olduğuna dair verdiği tahrir görüşülmüştür. Bu görüşme esnasında Hüseyin Bey (Gökçelik) öncelikle tahririn tarihinin çok eski olduğunu ifade etmiş. Daha sonra tahririn 10. Maddesi (Dersimlilerin Harput kazasında bazı köylerin aşarını toplarken yolsuzluk yapmaları) ile alakalı olarak Dahiliye Vekaletinden Dersimlilerin aşar almamalarını sağlamasını istemiştir.

Yine bu tahririn 7. maddesinde yer alan Necip Ağa ve kardeşi hakkındaki tahkikatın ertelenmesi ile alakalı olarak Hüseyin Bey (Gökçelik) Necip Ağa'nın Dersim isyanı sırasında büyük hizmetleri olduğunu ifade etmiştir.

Takririn 8.maddesinde Abdülkadir Bey'in valilikten çıkarıldıktan sonra Musul valisi unvanıyla altı ay maaş alması konusu ele alınıyor. Hüseyin Bey Abdülkadir Bey'in görev yaptığı süre içinde Elaziz'in güvenliğini hakkıyla temin ettiğini ve Abdülkadir Bey'i hürmetle andığını ifade etmiştir.

3.5.3 Köy Kanunu Layihası Münasebetiyle⁷⁵

Köy Kanunu

MADDE 1: Nüfusu iki binden aşağı yurlara köy, nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara kasaba ve yirmi binden çok olanlara şehir denir.

Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur ve belediye kanununa tabidir.

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ), “Vilayeti Şarkıye’de Bulanık gibi birçok kaza merkezi biliyorum ki bu kazalarda kaymakam var, kadı var, ceza reisi var, müdde-i umumi var, müftü var. Fakat aynı zamanda bunların nüfusu 500’e ya baliğ olur ya baliğ olmaz. Bunlar nedir?” diye sorar bu madde oy birliği ile kabul edilir.

Madde 3: Bu kanun hükmü başlar başlamaz tarla, bağ, bahçe, bataklık ve otlakları içeride kalmak üzere her köyün sınırı ağalar derneği tarafından bir kâğıda yazılır. Sınır için komşu köy ile aralarında uzlaşamazlarsa bu da sınır kâğıdına yazılır ve sınırları gösteren bu kâğıt ağalar derneğince mühürlenerek nahiye müdürüne gönderilir. Sınır kâğıdı nahiye müdürü tarafından hükümete gönderilerek tasdik olunduktan sonra bir örneği köylüye verilir ve diğer örneği tapu kaleminde saklanır. Sınır kâğıdı nahiye müdürü tarafından hükümete gönderilir. Meclis-i idarece tasdik olunduktan sonra tasdikli bir örneği köylüye verilir. Diğer vesika olarak tapu kaleminde saklanır kazadaki bütün köylülerin sınırları tapuca bir deftere yazılır ve altı idare meclisinden tasdik olunur. Bu defter iki tane olup biri idare meclisinde diğeri tapu kaleminde saklanır.

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ), yukarıdaki 3. Maddeye karşı çıkar ve biz köylüyü ağaların elinden kurtarmak isterken bunların başına birkaç ağa musallat etmek katiyen doğru değildir, der ve ağalar derneği tabiri yerine köy heyet-i olarak değiştirilmesini ister.

Madde 6: İşbu kanun ile köye verilen işleri görmek köy ağasının ve ağalar derneğinin vazifesidir.

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ), “Efendim köylüler ağa denildiği vakit onu hürmetle dinlerler. Şimdi hükümet köylünün başına resmen bir değil birkaç ağa koyacak. Köylü

⁷⁵Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 6.Cilt 110.Birleşim s.279-281-283-288-291-294-295.

bunlara itaate mecburdur. Hâlbuki arkadaşım Vehbi Bey (Karesi)'in buyurduğu gibi bu ağalığın sükûtu için yapılmış bir kanun, fakat zat-ı aliniz gibi yirmi bin köyde ancak bir tane münevver bulunur ki bu kanunun ağalığın ve ağaların sükûtu için yapılmış olduğunu bile bilsin. Eğer onu bilenler olsaydı buyurduğunuz tasdik ederdim. Mahaza (bu değil) bendenizin fikrim, bu ağaları köylünün başından kaldırmaktır. Bunlara ya kâhya deyiniz ya da ihtiyar meclisleri deyiniz.” der.

Madde 6: Köy ağasının yerine muhtar ve ağalar derneği yerine ihtiyar meclisi, yapılan oylamayla kabul edilir.

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ), “ Tekmil maddelerdeki ağalar tabiri kalkmıştır.” der.

Fıkra 21: Köyde insanlarda salgın ve bulaşıcı bir hastalık çıkarsa o gün bir adam yollayarak hükümete haber vermek (bu haber üzerine kazadan memur gelinceye kadar hastanın yanına bakacaklardan başkasını sokmamak lazımdır.)

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ), “Sual soracağım efendim köylü şehre haber gönderdi. Doktor veya kaymakama haber gönderdi. O memur hemen gelecek mi, yoksa on gün sonra mı gelecektir?” Yapılan tartışmalar sonucunda Hüseyin Bey, “ Adam öldürülüyor da doktor yine bir iki gün sonra gidiyor. Bunun için nasıl gidecek?” diye sorar.

Riyaset-i Celileye,

Maddenin nihayetine (Hükümet memuru köyden aldığı haber üzerine nihayet iki saat zarfında memuru göndermezse mesuldür.) cümlesinin ilavesini teklif eylerim.⁷⁶

Elaziz: Hüseyin

3.5.4 İstiklal Marşı Münasebetiyle⁷⁷

Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlarında, İstiklal Harbi'nin millî bir ruh içerisinde kazanılması imkânını sağlamak amacıyla Maarif Vekâleti, 1921 yılında bir güfte yarışması düzenlemiştir, söz konusu yarışmaya toplam 724 şiir katılmıştır. Bu yarışmanın olduğu tarihte meclis bu şiirlerden birkaçını seçmiş, geri kalanları elemiştir. Hüseyin Bey (Gökçelik) Maarif Vekâletine verilmiş olan şiirlerin yeniden encümene verilmesini ve yeniden incelenmesini istemiştir. Fakat meclis bunu kabul etmemiştir. Sonuç itibarıyla [12 Mart 1337(1921) tarihinde] 724 şiir arasından seçilmiş 7 şiir içerisinden Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı İstiklal Marşı kabul edildi ve Hamdullah Suphi Bey İstiklal Marşı'nı TBMM'de sürekli alkışlar arasında okudu.

⁷⁶Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 3.Birleşim s.76-78.

⁷⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 9.Cilt 6.Birleşim s.88.

3.6 TARIM ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.6.1 Mükellefiyet-i Ziraiye Hakkındaki Kararın Geri Alınmasına Dair Takrir ve Mazbata Münasebetiyle⁷⁸

RIYASET-İ CELİLEYE,

Ankara mebusu Hacı Mustafa Efendi'nin Heyet-i Umumiyyeden muhavvel (Değiştirilmiş, havale edilmiş) işbu takriri üzerine gerek takrir muhteviyatı ve gerek hali hazırda tatbik edilmekte olan Nizamnamenin mevaddına ait nokta-i nazarı anlaşılmak üzere İktisat vekilinin huzuriyle tetkik ve mütalaa olundu. Ber vech-i ati hususatın Heyet-i Celilerine arzı karargir oldu.

MADDE 1: Takrir muhteviyatı ve ruhunun kabulü ile Mükellefiyet-i Ziraiye Nizamnamesindeki bu hususa mütaallik maddenin ilgası.

MADDE2: Heyet-i Vekiliye tarafından tanzim edilmiş olan işbu Mükellefiyet-i Ziraiye Kanununun ahkâmı dairesinin geçilmemesi.

MADDE3:Mükellefiyet-i Ziraiye bahsinde ahkâm-ı cedide vaz'ına ihtiyaç derkar (Malum aşıkare olan içinde olan içte bulunan) bulunmasına binaen bu hususa müteallik projenin tanzimiyle alelusul Meclise teklifi

İktisat Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Menteşe	Antalya
Dr. Tevfik Rüşdü	Halil İbrahim
Katip	Aza
Çorum	Karahisar-ı Sahib
Sıddık	Nebil
Aza	Aza
Konya	
Hacı Bekir	

TBMM Riyaset-i Celilesine,

Bugünkü Evrak-ı Havadiste neşr olunan mecburi ziraat tebliğine cümleniz muttali (Haberli, bilgisi olan) oldunuz. Bu hususun hiçbir fayda-i ameliyesi yoktur. Zira arazi ve vesait-i istihsaliyesi olanlar zeriyaat (Ekim, toprağı ekme) yapmaya mecburdurlar. Tenbih ve tebliğe hacet yoktur. Hazırlanmış tarlası ve vesaiti olmayanlar için şu zamanda tedarik imkânı yoktur. Bütün rencberler kadınlarına varıncaya kadar zeriyaatla meşguldür. Nadas

⁷⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 18.Cilt 16.Birleşim s.392-394-395.

olmuş bir tarlasını boş bırakamaz. İhzar olunmadık tarlaya tohum atmak bu havalide faydasız ve heder olur. Şimdi ihzar edip zer'etmeye vaktin müsaadesi ve ne de hayvan bulmak imkânı vardır. Netice bu tazyik sebebiyle köylünün nefsi için ektiği tohum ve tarlayı bir parça menfaat mukabilinde muvazaaten tüccarlarla müşterek göstermektir.

Binaenaleyh, mecburi zeriyat yaptıracağız diyerek ahali tazyik ve fena yollara sevk sebep olmaktan başka bir faydası olmayan bu teşebbüsten vazgeçerek kabil-i tatbik olacak çarelere tevessül olunmasını istirham ile takririmin İktisat Vekâletine havalesini teklif eylerim.

Ankara

Mustafa

Hüseyin Bey⁷⁹ (Elaziz): Efendim, Hacı Mustafa Efendi'nin talebi nedir? Şimdi Ankara'da üç bin bakkal var. Şimdi hükümet bunlara diyor ki yirmi dönümü ekip biçtireceksiniz veya kendiniz yapacaksınız. Fakat hükümet böyle üç dört bin kişiye yirmişer dönümlük ekim yaptırmak için arazi göstermemiş onu bilelim. Böyle bir yer gösterilmemiş. O yeri göstermedikten başka herkesin bir tarlası var. Boş arazi yok. Herkes istediği gibi gidip sürsün deniyor. Ben arzu ederdim yirmi dönüm arazi süreyim. Fakat istediğim yerde. Mesela “Kalaba”nın önünde ala mükemmel tarlalar vardır. Bunların birisine, ikisine güzelce öküzleri koştururum ve güzelce ekinleri vücuda getiririm. Şimdi bunlar yapamayacaklar. Yapamadıkları gibi ne olacak? Bunların yapamayacaklarını siz de bilirsiniz. Hadi mahkemeye gönderdik. Yüz lira iki yüz lira para alın veya on beşer gün hapis. Neticesi ne olacak? İşin doğrusu bu. İktisat encümeninin yaptığı mazbata neyse onu kabul etmeli. O kanun maddesi şimdilik geriye bırakılmalıdır. Sonra herkesi yalancılığa sevk etmiş olacağız, herkesi beş on para vermek suretiyle mazbata almaya mecbur edeceksiniz.

28 Mart 1922 tarihindeki meclis oturumunda görüşülen konulardan biri “Mükellefiyet-i Ziraiye Nizamnamesi”dir. Hüseyin Bey (Gökçelik) bu nizamname ile alakalı takrir veren Ankara milletvekillerinden Hacı Mustafa Efendi'ye destek vermektedir. Takririn amacı devletin arazi ekmekle görevlendirdiği kişilerin mağduriyetini önlemektir. Çünkü nizamnameye göre bu kişiler yirmi dönüm araziye belirlenen sürede ekim yapacaklar, eğer yapamazlarsa kendilerine ya para ya da hapis cezası verilecek. Buradaki esas sorun ise kişilere bu görev için arazi tahsis edilmemiş olmasıdır. Konu

⁷⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 18.Cilt 16.Birleşim s.394-395.

nizamnamedeki eksiklik ve aksaklığı “Heyet-i Vekile”nin düzeltmesi gerektiğine oy birliği ile karar verilerek kapatılmıştır.

3.6.2 Rize Vilâyeti İle Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina ve Çay Yetiştirilmesi Hakkında Lâzistan Mebusu Esat Bey’in, Teklif-i Kanunisi Münasebetiyle⁸⁰

MAZHAR MÜFİT BEY (Denizli): Tarım alanında devletin köylüyü teşvik için yapılan kanunlardan halkın istifade edemediğini, teşvikin kabul edilse bile icap ettiği para veya arazinin verilmediğini, teşvikin elzem olduğunu söyler fakat para cihetine gelince parayı vermeyiz. Veyahut iki veya üç lira veririz zannederim bu teşvik olmaz. Mesela Lazistan’da hiçbir adam portakal ve mandalina dikecek on, yirmi dönüm arazi bulamaz. Olsa da bu bir, iki dönümdür. Üç sene sonra garsiyat (Ağaç fidanı dikmek, dikilmiş fidan) ikmal edilince ziraat mühendisi beş kâğıt verecek. Bu teşvik midir? Buyuruluyor ki Van, Bitlis ve Erzurum vilayetleri de haraptır. Fakat oralarda portakal yetişmez buna imkân yoktur.

HÜSEYİN BEY (GÖKÇELİK), “ Rica ederim portakal olmazsa başka şey de mi olmaz? Hiç olmazsa bir çift öküz verilsin.” der.

Mecliste yapılan yoğun tartışmaların ardından;

MADDE: Miadında garsiyat yapılan araziden on sene müddetle Arazi Vergisi istifa olunmaz.

Şekliyle oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

3.7 EĞİTİM ALANINDAKİ KONUŞMALARI

3.7.1 Yozgat Darülmualiminin Sedd-i Esbabına Dair Maarif Vekâletinden Olan Sual ve İstizah Takrirleri Münasebetiyle⁸¹

HÜSEYİN BEY (ELAZİZ): Bendeniz kısa söyleyeceğim. Bendeniz ümit ederim ki harpten sonra Maarif Vekâleti başlıca köylüleri köylerde mektep ihdasını düşünecektir. Fakat maatteessüf (Yazık ki, esefle, teessüfle beraber) Maarif Vekâleti halen bugün ne yapacağını düşünmemiştir. Sorarım, köylerdeki mekteplere nereden muallim yetiştirecektir? Darülmualiminleri leyliye tedbil ediyor. Buradan çıkan muallimler efendiler acaba köylere giderler de o halkı okuturlar mı? Leyli darülmualliminden çıkacak

⁸⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 96.Birleşim s.617-619.

⁸¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 2.Cilt 28.Birleşim s.374-375.

muallim efendileri ihdas (Hediye etmek, armağan yollamak, iman ve İslamiyet yolunu göstermek) etmek istediği darümualliminlere mi yerleştirmek istiyor? Ben köylüyü soruyorum. Köylü için ne yapılıyor? Yalnız bugün mevcut olan darümualliminleri ilga (Kaldırmak, hükümsüz bırakmak, lağvetmek, batıl eylemek) etmek suretiyle doğrudan doğruya maarife bir darbe vuruyor ve köylünün hakkını hiçbir zaman gözetmiyor.

İkincisi; darümualliminlerin leyli olması meselesi ne üzeredir? Biz Fransızca'yı istemiyoruz. Elifbayı gösterecek muallim istiyoruz. Elifbayı tahsil ettirecek gösterecek bir muallim yetiştirsin. Diğerleri sonra gelir. Bir de ben şunu soruyorum gerek Elaziz'den ve gerek sair yerlerden İstanbul'a gelen 300-500 talebe için vekalet ne düşünüyor ve bunlar için ne yapacaktır? Sonra Kastamonu'da leyli bir darümuallimin açmaya karar vermiş, fakat diğer taraftan Adana'da dört tane mektep açmıştır. Bu nasıl adalettir?

Maarif Vekâletinden soruyorum, köyler için muallim nereden bulacak ve nereden yetiştirecektir? Bana bunu söylesin. Vekil beyin bunlara bir çare bulması lazımdır. Hâlbuki bendeniz bu çareyi bulamayacağına kaniyim, onun için âdem-i itimat reyini veriyorum. İstihrazı verenlerden biri benim ve geri almayacağım.

Hüseyin Bey dönemin millî eğitimini eleştirir ve bunların Anadolu insanını düşünmediğini, düşünselerdi Anadolu'daki halka en azından okuma yazma öğretirlerdi; Anadolu halkına değer verilmediğini ve millî eğitimin oturmuş bir politikasının bulunmadığından şikâyet eder.

3.8 TAKRİRLER VE ÖNERGELER

3.8.1 Zabıt Ceridelerinin Teksiriyle Satılmasına Dair⁸²

Hüseyin Bey, Osmanlı Devleti'nin son dönem sadrazamlarından olan (5 Nisan 1920-18 Ekim 1920) Damat Ferit Paşa döneminde birçok antlaşma yapıldığını, bir kısım Osmanlı topraklarının yine bu sadrazam döneminde Ermenilere verildiğini ifade etmiştir. Bu yüzden Damat Ferit Paşa'nın sadrazamlığının ilk zamanlarından başlanılarak ele alınması gerektiğini teklif etmiştir. Hatta o dönemde imzalanmış antlaşmaların yok sayılması gerektiğini savunmuştur.

Riyaseti Celileye,⁸³

1.İttıla (Haber olmak) tabiri fazladır, lağvını teklif eylerim.

⁸²Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 25.Birleşim s.142-143.

⁸³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 25.Birleşim s.142.

2.Muahede-i hafiye (Antlaşma) yerine gerek mukavele gerek itilâfname elhasıl herhangi bir şekilde olursa olsun hafi olanlar keenlemyekündür (Hiç yokmuş gibi) şeklinde tadilini talep ederim.

3.8.2 Sualler, Temenni Takrirleri, İstizahlar Ve Cevaplar⁸⁴

Elaziz mebusu Hüseyin Bey, Dersim sancağında bazı kaza kaymakamlıklarına tayin edilen aşiret reisleri hakkındaki tayin muamelesinin ertelenmesine dair önergeyi TBMM'ye sunmuştur. Fakat dönemin şartları münasebetiyle Dâhiliye vekilinin zamanı olmadığından bu önerge ileri bir tarihe bırakılmıştır.

“Efendim takrir sahibi diyor ki; memur iken mebus olup da gelenlerden elan bir kısmı memuriyetlerini muhafaza ettikleri halde diğer kısmı azledilmiş ve diğer kısımlarının memuriyetlerine buradan veyahut yerlerinden memur tayin edilmiştir. Bu ciheti arıyor. Takrir sahibinin esas maksadı budur. Şimdi diyor ki; birçok memurlar mebus olarak geldiler. Bunlardan bir kısmının memuriyetleri elan bakidir ve mezun addedilmişlerdir. Diğer bir kısmının yerlerine memurlar tayin edilmiştir. Bundan da âdem-i müsavat (Eşitlik, İnsani) husule geliyor. Bu ciheti nazar-ı dikkate arz ediyorum efendim.”⁸⁵

Hüseyin Bey, Bitlis mebusu Resul Bey'in vermiş olduğu memur mebusların durumu ile alakalı takrir ile eşitliğin sağlanacağını söyleyip bu takririn dikkatlice ele alınması gerektiğini dile getirmiştir.

3.8.3 Teklifler Sualler Ve Cevaplar⁸⁶

Siverek mebusu Mustafa Lütü Bey'in, Siverek livası muallimlerinin maaş alamamaları sebebine ve Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in, muallimler maaşatının verilmemesi sebebine dair suallerine Maarif Vekili Dr. Rıza Nur Bey'in şifahî cevabı.

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur Bey'in cevabı: “ Hüseyin Bey (Gökçelik) imzasıyla verilen soru önergesinde Elazığ ilinde görev yapan öğretmenlerin yaklaşık altı yedi aydır maaş alamadıklarından son derece perişan olduklarından bahsedilmektedir. Gerek bu bölgede görev yapan gerekse diğer bölgelerde görev yapan öğretmenler hakkında TBMM'de pek çok müzakere edilmiş olduğundan ve Milli Eğitim Bakanlığının verdiği açıklamalardan şimdiye kadar ne gibi tedbirler alındığının açıklanması isteniyor. Yalnız ben bu meseleyi Elazığ ve çevresi için değil bütün vatan için

⁸⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 3.Cilt 42.Birleşim s.60-65.

⁸⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 32.Birleşim s.265.

⁸⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 36.Birleşim s.342-343.

ele almak istiyorum. Yani şu ana kadar ne yapılmışsa onu da anlatmak istiyorum. Hakikaten idare-i hususiyeden maaş alan muallimlerin maaşlarını alamamaları o kadar önemlidir ki uzun uzadıya tartışılması, çare aranması gerekmektedir. Eğitim işlerini idare etmeye başladığım günden beri birtakım önemli sorunlarla karşı karşıya kaldım ve bu sorunlar arasında yer alan öğretmenlerin maaşlarının ödenmemesi konusunu çok önemli görüyorum. Eğer muallimler maaş alamazlar ise memleketteki eğitim işleri layıkıyla yerine getirilemez. Şu ana kadar görevim sırasında öğretmenlerin şikâyetleri ile alakalı birçok evrak aldım. MEB'e bunlar geldiği gibi aynı zamanda TBMM'ye de gelmiştir ve onlar da MEB'e yollanmıştır. Eğer bu dilekçeleri buraya getirseydim şu masanın üstünde büyük bir kütle görecektiniz. Ama ben onların bir kısmını ayırdım ve meclise sunmak için getirdim. Gerçekten bu gelen evraklar biraz incelenirse öğretmenlerin ne kadar elim ne kadar zor bir durumda oldukları hemen anlaşılır. Bu babta ben sadece getirdiğim evrakları okuyacağım onu da sizleri sıkmamak için tamamını değil bir kısmını arz edeceğim. İşte o zaman öğretmenlerin durumu nedir anlaşılsın, sonra açıklansın ve incelensin, araştırılsın, sebebi öğrenilsin ve nihayetinde bu sebebe göre bir çare bulunsun. Çarşamba günü şahsıma gelen bir mektupta şöyle deniyor:

“Beş aylık acı bir yoksulluğun verdiği maddi ve manevi yorgunluğa tahammül edemeyerek defalarca Canik mutasarrıflığına, maarif müdürlüğüne, kazanız kaymakamlığına müracaat ettik. Biz mağdur öğretmenlere acıyan olmadığından bazı değerli arkadaşlarımız görevi bırakarak farklı meslekler seçtiler. Bazılarımız ise ömrümüzü muallimlikle tükettiğimizden vazifemizi bırakamadık. Elimizdeki her şeyi satıp sabrettiyssek de sefaletimiz son dereceye vardığından tahammülümüz kalmadı.”

3.8.4 Teklifler⁸⁷

Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in, İngilizler tarafından çıkar amaçlı tutuklanan halka yardım etmek hakkında teklifi kanunisi. (2/52)

REÎS-İ SÂNÎ BEY: Efendim mütarekeden sonra İngilizler tarafından tevkif edilenler hakkında Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in teklifi var Lâyiha Encümenine gönderelim.

⁸⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 3.Cilt 43.Birleşim s.82.

3.8.5 Teklifler⁸⁸

Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in, Bolu'da şehit edilen Binbaşı İhsan Bey ailesine maaş tahsisi hakkındaki teklif-i kanunisi ve Lâyiha encümeni mazbatası (2/138)

REÎS — Şehit Binbaşı İhsan Bey ailesine maaş tahsisine dair Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in teklifinin reddi hakkında Lâyiha encümeni mazbatası var, okuyacağız: Lâyiha encümeni mazbatası Bolu'da asiler tarafından şehit edilen Binbaşı İhsan Bey'in, dört neferden ibaret olan efrad-ı ailesinin her birine verilen üç yüz yetmiş beşer kuruş maaşın bir misli daha ilâvesiyle yedi yüz Ellişer kuruşa ulaştırma lüzumuna dair Elâziz mebusu Hüseyin Bey'in encümenimize havale edilmiş Teşrinievvel 1336 tarihli teklif-i kanunisi mütalâa ve tetkik olundu. Kuvve-i Maliye-i milletin şu sıra bu gibi maaşatı tezyide müsait olmadığı ve adı geçen ölmüş derecesinde fedakârlık eden şehitliğe yürüyen babaları ölmüşlere bundan daha noksan maaş tahsis edilmiş olduğu halde kendi için geçerli bu maaşın arttırma diğerlerinin öfkesine sebep olmakla beraber hak ve adalete de muvafık olamayacağı cihetle teklifi adı geçen gayri uygulama ve uygun görülmemiş olmakla yerine getirilmesi gereken maksadı Makam-ı Celil-i Riyasete takdimi tezekkür kılındı.

Yozgad

Memet Şerif Süleyman Sırrı Cemil Halil

3.8.6 İstanbul Vilâyeti Kanununun Dördüncü ve Beşinci Maddelerinin Tadili Hakkında⁸⁹

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in İstanbul Vilayeti Kanununun dördüncü ve beşinci maddelerinin tadili hakkında teklif-i kanunisi (2/281)

Reis: Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in İstanbul Vilayeti Kanununun dördüncü ve beşinci maddelerine dair teklif-i kanunisini Layiha Encümenine gönderiyoruz.

Reis: Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in İstanbul vilayeti kanununun dördüncü beşinci maddelerinin tadiline dair teklifinin şayanı müzakere olmadığına dair Layiha Encümeni mazbatası okunacaktır.

Layiha Encümeni Mazbatası

Memalik-i Osmaniye'nin emniyet ve asayişine ve vilayet polislerinin tebdil ve terfileriyle idare-i umumiyelerine bakmak üzere bir emniyet-i umumiye müdüriyet-i ve İstanbul vilayetinın umur-u inzibatiyesiyle iştigal etmek üzere doğrudan doğruya Dâhiliye

⁸⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 6.Cilt 111.Birleşim s.275.

⁸⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 9.Cilt 20.Birleşim s.466.

Vekâletine merbut bulunmak üzere bir de İstanbul polis müdüriyet-i umumiyesi namıyla ayrı bir müdüriyet teşkili lüzumuna dair Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in encümenimize muhavvel teklif-i kanunisi mütalaa olundu. Vilayet polis umurunu teşmiyet (Yürütme, ilerleme, meydana gelmesini kolaylaştırma) etmek üzere esasen Hükümet-i milliyece bir emniyet-i umumiye müdüriyeti teşekkül etmiş ve geçen sene bütçesinde de Meclis-i Alice muhassasatı kabul edilmiş ve el yevm icra-i vazife etmekte bulunan bir emniyet-i umumiye müdüriyet-i mevcut olup henüz İstanbul düşmanın yed-i işgalinden istihlas (Bir şeyi elde etmeye çalışmak. Kurtarma veya kurtarılma) edilmemişken Anadolu'da bir İstanbul vilayet-i polis müdüriyet-i umumiyesi ihdası hakkındaki mütalaa gayr-i vavid görülmekle şayan-ı kabul ve müzakere addedilmeyen teklifi mezkûrun encümenimizce reddine karar verilmiştir.

18 Nisan 1337

Layiha Encümeni Reisi

Lazistan

Esad

Mazbata Muharriri

Yozgad

Süleyman Sırrı

Katip

Ertuğrul

Necib

Hüseyin Bey (Elaziz): İzahat vereceğim eğer şayan-ı kabul değilse ben de sizinle beraber reddedebilirim.

Burada şimdi bir emniyet-i umumiye müdüriyeti var. Bir de polis müdüriyeti hem Dâhiliye Vekaletine merbuttur ve hem de burada bulunan valinin emrindedir. Bu böyledir efendim. Bendeniz polis müdürlüğünde bulundum. Şimdi polis müdürü icap ederse vali maiyetindeyim. İcap ederse Dâhiliyeye merbutum diyor. Sonra emniyet-i umumiyenin vazifesi, vilayetteki polis işlerini tanzim etmek, onların idarelerini ve elbiselerini tanzim etmektir.

Necib Bey (Mardin): Esasen polise ihtiyaç yoktur.

Hüseyin Bey (Elaziz): Eğer polise ihtiyaç yoksa hepsini kaldırınız. Fakat şunu ederim, dikkat ediniz ki hem polise ihtiyaç vardır hem emniyet-i umumiye ile polisi gayet güzel ıslah etmek icap eder. Çünkü bir ilave yoktur. Buradaki polis müdürü sırf Ankara'nın inzibatına bakacak.

Reis: Layiha Encümeni teklif-i şayanı müzakere görmüyor. Sahib-i teklif de mütalaasını beyan ettiler. Binaenaleyh Layiha Encümeni'nin mazbatasını ki, reddi

mutazammındır, kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir. Teklif şayanı müzakere görülmedi. ⁹⁰

3.8.7 Takrir⁹¹

Elaziz Nümune Mektebi Muallimlerine dair Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in şifahi sual takriri Maarif Vekâletine havale edilmiştir. (6/9)

3.8.8 Takrir⁹²

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in; Elaziz vilayetinde münasip mahallere motor vaz edilerek arazinin iskası hakkında verdiği temenni takriri icabının icrasında Ziraat ve Nafia Vekâletince tereddüt edilmekte olduğundan muktezasının Meclisçe tayinine dair (4/231) numaralı takriri ve Başvekâlete tevdi line dair Ziraat Encümeni mazbatası.

RİYASET-İ CELİLEYE

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in; Elaziz vilayetine iska için motorlu tulumbarlar gönderilmesi hakkındaki takriri encümenimizde tetkik olundu.

Temenni mahiyetinde olduğu anlaşıldığından Başvekâlet-i Celileye takdim olunmak üzere Riyaset-i Celileye iade olundu.

7.12.1341

Ziraat Encümeni Reisi

Musa Kazım

3.8.9 Takrir⁹³

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Dr. Reşit Bey merhumun ailesine hidemat-ı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkındaki evrak; Muvazene-i Maliye Encümenince bir karara raptedilmemiş olduğundan Heyet-i Umumiyece intacı hakkında takriri (Muvazene-i Maliye Encümenine)

3.8.10 Takrir⁹⁴

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz – Erzincan yolunun turuk-u (Yollar, tarikler, meslekler, usuller) umumiye meyanına ithaline dair takriri (4/60 ikinci sene)

⁹⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 10.Cilt 33.Birleşim s.290-291.

⁹¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 2.Cilt 18.Birleşim s.71 .

⁹²Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 20.Cilt 21.Birleşim s.63.

⁹³Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 25.Birleşim s.649.

⁹⁴Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 9.Cilt 49.Birleşim s.74.

3.8.11 Takrir⁹⁵

Elaziz mebusu Hüseyin Bey Elaziz vilayetinde münasip mahellere motor vaz edilerek arazinin iskası hakkında takriri (4/89)

3.8.12 Takrir⁹⁶

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz'in asiler tarafından işgalinde eşyaları yağma edilen zabitanın şimdilik hükümet tarafından tazmini hakkında takriri.

3.8.13 Teklif⁹⁷

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in Elaziz – Keban – Arapkir – Kemaliye –Erzincan yolunun turuk-u umumiye meyanına ithaline dair teklif-i kanunisi (2/397).

3.8.14 Teklif⁹⁸

Elaziz mebusu Hüseyin Bey ve 104 refikinın Çorum mebusu merhum Ferit Bey'in ailesine hidemat-ı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında teklif-i kanunisi (2/462)

3.8.15 Teklif⁹⁹

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in, Mücadele-i Milliyeye iştirak etmeyen memurin hakkındaki Kanuna bir madde ilavesine dair Teklif-i Kanunisi, (Dâhiliye ve Adliye Encümenlerine)

3.8.16 Teklif¹⁰⁰

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in, Elaziz mebusu müteveffa Muuhittin Bey'in kerimesi Faika Hanım'a hidemat-ı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında Teklif-i Kanunisi (Bütçe Encümenine)

3.8.17 Sualler¹⁰¹

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in; Elaziz'de hali atalette duran artezyen makinesi hakkında Ziraat Vekâletinden şifahi suali.

Elaziz mebusu Hüseyin Bey'in; Elaziz de metruk bir halde bulunan İpek Fabrikası hakkında Ticaret Vekâletinden şifahi suali.

⁹⁵Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 10.Cilt 12.Birleşim s.385.

⁹⁶Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 19.Cilt 13.Birleşim s.196.

⁹⁷Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 11.Cilt 26.Birleşim s.235.

⁹⁸Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.109.

⁹⁹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.221.

¹⁰⁰Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.72.

¹⁰¹Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 13.Cilt 51.Birleşim s.240.

3.9 HÜSEYİN BEY'İN MÜSPET OY VERDİĞİ KANUN MADDELERİ

3.9.1 Dâhiliye vekili Hakkı Behiç Bey'in istifası ile alakalı oylama¹⁰²

3.9.2 Erzincan mebusu Tevfik Bey'in cepheleri ziyaret edecek heyetin askere hediye götürmesine dair takriri¹⁰³

3.9.3 Aşar teslis kanununun hin-i müzakeresinde kanunun kabulü hakkındaki rey verenlerin esamisi¹⁰⁴

3.9.4 Reis-i Sani vekili ile ikinci reis vekili intihabı¹⁰⁵

3.9.5 Oyun kâğıdı istihlak resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler¹⁰⁶

3.9.6 Sigara kâğıtları resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler¹⁰⁷

3.9.7 Kibrit istihlak resminin tezyidi hakkındaki kanunu kabul edenler¹⁰⁸

3.9.8 Keçiborlu kükürt memurlarının muhassasatlarına dair kanunu kabul edenler¹⁰⁹

3.9.9 Şer'îye vekâletinin 1338 senesi bütçesinin ikinci defa reye vaz'ı neticesi¹¹⁰

3.9.10 Yahya Kaptan'ın ailesine hidemat-ı vataniya tertibinden bin kuruş maaş tahsis edildiğine dair kanuna verilen reylerin neticesi¹¹¹

3.9.11 Cami Bey'in müstafi addedilmesi hakkındaki karara verilen reylerin neticesi¹¹²

3.9.12 Yunanlılardan tahlis olunan mahallerde menhubat komisyonlarının sureti teşkiliyle vazifine dair kanuna verilen reylerin neticesi¹¹³

3.9.13 Nafia vekili Feyzi Bey'e itimat beyan eden aza-yı kiramın esamisi¹¹⁴

¹⁰² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 3.Cilt 42.Birleşim s.67.

¹⁰³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 2.Cilt 36.Birleşim s.348.

¹⁰⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 3.Cilt 51.Birleşim s.289.

¹⁰⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 3.Cilt 50.Birleşim s.261.

¹⁰⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 4.Cilt 76.Birleşim s.483.

¹⁰⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 4.Cilt 76.Birleşim s.483.

¹⁰⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 4.Cilt 76.Birleşim s.484.

¹⁰⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 5.Cilt 98.Birleşim s.400.

¹¹⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 22.Cilt 96.Birleşim s.506.

¹¹¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 24.Cilt 122.Birleşim s.48.

¹¹² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 24.Cilt 123.Birleşim s.89.

¹¹³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 25.Cilt 141.Birleşim s.19.

3.9.14 Jandarma muhassasatının tezyidi hakkındaki kanuna verilen reylerin neticesi¹¹⁵

3.9.15 Ergani mebusu Nüzhet Bey'in mezuniyeti esnasında tam tahsisat almasına dair olan Divan-ı riyaset kararına verilen reylerin neticesi¹¹⁶

3.9.16 Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalat-ı Harbiyenin 1339 Senesi Bütçelerine Tahsisat-ı Munzamma İlavesine Dair Kanun Hakkındaki Netice-i Arası¹¹⁷

(Nisab-ı ekseriyet yoktur.)

Reye iştirak edenler:137

Kabul edenler:135

Reddedenler:1

Müstenkifler:1

3.9.17 Rize Vilayetiyle Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Limon, Mandalina, Çay Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹¹⁸

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:154

Kabul edenler:139

Reddedenler:13

Müstenkifler:2

3.9.18 Milli Mücadelede Şehit Olan Gönüllü ve Kuvva-yı Milliye Zabitan ve Efrat Ailelerine Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanuna İlk Defa Toplanan Aranın Neticesi¹¹⁹

(Nisab-ı ekseriyet yoktur.)

Reye iştirak edenler:131

Kabul edenler:127

Reddedenler:4

Müstenkifler:0

¹¹⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 25.Cilt 155.Birleşim s.371.

¹¹⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 188.Birleşim s.218.

¹¹⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 188.Birleşim s.219.

¹¹⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 90.Birleşim s.401.

¹¹⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 96.Birleşim s.628.

¹¹⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 96.Birleşim s.629.

3.9.19 Sayım Kanunu Hakkındaki Aranın Neticesi¹²⁰

(Nisab-ı ekseriyet yoktur.)

Reye iştirak edenler:135

Kabul edenler:126

Reddedenler:8

Müstenkifler:1

3.9.20 Yeniden İnşa Edilen Hapishaneler Masarifi İçin 1339 Senesi Bütçesine Üç Yüz Bin Lira Tahsisat Konulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹²¹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:151

Kabul edenler:150

Reddedenler:1

3.9.21 Nisab-ı Müzakere Kanununun Altıncı ve Sekizinci Maddelerini Muaddil 8 Mart 1339 Tarihli Kanunun Birinci Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanuna Verilen Reylerin Neticesi¹²²

(Nisab-ı ekseriyet hasıl olmamıştır.)

Reye iştirak edenler:115

Kabul edenler:112

Reddedenler:2

Müstenkifler:1

3.9.22 Şair Abdülhak Hamit Bey'e Maaş Tahsisine Dair Kanun Teklifi¹²³

(Nisab-ı ekseriyet hasıl olmamıştır.)

Reye iştirak edenler:115

Kabul edenler:104

Reddedenler:11

Müstenkifler:0

¹²⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 5.Cilt 99.Birleşim s.727.

¹²¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.311.

¹²² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 6.Cilt 108.Birleşim s.248.

¹²³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 15.Birleşim s.680.

**3.9.23 Büyük Millet Meclisinin 1340 Senesi Bütçesine Tahsisat-ı Munzamma İtası
Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹²⁴**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi:286

Reye iştirak edenler:160

Kabul edenler:127

Reddedenler:27

Müstenkifler:6

**3.9.24 Aşarın İlgasiyle Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkındaki Kanunun Netice-i
Arası¹²⁵**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:152

Kabul edenler:151

Reddedenler:1

Müstenkifler:0

**3.9.25 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15
Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli Muhadenet Muahedenamesi Hakkındaki
Kanunun Netice-i Arası¹²⁶**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:147

Kabul edenler:147

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

(Bunlardan 27 zat sonradan reye iştirak etmiştir.)

**3.9.26 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 15
Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli İkamet Muahadnamesi Hakkındaki Kanunun
Netice-i Arası¹²⁷**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:150

¹²⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 9.Cilt 49.Birleşim s.108.

¹²⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 14.Cilt 58.Birleşim s.96.

¹²⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.125.

¹²⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.127.

Kabul edenler:150

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

(Bunlardan 27 zat sonradan reye iştirak etmiştir.)

3.9.27 Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Hükümeti Beyninde Münakit 25 Kanunievvel 1339 (1923) Tarihli Tabiiyet İtilafnamesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹²⁸

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:147

Kabul edenler:147

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

(Bunlardan 24 zat sonradan reye iştirak etmiştir.)

3.9.28 Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 1341 Bütçe Kanunun Netice-i Arası¹²⁹

(Nisap yoktur.)

Reye iştirak edenler:103

Kabul edenler:98

Reddedenler:4

Müstenkifler:1

3.9.29 Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 1341 Senesi Bütçe Kanununun İkinci Defa Reye Vazındaki Netice¹³⁰

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:142

Kabul edenler:127

Reddedenler:6

Müstenkifler:4

Sonradan reye iştirak eden : 4

İsimsiz:1

¹²⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.127.

¹²⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 95.Birleşim s.131.

¹³⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 96.Birleşim s.161.

3.9.30 Darülfünun Emanetinin 1341 Senesi Bütçesine Mahsuben 75000 Liranın Sarfiyat-ı Muvakkate Suretiyle Tesfiyesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹³¹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:146

Kabul edenler:122

Reddedenler:17

Müstenkifler:3

Sonradan reye iştirak eden: 3

İsimsiz:1

3.9.31 Ziraat Vekâleti Bütçesinin Muhtelif Fasıl ve Maddelerine Ceman (225000) Liranın Tahsisat-ı Munzamına Olarak İlavesi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹³²

(Kanun kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler:158

Kabul edenler:157

Reddedenler:1

Müstenkifler:0

3.9.32 Türkiye Cumhuriyeti ile Brezilya Düvel-i Müttahidesi Cumhuriyeti Arasında 8 Eylül 1928 Tarihinde Münaküt Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹³³

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:183

Kabul edenler:183

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:130

Münhaller:3

¹³¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 96.Birleşim s.163

¹³² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 19.Cilt 13.Birleşim s.207

¹³³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.311

3.9.33 Türk Ocakları Merkez Heyetince Aktebilecek İstikraza Maliye Vekilinin Kefalet-i Mezuniyetine Dair Kanunun Netice-i Arası¹³⁴

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:165
Kabul edenler:165
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:148
Münhaller:3

3.9.34 22 Haziran 1928 Tarih Ve 1130 Nolu Maarif Vergisi Kanununa Bazı Mevad Tezyidine Dair Kanunun Netice-i Arası¹³⁵

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:167
Kabul edenler:164
Reddedenler:2
Müstenkifler:1
Reye iştirak etmeyenler:146
Münhaller:3

3.9.35 Bazı Müessesat Muafiyetleri Hakkındaki Ahkâmın İlmasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹³⁶

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:186
Kabul edenler:186
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:126
Münhaller:4

¹³⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.317.

¹³⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.323.

¹³⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.244.

**3.9.36 Meslek Mektepleri İnşası İçin İki Milyon Liraya Kadar Taahhüt İcrası
Mezuniyetine ve Maarif Vekâleti 1928 Sene-i Bütçesine Tahsisatı Fevkaled
İcrasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹³⁷**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:177

Kabul edenler:177

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:135

Münhaller:4

**3.9.37 1928 Sene-i Maliyesi Nafia Vekâleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair
Kanunun Netice-i Arası¹³⁸**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:157

Kabul edenler:157

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:155

Münhaller:4

**3.9.38 Yüksek Mühendis Mektebinin 1928 Sene-i Maliyesi Bütçe Kanununun Netice-i
Arası¹³⁹**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:157

Kabul edenler:157

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

¹³⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.247.

¹³⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.250.

¹³⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.253.

Reye iştirak etmeyenler:155

Münhaller:4

3.9.39 Seyri Sefain İdaresi 1928 Bütçesine Tahsisat-ı Fevkalade İcrasına ve İşbu Tahsisatın Suret-i İstimaline Dair Kanunun Netice-i Arası¹⁴⁰

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:127

Kabul edenler:127

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:185

Münhaller:4

3.9.40 Telgraf Kanununun 33. Maddesinin Tadili Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴¹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:218

Kabul edenler:218

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:94

Münhaller:4

3.9.41 Türkiye – Afganistan Muhadenet ve Teşrik-i Mesai Muahedenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴²

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:214

Kabul edenler:214

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

¹⁴⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 4.Cilt 79.Birleşim s.256.

¹⁴¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.78.

¹⁴² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.81.

Reye iştirak etmeyenler:98

Münhaller:4

**3.9.42 22 Nisan 1928 Tarihli Türkiye – İran Muhadenet Mukavelenamesini İkmalen
15 Haziran 1928 Tarihinde Akit ve İmza Edilmiş Olan Protokolün Tasdiki
Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴³**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:217

Kabul edenler:217

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:95

Münhaller:4

**3.9.43 Türkiye İle İtalya Arasında Roma’da Akit ve İmza Edilmiş Olan Bîtarafılık
Uzlaşma ve Adli Tasfiye Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında Kanunun Netice-
i Arası¹⁴⁴**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:217

Kabul edenler:217

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:95

Münhaller:4

**3.9.44 Türkiye ile İtalya Arasında İmza Edilmiş Olan İade-i Mücrimin
Muahadenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴⁵**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:219

Kabul edenler:219

¹⁴³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.84.

¹⁴⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.87.

¹⁴⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 5.Cilt 9.Birleşim s.90.

Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:93
Münhaller:4

3.9.45 Gümrük Tarife Kanununun Netice-i Arası¹⁴⁶

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:194
Kabul edenler:194
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:119
Münhaller:3

3.9.46 Hükümetle İzmir – Kasaba Demir Yolları ve Temdidi Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilafnamenin Tasdik-i Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴⁷

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:194
Kabul edenler:194
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:119
Münhaller:3

3.9.47 Hükümetle Şark Demir Yolları Şirketi Arasında Takarrür Eden İtilafnamenin İmza ve Tasdikine Mezuniyet itası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁴⁸

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:194
Kabul edenler:194

¹⁴⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.231.

¹⁴⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.234.

¹⁴⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.236.

Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:119
Münhaller:3

3.9.48 Milli Müdafaa Vekâletinin 1928 Senesi Bütçesine Tahsisatı Fevkalade Konulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹⁴⁹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:194
Kabul edenler:194
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:119
Münhaller:3

3.9.49 Kibrit İnhisarı Muamelatının Tarz-ı İdaresi ve Çakmaklarında Devlet İnhisarında Bulundurulmasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹⁵⁰

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:194
Kabul edenler:194
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:119
Münhaller:3

3.9.50 Yeniden İnşa Edilecek Meclis Matbaası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁵¹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214

¹⁴⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.239.

¹⁵⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 74.Birleşim s.241.

¹⁵¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.281.

Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

3.9.51 .Tuz Kanunun Netice-i Arası¹⁵²

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

3.9.52 Ankara Şehri Otomatik Telefon Kanunun Netice-i Arası¹⁵³

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

3.9.53 Devletle Alakaları Katedilenler Hakkında Kanunun Netice-i Arası¹⁵⁴

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99

¹⁵² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.283.

¹⁵³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.286.

¹⁵⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.288.

Münhaller:3

3.9.54 Bazı Zevat Ailelerine İkramiye İtası Hakkındaki Kanunu Netice-i Arası¹⁵⁵

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:214

Kabul edenler:214

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:99

Münhaller:3

3.9.55 Malatya’da Teşebbüsat-ı Sınaiye Şirketi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁵⁶

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:214

Kabul edenler:214

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:99

Münhaller:3

3.9.56 Samsun Sahil Demir Yolları Şirketi Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁵⁷

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:214

Kabul edenler:214

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:99

Münhaller:3

¹⁵⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.291.

¹⁵⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.293.

¹⁵⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.296.

3.9.57 Şosa ve Köprüler Kanununun Netice-i Arası¹⁵⁸

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

3.9.58 Türk-Alman Muahedesi Kanununun Netice-i Arası¹⁵⁹

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

3.9.59 Ziraatta Müstamel Mevadd-ı Müşteile Hakkındaki Kanununun Netice-i Arası¹⁶⁰

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:214
Kabul edenler:214
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:99
Münhaller:3

¹⁵⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.298.

¹⁵⁹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.301

¹⁶⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 12.Cilt 75.Birleşim s.303

3.9.60 Seyri Şefain Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunun Netice-i Arası¹⁶¹

(Kanun olarak kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:214

Kabul edenler:214

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:98

Münhaller:4

3.9.61 Muhtelif Vekâletler ve Devairinin 1928 Sene-i Bütçelerine Tahsisatı – Munzamına ve Fevka Verilmesi ve Münakale İcrası Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁶²

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

Reye iştirak edenler:201

Kabul edenler:201

Reddedenler:0

Müstenkifler:0

Reye iştirak etmeyenler:111

Münhaller:4

¹⁶¹ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 6.Cilt 16.Birleşim s.71.

¹⁶² Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 6.Cilt 16.Birleşim s.74.

3.10 HÜSEYİN BEY'İN OLUMSUZ REY VERDİĞİ KANUNLAR

3.10.1 Bütçelerde Yapılan Tenkihatın 11 Temmuz 1337'den İtibaren Tatbiki Hakkındaki Muvazene-i Maliye Mazbatası¹⁶³

3.10.2 Nisab-i Müzakere Kanununun Bazı Maddelerinin Tadili Hakkındaki Layiha-i Kanuniyenin Müstacel Ruznameye Alınması Hakkındaki Takrire Verilen Reylerin Neticesi¹⁶⁴

3.10.3 On Üçüncü Madde Hükmünden Bu Meclisin İstisnası Hakkındaki Netice-i Arası¹⁶⁵

Reye iştirak edenler:169

Kabul edenler:69

Reddedenler:98

Müstenkifler:2

3.10.4 Muvazene-i Umumiye Kanununun 10'ncu Maddesi Hakkındaki Tay Teklifinin Netice-i Arası¹⁶⁶

(Takrir ret madde ibka olunmuştur.)

Reye iştirak edenler:145

Kabul edenler:68

Reddedenler:71

Müstenkifler:2

İsimsiz:1

Sonradan reye iştirak edenler:3

3.11 HÜSEYİN BEY'İN REYE İŞTİRAK ETMEDİĞİ KANUNLAR

Türkiye Cumhuriyeti İle Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında Münakit Şehbenderlik Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkındaki Kanunun Netice-i Arası¹⁶⁷

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316

¹⁶³ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 10.Cilt 39.Birleşim s.414.

¹⁶⁴ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 1.Dönem 27.Cilt 119.Birleşim s.503.

¹⁶⁵ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 7.Cilt 13.Birleşim s.568.

¹⁶⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 2.Dönem 17.Cilt 96.Birleşim s.165.

¹⁶⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.314.

Reye iştirak edenler:177
Kabul edenler:177
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:126
Münhaller:3

**3.11.1 şehir ve Köy Yatılı Mekteplerinin 1928 Masarısı Hakkındaki Kanunun
Netice-i Arası¹⁶⁸**

(Kanun kabul edilmiştir.)

Aza adedi: 316
Reye iştirak edenler:184
Kabul edenler:184
Reddedenler:0
Müstenkifler:0
Reye iştirak etmeyenler:129
Münhaller:3

¹⁶⁸ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, TBMM Matbaası, Ankara 3.Dönem 3.Cilt 67.Birleşim s.320.

SONUÇ

Elazığ yaklaşık 4000 yıllık geçmişiyle bölgenin kültürel lideri konumunda olmuş ve çevre bölgeleri etkilemiştir. Özellikle göç yolları üzerinde bulunması bu etkileşimi daha da arttırmıştır. Sosyokültürel olarak düşünecek olursak bölge halkı farklı etnik guruplardan oluşmakla birlikte çoğunluk Müslüman Türklerden oluşmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra tehcir kanunuyla daha homojen bir yapıya kavuşmuştur. Nüfusun artmasıyla ovaya yerleşen halk Elazığ şehrini meydana getirmiştir.

1876'da Elazığ'ın Milikan (Gözpınarı) köyünde dünyaya gelen Hüseyin Bey, 8 Ağustos 1933'te vefat etmiştir.

Hüseyin Gökçelik, Ankara'da meclis çalışmalarında bulunduğu sırada yeğenlerini okutmak için yanında Ankara'ya götürmüştür. Bu da onun aile kavramına ve akrabalık bağlarına önem verdiğini kanıtlamaktadır.

Gökçelik, birçok farklı yerde (İstanbul, Elazığ, Erzurum, Bingazi, Sivas, Diyarbakır ve Bitlis) polislik yapmıştır. Uzun yıllar birçok ilde polislik yapmış olması ve cephede görev almış olması nedeniyle Hüseyin Gökçelik'in ülkenin güvenliği gibi konularda söz sahibi olmasına ve şehit, gazi yakınlarına maaş bağlanması veya onların ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili daha hassas davranmasını sağlamıştır.

Bir dönem ticaretle de meşgul olan Hüseyin Gökçelik. Açıkta kaldığı dönemde ticaretle uğraşması, Gökçelik'in ülkenin ticari sorunlarını algılama ve çözüm önerileri sunma potansiyelini yükseltmiştir.

20 Mayıs 1920'de meclise katılmış, İstiklal mahkemelerinde görev almış ve İstiklal Madalyasına layık görülmüştür. TBMM'nin açılışından itibaren mecliste görev yapmış olması Gökçelik için, “ Türkiye Cumhuriyetinin kurucu kadrosu içerisinde yer alan bir şahsiyettir” denilebilir. Dolayısıyla yeni devletin ve hükümetin ilk yıllarında yaşanan zorluklara bizzat kendisi de maruz kalmıştır. Ancak bilindiği üzere bu zorluklar ve isyanlar el birliğiyle atlatılmıştır.

Anayasal ve laik düzen doğrultusunda birçok çalışmaya imza atmıştır. Sadece kendi şehrinin değil bütün ülkenin vekili olmuştur. Hukuk, ekonomi, askeri, yönetim, tarım, eğitim gibi şehrinin ve ülkenin her alanda kalkınması için çalışan değerli bir vekil olmuştur. Ülke ekonomisinin kalkınması için dönemin şartları da düşünüldüğünde özellikle

tarım alanında birçok önerge sunmuştur. Bunlardan hareketle Hüseyin Bey'in bir halk adamı olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Tarımla ilgili yapmış olduğu çalışmalar ve önergeler onun kırsal kesimden gelişine bağlanabilir.

Askerî alanda, özellikle cephede bulunduğu sırada gördükleri ve tanıdığı askerler hakkında yaptığı yorumlar dönemin meclis çalışmalarına önemli katkıda bulunmuş ve yol gösterici olmuştur.

Özellikle Osmanlının sıkıntıları içinde bulunduğu o dönemde İtilaf devletlerine karşı Mustafa Kemal'in yanında yer almış. Meclisin başka yere taşınması konusunda Mustafa Kemal'e destek vermiş ve ileri görüşlülüğü günümüzde netlik kazanmıştır. Bu görüşü, aynı zamanda ülkenin bu savaştan galip çıkacağına olan inancını kanıtlamıştır.

Dönemin şartlarına göre düşünülecek olursa Mustafa Kemal'in bir çağrısıyla millî mücadeleye katılacak kadar vatan aşığı ve dönemin mevcut rejimine karşı çıkacak kadar da ileri görüşlü biridir.

Özellikle birinci dönem vekillerine genel olarak bakıldığında yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyetinin sosyal devlet anlayışı üzerine kurulduğunu ve Halkçılık ilkesinin ön planda olduğunu görebiliriz. Bu birinci dönem mebuslarının çok farklı mesleklerden seçildiği, o dönemde ülkenin eğitim ve meslek farkı güdülmediği görülmektedir. Bu isimlerden biri de Hüseyin Gökçeliktir. Hüseyin Gökçelik, eğitim almış ve çeşitli mesleklerle meşgul olmuş bir milletvekilidir. Meclis çalışmalarına katılmayan milletvekillerinin istifa etmiş sayılmaları gerektiğini savunurken Gökçelik' in, ülkenin meclisten yönetildiğinin bilincinde olduğunu göstermektedir.

Hüseyin Gökçelik, tüm müesseseleri ile çöküşe geçmiş Osmanlı Devleti'nin son devrinde ortaya çıkan siyasî fikir akımlarına, toprak kayıplarına ve bu büyük devletin gözler önünde eridiği tarihlere ve olaylara tanıklık etmiştir. Aynı zamanda yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna şahitlik etmiş ve bizzat içerisinde yer almıştır. Hüseyin Bey, göstermiş olduğu meclis performansı ile sadece Elazığ milletvekilliği görevini ifa etmemiş, ülke sorunları ile de yakından ilgilenmiştir. Mecliste ortaya çıkan fikir ayrılıklarına genellikle yapıcı ve ara bulucu davranmıştır. O buhranlı dönemlerin önemli bir bürokratu olması hasebiyle ehemmiyete haiz bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üç dönem aktif olarak görev yaptığı TBMM’de dördüncü dönemde felç geçirdiği için meclis çalışmalarına katılamamıştır. Bu da gösteriyor ki Gökçelik, ömrünün sonuna kadar vatana hizmet etmekten geri durmamıştır.

Hüseyin Gökçelik ‘in siyasî hayatını incelemeye çalıştığımız bu tez, aslında o zor dönemlerde fikrî ve siyasî çalışmalar nasıl cereyan eder, sorusuna cevap aramaktı. Naçizane cevabını aradığımız soruların yanıtını bu çalışmamız vasıtasıyla başka ufuklarda da iştihak uyandırmasını ümit etmekteyiz.

Tarihin tozlu raflarından ilim âlemine kazandırılacak olan Hüseyin Gökçelik farklı özellikleri, ilginç şahsiyeti ve dinamik meclis performansı ile bu alanda çalışma yapacaklara önemli bir yol açacaktır.

KAYNAKÇA

1.YAYINLANMAMIŞ ARŞİV KAYNAKLARI

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), 002781-2085-70-001-001

BOA, BEO, 002801-00029-002-001

BOA,BEO,278-1-208570

BOA, BEO, 002781-2085-70-001-001

BOA,BEO, 002226-1669-28-001-001

BOA; Fon Kodu, BEO, Dosya NO: 976/ 73162-002-001, Tarih 1315, s. 10

2. YAYINLANMIŞ ARŞİV KAYNAKLARI

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, I. Dönem

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, II. Dönem

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, III. Dönem

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

3.ARAŞTIRMA VE TETKİK ESERLER

AKGÜNDÜZ, Ahmet, ÖZTÜRK, Said; Bilinmeyen Osmanlı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

AKSİN, Ahmet; 19.Yüzyılda Harput, Ceren Ofset ve Matbaacılık, Elazığ, 1999.

AKŞİN, Sina; Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 15. Baskı İstanbul, 2012

AKŞİT, Niyazi; Milli Tarih Ders Kitabı, I. Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1985

ARDIÇOĞLU, Nurettin; Harput Tarihi, Elazığ Eğitim, Sanat, Kültür, Araştırma, Tanıtma ve Hizmet Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

ATATÜRK, (Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı Yönleriyle), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1980

ATATÜRK, Kemal; Nutuk 1919- 1927, Atatürk Araştırma Merkezi 2003 (Bugünkü Dile Çeviren Zeynep Korkmaz).

BAYUR, Yusuf Hikmet; Türk İnkılap Tarihi, C. I, TTK, Ankara 1983.

BİRİNCİ, Ali; Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990.

BODUR, Harun; Kronolojik 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2013.

ÇAYCI, Abdurrahman; Prof Dr Abdurrahman Çaycı'ya Armağan; Tanzimat ve I. Meşrutiyet Döneminde Otoritenin Rasyonelleşmesi ve Siyasal Yapı Değişiklikleri, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Ankara 1995

ÇOLAK, Filiz; "II. Meşrutiyetin Bayram İlan Edilmesi",Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı:151., Temmuz 2006.

ÇÖKER, Fahri; Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923 C.III, TBMM Vakfı Yayınları No: 6 Ankara 1995

DABAĞYAN, Levon Panos; "Mareşal Fevzi Çakmak ve Tarihi Gerçekler": Tarih ve Düşünce Dergisi, Sayı. 10., Ekim 2001.

DEMİREL, Yurdal; Pulutlu Halil Efendi Hayatı ve Hatıraları, Manas Yayıncılık Elazığ 2006.

DEMİREL, Yurdal; Tarık Tahiroğlu'nun Hatıralarıyla Elaziz'den Elazığ'a, Manas Yayınları, Elazığ, 2007.

DOĞAN, Âdem; Siyasî Arenada Elazığ'ın Seçimi, Aba Medya, Elazığ, 2007.

DOĞAN, Süleyman; Cemal KUTAY: İnönü Atatürk Devrini Kapattı, Tarih ve Düşünce Dergisi, Sayı.03., Mart 2000.

Elazığ Kent Rehberi, 2013.

ERİKAN, Celal; Kurtuluş Savaşı Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

EROĞLU, Hamza; Türk Devrim Tarihi, Ayyıldız Matbaası, 5.Basım Ankara, 1977.

- GAZEL**, Ahmet Ali; “Sopalı Seçim ve Lütfi Fikri”, Tarih ve Düşünce Dergisi, Şubat 2001 Sayı02, 2001.
- GENCER**, Ali İhsan-Sabahattin Özel ; Türk İnkılap Tarihi, Der Yayınevi İstanbul, 2006.
- GÜNDÜZ**, Mustafa; Osmanlı Mirası Cumhuriyetin İnşası Modernleşme-Eğitim-Kültür ve Aydınlar, Lotus Yayınları, Ankara, 2010.
- GÜNGÖR**, Erol; Kültür Değişimi ve Milliyetçilik, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- HAMMER**, Osmanlı Tarihi, C. IX, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1994.
- HURÇ**, Ramazan; “1908-1918 yılları arasında Osmanlı Devletinde Siyasî Hareketler” Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 2, Elazığ 1997
- KARAASLAN** Mehmet; Fırat’ın Koynunda Bir Aziz Şehir Elazığ, Elazığ Belediyesi Elazığ Kitaplığı Projesi Kültür Yayınları, Elazığ, 2012
- KARAL**, Enver Ziya; Osmanlı Tarihi, VIII. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.
- KARAL**, Enver Ziya; Türkiye Cumhuriyeti Tarih1918-1965, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969
- KARPAT**, Kemal H. ; Türk Demokrasi Tarihi, Afa Yayınları İstanbul, 1996
- KILIÇ**, Mehmet; Cumhuriyet Yolunun Kilometre Taşları, Okan Üniversitesi Yayınları 1.Basım 2007 İstanbul.
- KİLİ**, Suna; Türk Devrim Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 13. Baskı, İstanbul.
- KOCAHANOĞLU**, Osman Selim; 31 Mart Ayaklanması ve Sultan Abdülhamit, Temel Yayınları, İstanbul, 2009.
- KOÇAK**, Cemil; Birinci Meclis, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998.
- KODAMAN**, Bayram, II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1914), Türkler Ansiklopedisi, Ankara, 2002 s.165-167.

- KODAMAN**, Bayram; 1876-1920 Arası Osmanlı Siyasi Tarihi; Ed. Hakkı Hakkı Dursun Yıldız Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi C: 12. S. 70-71
- KURAN**, Ahmet Bedevi; İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.
- LEWIS**, Bernard; Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çeviren: Boğaç Babür Turna), Arkadaş Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2010
- NİYAZİ**, Mehmet; Türk Devlet Felsefesi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2001.
- Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, "Abdülhamid II. 1842-1918" Tercüman Yayınları, İstanbul, 1985 S.11-14
- ÖKE**, Mim Kemal; Son Dönem Osmanlı İmparatorluğu, Ed. Hakkı Dursun Yıldız, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C;12 İstanbul 1989 S. 251-253
- ÖZBUDUN**, Ergun; Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992
- ÖZSOY**, Osman; Saltanattan Cumhuriyete Kurtuluş Savaşı 1918- 1923, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007
- ÖZÜÇETİN**, Yaşar; Kuvva-yı Millîye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir Valiliği Kültür Yayınları, 2009.
- PARLA**, Taha; Türkiye'de Anayasalar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007
- TANÖR**, Bülent; Osmanlı-Türk Anayasa Gelişmeleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016
- TUĞLACI**, Pars; Çağdaş Türkiye 1, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987.
- TURAN**, Osman; Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, Ötüken Yayınları, İstanbul, Mart 2016.
- TURGUT**, Hulusi; Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.
- TÜRKGELDİ**, Ali Fuat; Görüp İşittiklerim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1949.

UÇAR, Ahmet; Soykırıma Bak: Tarih ve Düşünce Dergisi, Mart 2001 Sayı: 2001/3.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Cilt-1,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1982.

ÜNAL, Taşkın; “Tarihten Günümüze Elazığ C.I Cumhuriyetin İlk Yıllarında Elazığ (1925-1930)”, Atatürk Araştırma Merkezi, Elazığ, 2014

YAZICI, Nuri; Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi 1. Baskı. İstanbul 2011

YEDEK, Şahin; “Tarihten Günümüze Elazığ C.II Atatürk Dönemi Elazığ’ı Temsil Edenler (1920-1938)”, Atatürk Araştırma Merkezi, Elazığ, 2014.

YEŞİL, Ahmet; Türkiye Cumhuriyetinde İlk Teşkilatlı Muhalefet Hareketi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Cedit Neşriyat, Ankara, 2002

ZÜRCHER, Erik Jan; Milli Mücadelede İttihatçılık, İletişim Yayınları, Çeviren: Nüzhet Salihoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1995.

EKLER

Hüseyin GÖKÇELİK (1876 – 1933)

Hüseyin GÖKÇELİK (1876 – 1933)

Devre I

Sinib 172
130

Elazığ

Hüseyin Bey

Hüseyin GÖKÇELİK Mazbatası

[illegible]

اسم	کتاب	نصف	نصف	نصف	نصف	نصف	نصف	نصف	نصف
مکتوب احمد علی بیگ	۸۸	۴۴	۱۱۹	۴۰	۲۰	۴۹	۴۹	۴۹	۴۹
نویس جواریات حقیر	۹۴	۴۱	۱۱۸	۴۰	۲۰	۵۰	۴۸	۴۸	۴۸
مکتوب بولاق بیگ	۲۸	۴۶	۱۱۹	۴۰	۲۰	۴۸	۴۸	۴۸	۴۸
مکتوب بیگ	۹۱	۴۱	۱۱۹	۴۸	۴۰	۴۴	۴۴	۴۴	۴۴
مکتوب بیگ	۷۸	۴۰	۱۱۹	۴۰	۲۰	۵۸	۴۸	۴۸	۴۸
مکتوب	۴۰	۱۱۰	۵۹۰	۱۹۹	۴۸۴	۴۴۹	۱۸۴۱	۱۸۴۱	۱۸۴۱

[illegible]

87

Devre III

Sicil №
130

Elazığ

Hüseyin Bey

Hüseyin GÖKÇELİK Mazbata

اتخاب دائرهسي	الغريز	اثرلي
اسمي	صبيح	علمي رسته لي
عائله اسمي	نوروز اغمدين	مسلك و مشغولتي
ماتاسك و آتاسك اسمي	بي-ه اسر سكرتير	اول اولوب اولادي
دوعديري	الغريز	تاج اول موک
اولورديري	الغريز	مأموردكله اعايد
دوعديت تاريخي	بي اغمدين	اول موک وصيتي
تحصيل	صديق خوردم	اتخاب مصيطة مسك تاريخي
بيديكي ديار	نوركيه	تاج و اي ايله موت
تداه احتصاصي اولدي		اتخاب اولدي

مختصر ترجمه حال

Karimulov Kalemim
2-XII-1918

[*] بو حاله مجلس هيئت تحريريه سنجه املا اوله مقدار .

Hüseyin GÖKÇELİK Mazbata

T. B. M. M. Azayî kiramına mahsus muhtasar tercüme-i hal varakası

İntihap dairesi		Eserleri	
İsmi		İlmî rütbeleri	
Aile ismi		Meslek ve meşgûliyeti	
Babasının ve annesinin ismi		Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	
Doğduğu yer		İntihaptan evvel son meşgûliyeti	
Oturduğu yer		Memur değilse intihaptan evvel son vaziyeti	
Doğduğu tarih		İntihap mazbatasının tarihi	
Tahsili		Kaç rey ile mebus intihap olunduğu	
Bildiği diller		Mazbatasının Meclis Heyeti Umumiyesince tasdik tarihi []	
Nede ihtisası olduğu		Meclise iltihak tarihi	

Muhtasar tercüme-i hal

Geçen senenin aşmıy. Yalınız dört senelik meclis'uslugun
 namı vardır
 Elazığ
 Hüseyin

Hüseyin GÖKÇELİK Mazbata

IBM CORP
MAHWAH NJ

Spain

4/20/05

Azasi

Auzan

My dear Alice

Heir

3794b

W. J. J.

Hüseyin GÖKÇELİK'İN BÖLÜKLÜ KÖYÜNDEKİ MEZARI

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Mustafa UZ

Doğum Yeri ve Yılı : Elazığ-1975

Yabancı Dili :İngilizce

E-posta : mstf233@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih Bölümü

Mesleki Deneyim

Elazığ Bahçe Şehir Koleji

2017 – Halen Çalışıyor